

Az Országos Széchényi Könyvtár a felszabadulás óta

V. WALDAPFEL ESZTER

Az Országos Széchényi Könyvtárnak megalapítása pillanatától kezdve az volt a hivatása, hogy a nemzeti könyvtár szerepét töltsse be. Maga Széchényi Ferenc az alapításkor „nemzeti könyvtárat” (Bibliotheca nationalis)¹ akart alapítani s csak az udvari reakció félelme mindentől, ami nemzeti, változtatta át az alapító által javasolt elnevezést az alapító levélben „országos” könyvtárrá. (Bibliotheca regnicolaris).² A nemzeti könyvtár fogalma természetesen e korban világszerte még távolról sem volt egyértelmű és szilárdan körvonalazott. A fogalom tartalmának ingadozása a legerősebben a gyűjtőkör kérdésében, az állomány gyarapításában mutatkozott meg. Annak ellenére, hogy a cenki, erősen hungarica jellegű anyag kiegészítése képpen 1818-ban általános, bár döntően segédkönyvtár jellegű soproni könyvtárának adományozásával maga az alapító megszabta a fejlesztés irányát, mégis a *gyűjtőkör*, a több mint másfél százados fejlődése során nem tudott egyértelműen kialakulni. Ha az Országos Széchényi Könyvtár állományában, csak szűréspróbák alapján is, az állomány rétegződését vizsgáljuk, nagyon hamar felismerhetjük abban a könyvtár egyik-másik tekintélyesebb, de sokszor kevésbé jelentős dolgozójának is, az érdeklődési körét, kutatásainak területét. Bizonyos korszakokban egész széleskörű egyetemes történelmi anyagot, máskor inkább irodalomtörténeti, majd paleográfiai, ismét máskor filozófiai rétegeket találunk, meglepetésszerű teljességgel. Ugyanakkor más, méltán fontosnak tekinthető anyag teljesen hiányzik. Az egész állományról — kivéve a koronként tágabban, vagy szűkebben értelmezett Hungarica jellegű anyagot, nyugodtan elmondhatjuk, hogy szerzeményezésében már az első világháborút megelőző évtizedekben volt bizonyos tervszerűtlenség, amit az időnkénti teljesen heterogén adományok csak fokoztak. Még rosszabbodott a *könyvállomány összetétele* az első világháború kitörésétől kezdve, amikor is a Svájcban át vásárolt, nem nagy számú anyag kivételével csaknem minden külföldi szerzeményezés szünetelt, illetőleg a háborús viszonyok következtében, különösen 1917-től az amúgy is nagyon megcsappant pénzforrás az akkor felállított világháborús gyűjtemény céljaira fordítódott. A Horthy-korszak derekán pedig, amikor már lehetőség mutatkozott a hiányok pótlására, ezek tervszerű számbavétele és kiegészítése nem történt meg.

A nem hungarica-jellegű külföldi anyag csaknem teljes mellőzése mellett, a 25 éves Horthy uralom helytelen a könyvtárakkal szemben anyagiakban is szűkmarkú kultúrpolitikája következtében, igen súlyos hiányok

mutatkoznak a külföldön megjelent hungarica anyag területén is. Egészen megdöbbentő ennek a korszaknak a külföldi szerzeményezése. Még magyar írók idegen nyelvű fordításából is igen jelentékeny hányad hiányzik s a meglevőnek is jelentős részét a felszabadulás utáni első esztendőkből, részben az illető íróknak magyar kiadójától, kisebb részben külföldről sikerült beszerezni. Azonban ezekben az esetekben is, mint számos egyéb jelentős kiadványnál a sok évtizedes, szinte évszázados, mulasztásokat nem sikerült még megközelítő teljességgel sem pótolni.

Hasonló hiányok mutatkoztak az *anyag feltárásban* is. A könyvtárosi hivatás, amely éppen könyvtárunk alapítása óta kezdett, mint önálló foglalkozási ág kibontakozni³, lassan sinecurává vált s igen sok esetben, az esetek zömében, a könyvtárosok hivatásuknak nem a könyvtárosi tevékenységet, hanem saját tudományos munkásságukat tekintették. Ez volt egyébként — amint azt *Klebelsberg Kuno*, az akkori kultuszminiszter egy 1931-ben tartott beszéde bizonyítja — a hivatalos álláspont is.⁴ Ebben a vonatkozásban kétségtelenül erős javulás állott be a 30-as évek derekán, amikor különösen a könyvfeldolgozó osztály (akkor nyomtatványtár) ütemes és tervszerű munkát kívánó feldolgozó „szalagja”-ban, s a hírlaptár anyagot feltáró és feldolgozó tevékenységében, komoly könyvtári munka indult meg.

Könyvtárunk helyzetét anyagi, de személyi ellátottság tekintetében is, rendkívüli módon gátolta az a *szervezeti egység*, amelybe csaknem egész fejlődése során belekényszerült. 1808 óta, mint a *Magyar Nemzeti Múzeum* egy része, a könyvtár fokozatosan háttérbe szorult. A költségvetést globálisan, a Nemzeti Múzeum kapta meg, ebből a muzeális gyűjtemények mindig nagyobb arányban részesedtek, mint a könyvtár. A burzsoá kultúrpolitika a múzeumok jelentőségét nyilvánvalóan többre becsülte a nemzeti könyvtár feladatainál.

Lényegesen rosszabbodott a helyzet az ún. *Országos Gyűjtemény Egyetem* megalakulása után.⁵ Ez a hibrid, Klebelsberg fenn az ernyő nincsen kas kultúrpolitikáját jellemző intézmény, közös státusba foglalta a tudományos intézmények legnagyobb részét. Ez a mamut státus aztán alkalmat adott bőségesen arra, hogy a személyi kérdésekben e korban amúgyis oly jellemző protekcionizmus kiteljesedjék. Nem sokat javult a helyzet 1934-től kezdve sem, mikor a Gyűjtemény Egyetem feloszlata után ismét a „Magyar Nemzeti Múzeum” neve alatt egyesültek, most már számbelileg némileg redukálva, múzeum-jellegű tudományos intézményeink.⁶ Az Országos Széchényi Könyvtár, mint a Magyar Nemzeti Múzeum szerves része, természetesen szintén ebbe a szervezetbe tartozott. Ha most már a feladatukat, jellegüket tekintve szorosabban együvé tartozó intézményeket foglalt is ez magába, még mindig a közös status és közös költségvetés s a fentebb érintett — a könyvtárat, így a nemzeti könyvtárat is, kevésre becsülő — elvi állásfoglalás miatt, a Széchényi Könyvtár hátrányos helyzetben maradt. A globális ellátmányból mindig lényegesen kevesebbet kapott, mint amennyit gyűjteményének értéke, feladatai, munkája és jelentősége egyaránt indokoltak volna. Amúgyis alacsonyra szabott létszámából igen sokszor „rendeltek át” más területre munkaerőket, állományában számosan szerepeltek olyanok, akiket még a könyvtár vezetősége sem ismert, egyszerűen betöltötték státushelyeket olyanokkal, akik munkájukat más, a könyvtár

előtt ismeretlen területen végezték. A könyvtár létszámát, részben, amint már előbb említettük, sinecuraként itt dolgozó tudósok, vagy olyan protekciósok is terhelték, akiket el kellett helyezni, de akiket sem itt, sem másutt felhasználni nem tudtak. Mindez természetesen azoknak a munkáját is fékezte és gátolta, sokszor kedvüket szegte, akik felismerve a könyvtár feladatait és jelentőségét, munkájukat lelkesen a könyvtár szolgálatába állították.

A felszabadulást megelőző esztendőkből már szinte közmondásossá vált az, hogy a Magyar Nemzeti Múzeum tanácsában a költségvetési tárgyalásoknál nem az előre megfontolt, a szükségleteket számbavevő tervszerű felosztás, hanem az „aki bírja, marja” elve érvényesült. Ezeknek a viszonyoknak a hátrányait, az ebből fakadó személyi és anyagi ellátatlanságot, illetőleg annak nyomait bizonyos mértékig mai napig is magán viseli a könyvtár. Amikor ugyanis 1949-ben a Magyar Nemzeti Múzeum autonómiája megszűnt⁶ és az egyes, önálló főigazgatókkal működő részintézmények teljesen önállósultak —, az anyagi keret a státusquo alapján osztották fel. Ez a státusquo pedig a könyvtár szempontjából igen kedvezőtlen volt. Könyvbeszerzésre például olyan minimális összeg jutott, amelyből állományunkat fejleszteni egyáltalán nem tudtuk volna. Az utolsó közös költségvetés 40 000 Ft-os hitelét például csak nagy nehezen sikerült a következő esztendőben 52 000 Ft-ra felemeltetni. Nehézségeinket évente a költségvetési év vége enyhítette, amikor a többi, lényegesen jobb ellátmányú intézmény a maga keretét felhasználni nem tudván, maradványait az Országos Széchényi Könyvtárnak felajánlotta. A könyvtárban szinte hagyományossá vált az az évvégi hajrá, amellyel az így fennmaradt összegeket a könyvtár szükségleteire — persze a gyorsaság következtében nem mindig a legcélszerűbben — felhasználtuk.

A korábbi, fentebbvázolt körülményekből fakadó lemaradást sem személyi, sem dologi vonalon, így a könyvbeszerzés vonalán sem tudtuk egykönnyen pótolni.

Az intézetvezetés részéről folyó minden küzdelem, minden felterjesztés ellenére, az indulásnak ezt az aránytalanságát az általános fejlődés erős üteme mellett is csak a legutóbbi években sikerült némileg behozni. Ez a lemaradás lett a kútforrása annak a teljes anomáliának, hogy az Országos Széchényi Könyvtár még néhány évvel ezelőtt is a hazánkban működő valamennyi tudományos könyvtár között úgy költségvetés, mint létszám, valamint béralap tekintetében nemcsak relatíve, hanem a reális normák számításai alapján abszolút mértékben is, a legrosszabbul állt.

Az *ostrom* alatt a Zeneműtárunkat ért szörnyű pusztulás kivételével számottevő veszteségeket nem szenvedett a Könyvtár. A két gyorsan eloltott gyújtóbomba, valamint néhány belövés csupán az épületben okozott kisebb-nagyobb károkat. Maga az állomány csaknem teljes egészében sértetlen maradt, pótolhatatlan, muzeális értékeinkből, a zenei anyag kivételével, semmi el nem pusztult. A legnagyobb veszélyben ritkaságainknak az a része volt, melyet, a vezetőség akarata ellenére, a nyilas minisztérium Nyugatra szállított. Valóban csak szerencsés véletlennek tudhatjuk be, hogy ez az anyag, könyvtárunk legértékesebb, nemzetközi viszonylatban is felbecsülhetetlen kincsei, 1945 szeptemberében épségben visszaérkezett.⁸

Noha a könyvtár komolyabb károkat nem szenvedett, mégis a *felszabadulás* pillanatában a helyzet olyan volt, hogy ott rendszeres, szervezett könyvtári munkára egyelőre gondolni sem lehetett. A legelső feladat az ostrom folyamán beszenyeződött helyiségek kitakarítása, a lövedékek nyomában beomló törmelékek és üvegcserepek eltávolítása volt. Már jól bennjártunk a tavaszban, nyárban, amikor végre az anyag pincéből való felszállítására, helyrerakására és számbavételére gondolhattunk.⁹ Fokozottan rossz volt a helyzet legértékesebb gyűjteményeinknél, mindenekelőtt a kéziratárban, ahol egy akna következtében a helyiség teljesen hasznavehetetlenné vált. Egyik nagy, az újkori magyar nyelvű kéziratok jelentős részének befogadására rendelt, de szerencsére a háborús veszélyek miatt kiürített szekrény valósággal faszilánkokká morzsolódott, számos másik megrongálódott, ajtajai valamennyinek meggömbülve, kifeszítve, üveg nélkül tátongtak. A kéziratár helyreállításának technikai munkálatai, a kőműves és asztalosmunkák, csak 1946 tavaszára készülhettek el. A könyvtári munka itt csak ez után indulhatott meg, hogy néhány hónap revíziós és rendezési munkálatai után, fűtési akadályok miatt, ismét szüneteljen.¹⁰

A közbeeső időben a többi táruk is elsősorban a reorganizációval voltak elfoglalva. A téli hónapok alatt a fűtést sem 1945/46, sem 1946/47 telén nem tudtuk zavartalanul biztosítani s így a helyreállítás, rendezés s a folyamatos munkák elvégzése, a legfontosabb, elsősorban a hatóságok munkáját támogató, kutatási lehetőségek megteremtése is igen nagy erőfeszítéseket jelentett.¹¹

Súlyos, teljes egészében mai napig ki nem heverhető csapás volt könyvtárunk számára az az intézkedés, melynek következtében 1946-ban szinte egyik percről a másikra át kellett adnia évek óta birt egyetlen pótépületét, a volt Eszterházy-palotát. Megfelelő hely hiányában az ott őrzött anyag nagyrésze előbb a Nemzeti Múzeum dísztermébe, majd onnét különböző raktárakba került „ömlesztett” állapotban. A külföldi hírlapanyag 1950-ben került felállításra. Az Értesítő szakot is csak 1953-ban sikerült felállítani s így a kutatók számára hozzáférhetővé tenni. Csaknem egész, rendkívül értékes egyes darabjaiban unicum jellegű naptár-gyűjteményünket s az ún. Magyar Asszonyok könyvtárát a mai napig nem tudtuk hozzáférhetővé tenni.

Ez időszak költségvetéséről számszerű képet adni egyáltalán nem lehet, hiszen az állandóan növekvő infláció folytán a pénz értéke napról napra változott. 1945 első felében csupán rendkívüli hitelekkel gazdálkodtunk, míg augusztustól kezdve havonta megállapított, rendszeres ellátmányban részesült könyvtárunk. Azonban ez a rendszeresnek nevezett ellátmány is illuzórikus volt. A pénz kiutalása és kézhezvétele között eltelt idő alatt a pénz értéke legtöbbször annyira lecsökkent, hogy állandó póthitelek nélkül a legszükségesebb kiadásokat is képtelenek lettünk volna fedezni. Gyűjteményeink vételből eredő gyarapítását ebben a másfél esztendőben csak igen kismérvű póthitelekkel biztosíthattuk. Ez annál nagyobb nehézséget, annál több gondot jelentett, mert éppen ezekben az esztendőkből magánosoktól igen sok muzeális érték, könyv és kézirat került eladásra. Gyűjteményeink gyarapodásának legerőteljesebb forrása ekkor az Elhagyott Javak Kormánybiztossága által begyűjtött anyag volt.¹²

De nemcsak az anyagi nehézségek akadályozták munkánk erőteljesebb kibontakozását. Belső tartalmában, a könyvtár funkciójának, feladatkörének meghatározásában, általában a szellemi munka s a Könyvtár tudományos tevékenységének „helyreállításában”, az egész könyvtári munka megindításában és újjáformálásában, az új célkitűzések megállapításában is zökkenők, sokszor komoly nehézségek mutatkoztak. A fizikai helyreállítással párhuzamosan ugyan, de még igen bizonytalanul, inkább csak tapogatózva indul meg a könyvtár *belső rendjének* helyreállítása, illetőleg az új követelményeknek megfelelő *újjászervezése* és az *új célkitűzések* megállapítása. A Széchényi Könyvtár, egyéb kulturális intézményünkhöz s valamennyi könyvtárunkhoz hasonlóan, súlyos örökséget vett át a múltból, s ha hangzottak is olyan egészséges hangok, hogy a bekövetkezett politikai változásoknak egész könyvtárpolitikánkat döntően meg kell változtatniok, ezek a hangok még részben formális követelményekre szorítkoztak, részben csekély visszhangra találtak. Talán az első jelentős — de még némileg izolált — lépésnek tekinthetjük az *új felé* azt a nagyszabású kiállítást, mely a Magyar Nemzeti Múzeum szervezetébe tartozó intézmények valamennyiének részvételével, a magyar történelem folyamán állandóan fennálló *magyar-orosz kapcsolatokat* volt hivatva bemutatni. Ennek a kiállításnak rendezésében jelentős tényező volt az Országos Széchényi Könyvtár. Az előkészítő munkálatok már 1945 nyarán, illetőleg kora őszén megindultak. A kiállítás megnyitása azonban különböző technikai akadályok miatt, így részben amiatt is, mert a kiállítandó anyag egy része még ládákban, rendezetlenül a pincében hevert, de a kiállítás politikai mondanivalójának tisztázatlansága miatt is, éppen egy évig húzódott. Ez az 1946 júliusában, a Magyar-Szovjet Kulturális Társaság Ünnepi Nagy Hetén *Magyar-Orosz kapcsolatok* címen megnyílt kiállítás volt az első a Magyar Nemzeti Múzeum s így az Országos Széchényi Könyvtár történetében is, mely tárgyában és egész elrendezésében már szélesebb tömegekhez szólt. Szakított a korábbi kiállítások l'art pour l'art jellegével és egész felépítésében kifejezésre juttatta politikai mondanivalóját is.¹³

Az 1947-es esztendő a helyreállítások fizikai erőfeszítése után, a nagyobb belső eseményektől sem zavart könyvtári munka esztendeje volt. Ebben az esztendőben közelebb kerülnek könyvtáraink új feladatainknak tisztázásához. Nemcsak a *belső feldolgozó* munka területén észlelhetünk komoly fellendülést, de e fejlődéssel párhuzamosan kezdi felismerni a Széchényi Könyvtár, hogy ha társadalmi funkcióját helyesen akarja betölteni, olvasótáborát ki kell szélesítenie, kapuját a dolgozó tömegek, a magyar nép előtt szélesre kell tárnia. 1947/48 fordulóján már gyakran emlegeti ezt, de egyelőre még a jelszavaktól az igazi szocialista tartalomig nem jutott el; még kevésbé juthatott el a feladat végrehajtásáig: a Könyvtár *belső szellemének és tartalmi munkájának szocialista átalakításáig*.

Csak a fordulat éve után kezd ráeszmélni arra, hogy szocialista könyvtárügyünk fejlődésében milyen új feladatok várnak rá. Csak ekkor bontakozik ki a maga teljes gazdagságában előttünk az a tény, hogy a *szocialista típusú nemzeti könyvtár* tartalmában, feladataiban, célkitűzéseiben több, szebb és gazdagabb, mint a burzsoázia nemzeti könyvtár fogalma. A terhes örökségek (kitűnő szakkádereink egy részének teljes, vagy viszonylagos politikai fejletlensége, a súlyos helyhiány s állományának heterogén, nem

tervszerű gyűjtése, valamint a könyvtárpolitika és könyvtártudomány elvi kérdéseinek országos viszonylatban való tisztázatlansága) mind fékezőleg hatottak abban az irányban, hogy a Könyvtár világosan körvonalazhassa célkitűzéseit, s új munkaszervezetét, egész tartalmában új, társadalomformáló, kulturális nevelő funkcióját egységesen, tudatosan és célszerűen kialakíthassa. Kialakíthassa anélkül, hogy az nemzeti könyvtárunk egyéb tudományos feladatainak kibontakozását akadályozná s alapvető funkciójának: a nemzeti kultúra írott emlékeinek muzeális gyűjtését és a területén folyó kutatásoknak támogatását meggátolná.

E körülmények magyarázzák a kezdeti fellendülés és a tervszerű rutinmunka folyamatosága mellett is a felszabadulás utáni *első időszak (1945-1948)* fejlődésének lassú ütemét. E viszonylagos lemaradás ellenére is meg kell állapítanunk, hogy voltak a Könyvtárnak jelentős eredményei. Az ostrom okozta károk helyreállítása, a csaknem két esztendőszak zökkenő után meginduló, lendületes munka mellett, meg kell említenünk az 1947/1948-as esztendőszakban a gyűjtemények gyarapodásában elért eredményeket.¹⁴ A gyarapodásban, de a Könyvtár belső munkájában is fontos fordulatot jelent a jubileumi esztendő. Az *1848/49-es centenárius esztendő* alkalmából rendezendő *kiállításban* a Könyvtár jelentős szerepet kapott. A kiállítás politikai tartalmában — éppen az akkor még megállapítható politikai és ideológiai fejletlenségünk miatt — sok kívánnivalót hagyott hátra. Mégis, ez volt az első kísérlet arra, hogy a magyar nép széles rétegeit az anyag szemléletes bemutatása útján, a forradalom és szabadságharc igazi történetének lelkesítő példáján keresztül, nevelje igaz hazafiságra. 1948. március 15-én nyílt meg a Nemzeti Múzeum II. emeleti kiállító helyiségeinek (ma a Történeti Múzeum „A Honfoglalástól 1848-ig” című állandó kiállítása) 9 termében e reprezentatív kiállítás, melynek rendezésében, anyagának összegyűjtésében Könyvtárunk valamennyi osztálya résztvett.¹⁵ Ugyancsak március 15-én nyílt meg a földszinti helyiségekben (ma állandó Régészeti kiállítás) a „*100 éves szabad sajtó*” című kiállítás, melyet a Magyar Újságírók Szövetségével karöltve rendezett Hírlaptárunk.¹⁶

1948 elején indult meg Könyvtárunkban a párt szervező munkája is. Kezdetben mint a Tudományos Intézetek Pártszervezetének egyik alapszerve működött, majd a VIII. kerületi Pártbizottság alapszerveként folytatta dolgozóinkat nevelő, mozgósító tevékenységét.

1948 nyarán vettük át az Elhagyott Javak Kormánybiztosságától az egyetlen épiségben maradt főúri könyvtárat, a gyönyörű empire teremkönyvtárával könyvtári műemléknek számító keszthelyi *Festetich könyvtárat*. A 3 hónapig tartó helyreállító munkálatok után azonnal megkezdttük, a műemlékjellegű anyag feldolgozó munkája mellett, az állomány friss, használati anyaggal való kiegészítését s a város igényeinek megfelelő kölcsonkönyvtár kiépítését. Egészen 1952 nyaráig, amikor is a nem műemlékjellegű földszinti helyiségeket s ezen új, közművelődési célokat szolgáló gyarapodásunkat átadtuk az újonnan megnyílt járási könyvtárnak, a keszthelyi Helikon Könyvtár 4 éven keresztül közművelődési funkciót is gyakorolt. A mintegy 12 000 lakossal rendelkező Keszthely és környéke számára ez volt éveken keresztül az egyetlen számbajöhető nyilvános könyvtári létesítmény.

Részlet a Helikon könyvtár nagyterméből

Részlet „Mátyás király könyvtáráról a 3000 népkönyvtárig” c. könyvkiállításból

A jubileumi esztendő fentebb vázolt nagy feladatai kétségtelenül kedvezően befolyásolták szakembereink politikai, de szakmai fejlődését is. Ezekben a hónapokban kezdtünk megismerkedni a *Szovjetunió könyvtárügyével*, s ezeknek a hatásoknak is köszönhető, hogy a Könyvtár vezető gárdájának egy lelkes csoportja, ugyancsak ez esztendő nyarán, miután felügyeleti hatóságainktól az elvi hozzájárulást elnyerte, hozzákezdett az *egyetemi könyvtárosképzés* előkészítő munkálataihoz.¹⁷

Magának a Könyvtárnak a fejlődésében is jelentős változás megy végbe. E korszak, az *1949-1952 közepéig* terjedő idő, a forrás, erjedés szakaszának tekinthető. Könyvtárunkban, de országos viszonylatban is, ezekben az esztendőkből bontakozik ki az *új magyar könyvtárügy perspektívája*. De e körvonalakon belül maguk a feladatok még homályosak; még kevésbé világos az új feladatok helye és elrendeződése. Ez a tapogatózás és elvi bizonytalanság talán egy területen sem mutatkozott meg oly élesen, mint a *könyvtártudományi feladatok* jelentőségének felismerésében. E hibák nem izoláltan Széchényi Könyvtári jelenségek ugyan, élesebben vagy kevésbé élesen valamennyi tudományos könyvtárunknál jelentkeztek, mégis a Széchényi Könyvtárnál annál súlyosabbak, hiszen nemzeti könyvtári jellegénél, régi tekintélyénél fogva éppen ő lett volna hivatva az ország könyvtártudományi munkájának irányítására, az új, szocialista tartalommal telített könyvtártudományi munka beindítására. Ehelyett éppen 1949-1952-ig ezen a téren legnagyobb a bizonytalanság, az ingadozás, a vélemények évről évre való változása. E viták során a legellentétesebb felfogás alakult ki. Az új feladatok, a Könyvtár hatókörének kiszélesítése folytán mindig nyomasztóbban megmutatkozó személyzeti és helyhiány kényszerűségéből elvet faragva, átmenetileg egy szűk prakticista irány erősödött meg, amely általában a *tudományos munkát*, de bizonyos mértékig és időnként szinte még a *könyvtártudományt* is a könyvtárosi hivatással, a jó könyvtáros fogalmával szembeállította. Annál feltűnőbb volt ez és annál jobban kiéleződött a kérdés, mert éppen ezekben az években az Országos Széchényi Könyvtár volt az, amelyik a legjobban harcolt az egyetemi könyvtárosképzés megvalósításáért és létrejötte után, 1949-től kezdve éveken keresztül, jelentős mértékben éppen a Könyvtár régi, tapasztalt szakemberei látták el a tanszék tudományos, oktató feladatát. Ez a belső ellentmondás: a könyvtáron belül a tudományos munka elhanyagolása, sőt fokozatosan szinte lehetetlenné válása, az egyetemen a tudományos könyvtárosképzés jelentőségének érvényesülése, a dolgozók körében elégedetlenséget, bizonytalanságot, sokszor, az ebben az időszakban amúgyis néha szembenálló, „öreg” és „fiatal” szakemberek közötti újabb ellentéteket eredményezett. Jellemző, hogy ebben a szakaszban, az 1946-ban megindult igen nagy jelentőségű *Nemzeti Bibliográfián* és *Folyóiratrepertóriumon* kívül az Országos Széchényi Könyvtár kiadványaként egyetlen egy munka jelent csak meg. A vezetőség időnként megpróbált ugyan ezzel a helytelen és lényegében kívülről jövő irányzattal szembehelyezkedni, azonban közben maga is ingadozott és így nem sikerült a tudományos törekvéseknek kellő súlyt biztosítani.

A tudományos munka lemaradásával szemben —, de semmiesetre sem annak *szükségserű* ellenpólusaként ez időszakban a *gyakorlati könyvtári*

munka jelentős fejlődést mutat. Ezzel kapcsolatban elsősorban olvasótáborunk kiszélesedéséről számolhatunk be. Ha az 1938-as forgalmi adatokat az 1948-as év adataival állítjuk szembe, mintegy 20% az emelkedés.¹⁸ Különösen Hírlaptárunk forgalma nő ugrásszerűen, annyira, hogy a tár meglevő kis helyiségében alig tudja a forgalmat lebonyolítani. Ez a körülmény indította a vezetőséget arra, hogy mihelyt az 1949-ben felszerelt vasterem okozta gondokon túljutott, bármily áldozatok árán is — egy raktárteremről lemondva — az olvasók és kutatók megfelelő kiszolgálása érdekében, 1950 októberében új olvasótermet nyisson: a *folyóirat olvasótermet*. A technikai akadályok miatt régóta vajdó kérdést, a *nyitvatartási* idő meghosszabbításának kérdését is ebben az évben megoldotta a Könyvtár. Az első akadályt, a Múzeum kincseinek biztonságát, a múzeumi folyosók rácsokkal való elzárásával, az esti kiszolgálás lehetőségét a vastermek villanyvilágításának bevezetésével oldotta meg.

Ugyanez évben a belső munka megjavítása érdekében, a tervszerűbb célkitűzések és a tervek ellenőrzése mellett, bevezette a Hírlaptár szerzeményi naplója helyett, a kardexet, a fokozódó feldolgozó munka miatt, s a gépek jobb kihasználása érdekében pedig az adréma üzemet két műszakban dolgoztatta.

Míg az 1950-es esztendő a belső munka megjavítása, a belső tartalékok felkutatása s a rendelkezésre álló erők jobb kihasználása jegyében telt el, 1951-ben — a moszkvai Lenin Könyvtár példáját tartva szem előtt — *nemzeti könyvtári feladatainak kiszélesítését* tűzte maga elé. A belső munka további javításán és az olvasószolgálat fejlesztésén kívül főként arra helyezett súlyt, hogy a könyvtár megteremtse a feltételeket kifelé irányuló feladatainak megvalósításához. E célt szolgálta, hogy csak a legfontosabbakat emeljem ki, az új kötelepéldány-rendelet tervének elkészítése és keresztülvitelének szorgalmazása,¹⁹ valamint az egyetemi könyvtárosképzés támogatása. Ez időszak a közművelődési könyvtári hálózat kialakulásának kezdeteit jelentő, sok nehézséggel küzdő, sok terhet vállaló, hősi korszaka. Átmenetileg, amíg az új könyvtárak megerősödtek, szükséges volt, hogy megsegítésükben tudományos könyvtáraink fejlettebb szakemberei is kivegyék részüket, éppen úgy, mint ahogyan a felszabadulás utáni első esztendőkből megfelelő közművelődési könyvtárak hiányában területükön vállalniok kellett, alapvető feladatuktól eltérő, közművelődési funkciók ellátását is.

Ilyen feladatként jelentkeztek a Széchényi Könyvtár terveiben a Kispesti Textilgyár és a Győri Waggongyár üzemi, valamint a mosonmagyaróvári, soproni, győri és komlói városi könyvtáraknak patronálása, tájékoztató bibliográfiák a Népművelési és a Honvédelmi Minisztérium számára, a decimálás elkészítése az ÁKV *A hónap könyvei* c. kiadvány részére, a munkamódszerek átadása és a tapasztalatcserék kiszélesítése,²⁰ az egymásután alakuló megyei könyvtárak munkatársai számára. A későbbi években különösen a miskolci megyei könyvtárnak nyújtott éveken keresztül, elsősorban feldolgozó munkájához, komoly operatív segítséget.

1952-re esik a *tudományos munkaközösségek* terveinek elvi kidolgozása, s ha az 1953 ősztől végre könyvtárközi viszonylatban meginduló munkaközösségek nem is épültek fel teljes egészükben ezeken az alapokon, mégis a korábbi esztendő sokszor szinte tudományellenes hangulatával szemben

e tervek és célkitűzések elvi jelentőségűeknek tekinthetők, s mutatják azt, hogy a Könyvtár megtette az első — bár nem mindig elég határozott — lépéseket az új, szocialista típusú, alapvetően tudományos, de tudományos szinten közművelődési feladatokat is ellátó, nemzeti könyvtár kiépítése felé.

A kutatómunka elősegítését szolgálta a Kézirattár politikai anyagának egy részéről nyomtatásban készült „catalogue raisonné”, amely 1950-ben „*Kéziratos források 1789-1867*” címen jelent meg.

Az elvi kibontakozás s a többi könyvtárakkal való kapcsolatok szorosabb válásában nagy szerepe van annak, hogy a Könyvtár fejlődésének erre a szakaszára (1949-1952) esik a Magyar Nemzeti Múzeum egységének már fentebb érintett felbomlása. Addig amíg Könyvtárunk e szervezetbe tartozott, elvi problémáit a M. Nemzeti Múzeum tanácsával tárgyalta meg s így természetesen elszakadt a többi könyvtáraktól. A Könyvtár vezetősége helyesen ismerte fel, s ez években igen sokszor hangoztatta is, hogy problémái, feladatai, elvi célkitűzései a többi múzeumi intézmények problémáitól távol esnek, s számára sokkal jelentősebb a könyvtárakkal való minél intenzívebb együttműködés, minél szorosabb kapcsolat. Ezért örömmel üdvözölte a Magyar Nemzeti Múzeum autonómiájának megszűnését és a Főigazgatóságok teljes önállósulását.

Erre az időre esik az Orsz. Könyvtári Központ új perspektívájának kibontakozása, amit kezdetben igen nagy lelkesedéssel fogadott Könyvtárunk, és vezetősége eleinte erkölcsi súlyával támogattott is.

Fejlődésünknek ebben a szakaszában igen nagy súlyt fektettünk *közönségszolgálatunk* kiépítésére, sőt sokszor, bizonyos mértékig felülről jövő, helytelen irányvonalat is követve, a közművelődési feladatokat el-túlozva és eltorzítva, a számbeli eredményeket túlságosan erőszakoltuk is. Ezt a mennyiségi növekedést a következő forgalmi statisztika bizonyítja:

	1938	1944 (I—III)	1948	1952
olvasó	20 299	4 823	24 748	133 704
használt egység	69 004	12 372	64 707	371 128

Bármily kedvező képet mutat is a forgalmi statisztikánk, meg kell állapítanunk, hogy az olvasószolgálat területén a könyvtár a ráváró feladatoknak még ekkor sem tudott megfelelni. A mennyiségi fejlődést távolról sem követte az a minőségi változás, amelyre ezen a területen fokozottan szükség lett volna. Még a fentebb vázolt közművelődési feladatok teljesítésében sem volt tartalmi munkánk jó. A tájékozatlanabb olvasók legtöbb esetben kielégítetlenül mentek el, a tudományos kutatók számára viszont nem tudtunk sem megfelelő csendet és nyugalmat biztosítani, sem azt a tájékoztató bibliográfiai segítséget megadni, ami munkájukat megkönnyítette volna s amit a nemzeti könyvtártól, annak szakképzett munkatársaitól méltán elvárhattak.

Ezen a területen könyvtárunk, ebben az időszakban, az általános fejlődéshez viszonyítva is lemaradt és e lemaradást a legutóbbi esztendőben sem sikerült teljesen behozni.

A belső hibák s a férőhely hiánya mellett nem tudott e fontos feladatának megfelelni költségvetésének és személyzeti létszámának szűk keretei miatt sem. Még rosszabbá vált a helyzet, amikor 1950-től kezdve az Országos Könyvtári Központtal, mint felügyeleti csúcsszervvel került egy költségvetési rovat alá. Az OKK általában a tudományos könyvtárak varakozásának nem felelt meg, a hozzáfűzött reményeket nem váltotta be. Az Országos Széchényi Könyvtár 1952-es módszertani felülvizsgálata, de az Országos Könyvtári Központ két hónappal később tartott felülvizsgálata is, megállapította, hogy az OKK általában igen szűkkeblűen bánt a felügyelete alá tartozó könyvtárakkal, a legmostohábban azonban a vele egy rovaton levő Széchényi Könyvtárral. Hogy csak egy megdöbbentő példát hozzak ennek bizonyítására, az országos viszonylatban már ekkor oly sok irányú és fontos igényeket — többek között a tudományos kutatás és muzeális gyarapítás igényeit — kielégíteni hivatott Széchényi Könyvtár állománygyarapítási rovata csak tízezer forinttal volt magasabb mint az Országos Könyvtári Központé, amelynek pedig csak könyvtártudományi kézikönyvtárának, hivatali szakkönyvtárának gyarapítása volt a feladata.

Az 1952. esztendő döntő jelentőségű az egész magyar könyvtárügy s így a Széchényi Könyvtár történetében is. Ez az első esztendő, amelyben a könyvtár évi tervében elvi könyvtárpolitikai célkitűzések is jelentkeztek. Ha ezek a célkitűzések még nem elég konkrétak is, mégis mutatják az irányt az elvi tisztázások felé. Ebben a munkatervben már — bár még mindig elég bizonytalanul — tudományos feladatok is szerepelnek.²¹ E terv azonban világosan megmutatja azt is, hogy a Könyvtár fejlődésében bizonyos fokig elszakadt az élet reális követelményeitől, sokszor jelszavak után indult, sajátos nemzeti könyvtári feladatainak következetes ellátása helyett, tetszetős látszatomunkákat vállalt, elvesztette lába alatt a szilárd talajt és sokszor maga sem látta világosan — amint azt az ez évi terve mutatja — feladatait. A közművelődési funkciót betöltő könyvtárak között természetszerűleg nem találta meg a maga helyét, fejlődési területét viszont: tudományos, nemzeti könyvtári funkcióját nem merte következetesen és egyértelműen vállalni. Bizonyos lendületet ad kétségtelenül a Könyvtár fennállásának közeledő 150 éves jubileuma, ennek kapcsán kezdenek tisztázódni funkciójának kérdései is, de a helyes arányt és fontossági sorrendet saját tudományos feladatai, belső munkája és közművelődési feladatai között még mindig nem találta meg. Ebben a szakaszban ismételt lépéseket tesz a Magyar Tudományos Akadémia felé egy könyvtártudományi Bizottság létrehozása és ezzel a könyvtártudomány, mint tudomány elismertetése felé, de egyelőre ígéretektől eltekintve, eredménytelenül.

Ebben a stádiumban érte a Könyvtárat az 1952 májusi 2043/13/1952. minisztertanácsi határozat, mely az Országos Könyvtári Központot megszüntetve, feladatainak jelentős részét a Széchényi Könyvtárra ruházta.²² E határozat expressis verbis kimondja, hogy az „Országos Széchényi Könyvtárat, mint az ország legnagyobb könyvtárát a tudományos és tömegkönyvtárak legfontosabb segítőjévé kell fejleszteni. Feladata, saját könyvtári tevékenységének továbbfejlesztése mellett, a módszertani és bibliográfiai segítségnyújtás a többi könyvtáraknak. Az Országos

Könyvtári Központ feladatai közül az Országos Széchényi Könyvtár átveszi a bibliográfiai munkát és a könyvcseré feladatait.” Mint azt a felülvizsgáló jegyzőkönyv mutatja, az amúgyis sok belső bajjal és nehézséggel küzdő Országos Széchényi Könyvtár ezeknek a nagy feladatoknak az ellátására nem lehetett kellőleg felkészülve. Saját további feladatainak maradéktalan ellátásában is, mint láttuk, erősen gátolták őt az elvi kérdések tisztázatlansága mellett az anyagi ellátottság (férőhely, személyzet, költségvetés) hiányosságai. Az új, megnövekedett feladatok megoldása még az anyagi keretek megfelelő biztosítása mellett is igen nehéz problémák elé állították volna a vezetést, annál is inkább, mert az átszervezés végrehajtása során kiderült, hogy az alaprendeletben foglaltaknál lényegesen több feladatot kellett átvennie, részben, mert azok valóban nemzeti könyvtári feladatok, részben megfelelőbb gazda hiányában.

1952 tavaszán már ezen új feladatok körvonalainak jegyében zajlott le az Országos Széchényi Könyvtár márciusi és az Országos Könyvtári Központ májusi, fentebb már érintett módszertani felülvizsgálata. Különösen ez utóbbi, vizsgálódásainak középpontjába éppen e feladatok ellátásának perspektíváját állította. Megállapította azt, hogy az OKK túl volt méretezve, személyi- és dologi ellátottsága egyaránt lehetővé tették volna, hogy a magyar könyvtárügy elvi és gyakorlati irányítójává és a vállalt részfeladatok alapos ellátójává váljék.²³ Ezt azonban számos olyan körülmény gátolta, amelyeknek részletezése már túllépné jelen tanulmány kereteit. A felülvizsgálat foglalkozott az egyes feladatkörök hovákerülésének kérdésével és megszabta azokat a reális szükségleteket, amelyeket ezek a feladatok igényelnek. Az Országos Könyvtári Központ feladatai közül a Könyvtárhoz kerültek a könyvforgalmi feladatok: a nemzetközi csere és könyvtárközi kölcsönzés, a központi címjegyzékek (KC és Folyóirat KC). Idekerült a mikrofilmek országos koordináló feladata. Új feladatként jelentkezett a módszertani és részben újként a bibliográfiai munka, valamint az országos bibliográfiai tervek koordinálása.

A minisztertanácsi határozat, hosszú történetében most először, világosan körvonalazza a Széchényi Könyvtárnak, mint nemzeti könyvtárnak a funkcióját és feladatait. E nagy pozitívum mellett azonban a végrehajtás során súlyos hibának kell tekintenünk azt, hogy nem vették figyelembe sem az Országos Széchényi Könyvtár adott helyzetét, sem az OKK-t felülvizsgáló bizottság szakembereinek javaslatait, s így költségvetési keretét is, de elsősorban személyzeti igényeit minőségileg és számbelileg egyaránt oly szűkre szabták, hogy ilyen feltételek mellett igen sok feladatát nem tudta kellőleg megoldani. A nyomasztó férőhely hiány megszüntetése érdekében sem történtek meg a megfelelő intézkedések. Az újonnan nyert terület — az OKK Guszev utcai helyiségei — nem jelentettek lényeges területi növekedést, jobbra az átszervezés során átvett új feladatok maradtak korábbi helyükön, illetőleg nyertek ebben az épületben elhelyezést. Az átköltöztetett kisebb részlegek helyére az új feladatok egy része került.

1952 második felében, az átszervezéssel járó, sok munkát, gondot jelentő feladatokkal párhuzamosan, kellett megoldania a Könyvtárnak a fennállása 150 éves jubileumát előkészítő munkálatokat is. Az alapítás évfordulóján

november 27-én „Mátyás király könyvtárától a 3000-ik népkönyvtárig” címen²⁴ a Nemzeti Múzeum dísztermében megnyílt nagyszabású reprezentatív kiállítást, mely a magyar könyv- és könyvtártörténet egészen belül az Országos Széchényi Könyvtár történetét kiemelve, mutatta be a magyar könyvtárügy fejlődését, négy hét alatt több mint tízezer látogató nézte meg. Megrendezésében az OSZK munkatársai igen sok segítséget kaptak Budapest valamennyi nagy, tudományos könyvtárától, amelyek nem csupán gazdag anyaguk rendelkezésre bocsátásával siettek segítségünkre, hanem munkatársaik az operatív munkából is derekasan kivették a részüket.

Ugyancsak a jubileum alkalmából került sor az I. országos könyvtáros konferencia megrendezésére,²⁵ amelyiken a nagy referátumot a magyar könyvtárügy helyzetéről az OSZK vezetője tartotta meg. Ez az előadás először adott számot a magyar könyvtárügy felszabadulás óta megtett fejlődéséről és jelölte meg az egységes könyvtárügy további útját.

Az átszervezés hónapjaiban s az azt megelőző szakaszban — részben éppen a jubileumi előkészületekkel kapcsolatos kutatómunka során — úgy éreztük, tisztázódtak végre a szocialista nemzeti könyvtár funkciója, feladatai mellett, de természetesen abból folyólag, gyűjtőkörének kérdései is. Akkor véglegesen eldöntöttnek éreztük — bár az utóbbi időben újabb kételemek támadtak e felfogással szemben — hogy a nemzeti könyvtár nem lehet egyértelmű a leszűkített hungarica könyvtár fogalmával. Az Országos Széchényi Könyvtár kiterjesztett gyűjtőkörébe tartoznak véleményünk szerint a magyar, magyarországi és magyar vonatkozású külföldi nyomtatványok és kéziratok könyvtári jellegű emlékeken kívül, az ennek az anyagnak vizsgálatához és könyvtári feldolgozásához szükséges bármely szakba vágó, alapvető művek, s a külföldi irodalom klasszikus alkotásai (a külföldi művek közül különös nyomatékkal gyűjti a humán szakba tartozó műveket). Mint a könyvtártudomány dokumentációs szerve, a könyvtártudományi szakkönyvtár birtokosa, fokozott mértékben s lehető teljességre törekedve gyűjti az e szakba tartozó műveket. 1956-ban a tudományos könyvtárak profiljának a meghatározása során gyűjtőkre, a gyakorlatban korábban is figyelembe vett, finnugor és rokonnépek irodalmával bővült.

A könyvtár — mint korábban — kötelespéldány, vétel, ajándékozás és csere útján gyarapszik, 1953 óta jelentős gyarapodást eredményez a nemzeti tulajdonba került anyagból történő szerzeményezése; a 213/1951. XII/18. M. T. sz. rendelet megjelenése óta —, mely mint már fentebb említettük — a korábban 1 kötelespéldánnyal szemben Könyvtárunknak minden megjelent sajtótermékből 2 példányt biztosított, megkezdhettük a használati példány mellett, a múzeális példányoknak raktározását.

Ebben az évben vállalta a Könyvtár először, az azóta folyamatosan nyújtott segítséget: a fenti rendelet értelmében az ugyancsak kötelespéldánnyal rendelkező Debreceni Egyetemi Könyvtár, valamint a Központi Statisztikai Könyvtár számára, saját feldolgozó munkájával párhuzamosan, katalógus cédulákat készít.

A Könyvtár gyarapodása az utóbbi tizenkét esztendőben jelentős fejlődést mutat, hű tükörképe a beszerzési rovat emelkedésének.

Gyarapodási adatok:

	1938	1948	1950	1951	1952
Kötelesspéldány	24 743	42 106	35 040	43 865	113 977
Vétel	2 736	4 588	5 238	24 331	25 483
Ajándék	9 769	14 126	16 653	33 137	47 631
Csere	61	790	564	332	194
Összesen	37 309	61 610	57 495	101 665	187 285
	1953	1954	1955	1956	1957
Kötelesspéldány	125 762	132 260	133 381	116 536	100 836
Vétel	10 232	19 757	12 898	8 163	4 547
Ajándék	51 892	20 215	30 107	20 674	21 871
Csere	663	3 466	3 200	5 205	3 774
Összesen	188 549	175 698	179 586	150 578	131 028

A minisztertanácsi határozat következtében az új, megnövekedett feladatoknak megfelelően az Országos Széchényi Könyvtár jelentős *belső szervezeti változáson* ment át. A megnövekedett könyvtár tervezési, szervezési és ellenőrzési feladatainak, valamint központi igazgatási teendőinek ellátására s az osztályok munkájának összehangolására, amint azt már az 1952-es felülvizsgálat is javasolta, külön igazgatási osztály létesült, két csoporttal, az egyik az adminisztratív, a másik a gazdasági teendőket látta el. 1954 januárjában, a gazdasági előadónak gazdasági osztályvezetői állássá való átszervezésével a gazdasági csoport önálló osztállyá alakult. Az igazgatási osztály feladatköre fejlődésünk folyamán a szükségletekhez alakulva bővült: a fenti feladatok mellett közvetlenül az igazgatási osztály alá kerültek a vidéki műemlék-jellegű könyvtáraink (Keszthely, Gyöngyös, Zirc) és a csak tudományos kutatás és hivatalos célokra rezervált anyag, 1955 óta a Mikrofilmtár, valamint a két kisüzemi részleg: a könyvkötészet és rotaprint üzem is; az igazgatási osztály látja el a hitelesítések, valamint az Országos Széchényi Könyvtárra háruló szakmai továbbképzés szervezési ügykörét is. A továbbképzés tartalmi feladatait az Országos Könyvtárügyi Tanács Képzési, Továbbképzési Szakbizottságának elnökeként a főigazgató helyettese végzi.

1953 elején nyílt meg 36 férőhellyel tudományos olvasótermünk. Ezzel is segíteni akartunk általános olvasótermünk túlszűfoltóságán s biztosítani kívántuk kutatóink számára az elmélyült tudományos munka megkívánta csendet és zavartalan nyugalmat.

Közvetlenül az 1952-es minisztertanácsi határozat alapján alakult meg *módszertani osztályunk*, mely erőt felmérve kezdetben elsősorban a tömegkönyvtárak számára nyújtandó módszertani segítségadás feladatainak megoldására és a könyvtártudomány gyakorlati kérdéseiből az ezek számára felhasználható, a közművelődési könyvtáraknak elsősorban feldolgozó és propaganda munkáját segítő módszerek kidolgozására vállalkozott. Az osztály 1952 szeptemberében kezdte meg működését. Noha az OKK felülvizsgálatát végző Bizottság — kétségtelenül kissé bőkezűen — 37 főben állapította meg az itt felmerülő létszámszükségletet, mégis sem a 12 fő, amivel a munka megindult, sem az 1953 januárjában felemelt 14-es létszám nem bizonyult

Az 1953 elején megnyílt Tudományos Olvasóterem

elegendőnek, annál inkább nem, mert minőségi összetételében sem sikerült a könyvtárak régi, legtöbb tapasztalattal rendelkező szakembereit ebbe a munkába beállítani. (Magával a módszertani munkával ma is csak 5 fő foglalkozik. 5 személy látja el a figyelő szolgálatot, a módszertani osztály egyetlen olyan feladatkörét, mely az első pillanattól kezdve a magyar könyvtárügy egységes szervezetét szolgálta — tehát tudományos és tömegkönyvtárak igényeit egyaránt kielégítette.) A módszertani osztályt feladatainak maradéktalan ellátásában erősen gátolta az a körülmény is, hogy funkciója nem volt egyértelműen meghatározva. Egységes, átfogó, előre meg gondolt tervek végrehajtása helyett ötletszerűen, a kapacitást föl nem mérve, kapott állandóan újabb és újabb rohamfeladatokat. Több mint egy éven keresztül, sem az intézetvezetés, sem a többi osztályok nem érezték a szoros kapcsolatot a módszertani osztállyal; nem érezte ezt maga a módszertani osztály sem, melynek tevékenysége ennek következtében a könyvtár munkájától elszakadt s nem mint az egész intézet munkájának egy része, hanem mint corpus separatum jelentkezett. Ezeket a hibákat lényegében, a vázolt helyzetnek bizonyos átmeneti javulása után, a mai napig sem sikerült teljesen felszámolni. Módszertani osztályunkkal kapcsolatban még egy probléma mutatkozott. A májusi minisztertanácsi határozat legfőbb célkitűzése a magyar könyvtárügy — tudományos és közművelődési

könyvtárak — egységének megteremtése volt. Könyvtárpolitikánk számottevő szakemberei mind örömmel fogadták ezt az irányvonalat. Sajnos bármennyire helyesek voltak az elvi célkitűzések, a gyakorlatban nem teremtették meg azt az egységet, amely oly kívánatos lett volna. Hátra volt még a nagy feladat, e teljes, a tudományos könyvtárakat is összefogó egység megteremtése. Ennek az egységesítő törekvésnek egyik szerve a már ötödik éve a Népművelési illetőleg Művelődési Minisztérium tanácsadó szerveként működő Könyvtárügyi Tanács, mely a kezdeti nehézségek, kísérletezgetések stádiumán túljutva, az idei évben átszervezve, előre elkészített, alaposan átgondolt munkaterv alapján 12 szakbizottságban végzi munkáját: a magyar könyvtárügy operatív feladatainak egységesítését és az irányítás elvi, szakmailag alátámasztott alapjainak kidolgozását. E szakbizottságok legtöbbször az Országos Széchényi Könyvtár munkatársai is részt vesznek, többen ellájtják az elnöki, illetőleg titkári teendőket is.

Miután a tudományos könyvtárak elméleti módszertani kérdéseinek tisztázására módszertani osztályunk egyelőre nem volt felkészülve, néhány — a Könyvtárunkban más osztályok mellett 1953 óta szervezett — *elméleti könyvtártudományi munkaközösség* s néhány tudományos *vitavülés* voltak hivatva a hiányokat legalább átmenetileg pótolni.

Évek óta beszélünk róla s az elmúlt két esztendőben már valóban úgy éreztük, hogy a fejlődésben elérkeztünk odáig, hogy a módszertani osztályt kiemeljük abból, a gyakorlat során kialakult, egyoldalú elképzelésből, mely szerint ő csupán a közművelődési könyvtárak módszertani problémáinak a segítője. Ahhoz azonban, hogy a tudományos könyvtárak kérdéseit is behatóan tanulmányozhassa, azok számára is elméleti segítséget nyújtson, nem csupán feladatainak most már teljesen egyértelmű és végleges tisztázására van szükség, de szükség van arra is, hogy olyan szakembereket vonjon be teljes intenzitással munkájába, akik a könyvtártudomány alapos, elméleti és gyakorlati ismerői s akik képesek lesznek arra, hogy tevékenységükkel a módszertani osztály tekintélyét a tudományos könyvtárak felé is elismertessék. A módszertani osztálynak az operatív és ad hoc segítségnyújtás helyett a közművelődési könyvtárak felé is mindinkább a kérdések elméleti tisztázására kell törekednie, természetesen úgy, hogy a mindennapi élet fejlődését állandóan szem előtt tartsa. Közművelődési könyvtáraink ugrásszerű fejlődésében, mely az utolsó néhány évben vitán felül megmutatkozott, módszertani osztályunk ezirányú jó munkája, s könyvtárosaink szakmai képzését és továbbképzését megkövetelő és biztosító intézkedések²⁶ mellett, kétségtelenül komoly része volt azon helyes könyvtárpolitikai elv érvényesülésének, mely az egész magyar könyvtárügyet fokozatosan a hálózati elvre építette fel²⁷, lehetővé téve ezáltal, hogy a fejlettebb könyvtár szakmailag általában jobban képzett, nagyobb gyakorlattal rendelkező könyvtárosai, mint módszertani központok, segítsék a gyengébbeket, az elmaradottabbakat.

Módszertani osztályunk feladatává vált valamennyi ilyen módszertani központ összefogása és elvi irányítása.

A legújabb elképzelések szerint módszertani osztályunk a közeljövőben esetleg kiválik intézményünkéből s mint önálló Könyvtártudományi Intézet folytatja működését.

A módszertani munka kiszélesítése és elmélyítése mellett — akár az OSZK keretein belül, akár önálló tevékenységként — jelentősen fejleszteni kell a könyvtártudományi dokumentációs szolgálatot is. Országos viszonylatban is jelentős és egyedülálló könyvtártudományi szakkönyvtárunk az elmúlt 5 esztendőben — mint arra már fentebb is céloztunk, nem fejlődött kellő mértékben, a nyugati folyóiratanyagban vannak a legnagyobb hiányok. A korábbi években e tényleges hiányoknál még fogynakosabban történt ennek az anyagnak a referálása, illetőleg fordítása. Ezt a hiányt különösen a Béke-Világtanács 1953. évi budapesti határozata óta, annak szellemében igyekeztünk folyamatosan pótolni. Míg korábban a Magyar-Szovjet Társasággal karöltve csupán a szovjet *Bibliotekar* cikkfordításait adtuk ki, addig 1956 óta a *Könyvtári Tájékoztató* című, kiadásunkban megjelenő folyóiratban a világ minden táján megjelenő legjelentősebb, számunkra a legtöbb tanulságot jelentő cikkek kivonatait, illetőleg fordításait adjuk.

Az 1952-es minisztertanácsi határozat szabta meg az 1952 nyarán még csak két fővel rendelkező *bibliográfiai* részleg fejlődésének perspektíváját is. A bibliográfiai munka egyike volt azoknak a könyvtártudományi, gyakorlati tevékenységeknek, amelyeknek jelentőségét a Könyvtár egy pillanatra sem vesztette el szem elől. A *Nemzeti Bibliográfia* és a *Folyóirat Repertorium* 1946 óta folyamatosan történő kiadása azonban természetesen és nagyon helyesen nem a bibliográfiai részleg, hanem a Könyvfeldolgozó osztály, illetőleg a Hírlaptár feladata volt. Ezt a feladatot az önálló, bár még mindig csak 5 főből álló osztály megalakulása után is otthagytuk és a munkaerők racionális kihasználása érdekében — mivel a bibliográfiai kötelempéldányok katalógizálásával párhuzamosan készülhetnek — annak egyelőre ott is kell maradnia. Perspektívában azonban foglalkoznunk kell azzal a gondolattal, hogy e bibliográfiai szerkesztése is idővel Bibliográfiai osztályunk feladatává válhat.

A Bibliográfiai osztály munkájában 1954-ig nagyjában ugyanazokkal a nehézségekkel küzdött, amelyek a Módszertani osztály zavartalan, egyenletes ütemű, céltudatos munkájának kibontakozását akadályozták. A különböző ajánló bibliográfiai feladatának, funkciójának tisztázatlansága, a számbeli méretek túlhajszolása — legtöbb esetben a minőség rovására — meggátolta az egységes, helyes elvek kibontakozását. Ez általános, elvi zavaron belül, tisztázatlan volt az Országos Széchényi Könyvtár bibliográfiai tevékenységének profilja is. Rosszul értelmezett jelszóvá vált ezen a területen is az a törekvés, hogy az Országos Széchényi Könyvtár munkájában minél közelebb kerüljön a tömegekhez, a dolgozó magyar néphez. Ahelyett ui., hogy ezt saját feladatán, nemzeti könyvtári funkciójának maradéktalan ellátásán keresztül akarta volna megvalósítani, részben kívülről kapott helytelen irányítás következtében is, olyan ajánló bibliográfiai elkészítésére vállalkozott, amelyhez megfelelő szakemberei sem voltak, de mely nem is tartozott feladatai közé, legfőképpen akkor nem, amikor az illetékes területeken — adott esetben mezőgazdasági és egészségügyi területen — jól képzett szakemberek, sőt megfelelő profilú könyvtárak is álltak rendelkezésre. (Ilyenek pl.: *A szocialista mezőgazdaságért, Legdrágább kincsünk a gyermek stb.*)

Ezek a feladatok elvonták az amúgyis kislétszámú, 4-5 főből álló osztály erejét saját feladataitól s csökkentették az adott helyzetben legfontosabb feladatára, a retrospektív nemzeti bibliográfia hiányzó éveinek elkészítésére fordítható kapacitását. Csak az 1954-es tervére tisztázódtak kellőleg — országos viszonylatban is — ezek a kérdések: a retrospektív nemzeti bibliográfiák szerkesztése mellett Bibliográfiai osztályunk ma már csupán valóban feladatkörébe tartozó irodalmi, esetleg történelmi ajánló bibliográfiák készítésével foglalkozik. Az irodalom fogalmát természetesen egész szélesen értelmezve, különös tekintettel speciális gyűjteményeinkre, azt a zenére és színházi irodalomra is kiterjesztettük.

Bizonyos mérvű kapkodás s az elvi kérdések előzetes tisztázatlansága jellemezte azokat a felsőbb utasításokat, melyek a járási könyvtárak számára készülő „mintakatalógus” munkáját Bibliográfiai osztályunkon elindították. Az ebből eredő hibákért természetesen az Országos Széchényi Könyvtár vezetősége is felelős, maga sem mozdította elő e kérdések tisztázását s általában nem vett részt a mutatkozó nehézségek elhárításában. Az 1954-ben több mint két évi vajudás után megjelent, sok munkával, komoly erőfeszítésekkel készült *Mintakatalógus* nem váltotta be a hozzá fűzött reményeket s már megjelenése pillanatában elavultnak volt tekinthető.²⁸

A Bibliográfiai osztályt fentebb vázolt tevékenysége igen nagy mértékben gátolta — mint említettük — legfontosabb feladataiban: a retrospektív bibliográfiák elkészítésében. Az *1921-35 évek* anyaggyűjtése ennek ellenére készen áll s az 1958. év végére tervezett szerkesztési munkák befejezésével végre — ha nem is egységes szempontok szerint készült, de három évet leszámítva²⁹, az egész magyar könyvészetet felölelő *Magyar Nemzeti Bibliográfia* hiánytalanul kész lesz. Közvetlenül ezután kerül majd sor e hiányzó három év *Magyar Könyvészetének* pótlására.

Az 1954 tavaszán hosszas küzdelmek után életre hívott, az Akadémia első osztálya mellett működő *Könyvtártudományi Főbizottság* legfontosabb feladatának a tudományos bibliográfiák gondozását tekinti. E feladatokból igen jelentős rész hárul a Főbizottság tervei szerint is az Országos Széchényi Könyvtárra. A legsürgősebben megvalósítandó feladatokként e bizottság az *1945-1954-es ciklust összefoglaló Nemzeti Bibliográfiát*, valamint a *teljes retrospektív Hírlap-bibliográfiát* jelölte meg. Mindkét feladat gondozását, noha az anyaggyűjtés részben a debreceni Egyetemi Könyvtárban, akadémiai céltámogatásból fizetett külső munkatársakkal történik, az Országos Széchényi Könyvtárra bízta. Az előbbi kiadvány bibliográfiai munkálatai annyira előrehaladtak, hogy az 1958. év második felében az anyag nyomdába kerülhet.

1954-ben indult meg ugyancsak céltámogatással, a Könyvtár kerekein belül, a külföldi folyóiratok lelőhely bibliográfiájának összeállítására. E feladatot korábban az Országos Könyvtári és Bibliográfiai Központ, illetőleg az Országos Könyvtári Központ végezte. Hírlaptárunk, ahová az 1952-es átszervezésnél a Folyóirat KC került, lelkesen vállalta ezt a feladatot, azonban a belső keresztmetszet rendkívül szűk volt, és egyévi folyósítás után az akadémiai célhittelt is a Főbizottság utasítása alapján más, sürgősebb feladatokra összpontosítottuk. Így e munka állandóan akadozott, csak nagyon

lassan haladt előre. Végre 1957 májusában a Könyvtártudományi Bizottság egy olyan határozatot hozott, hogy e munkaközösség függetlenítse magát a mindenképpen elégtelen célhiteles támogatástól s helyette inkább a tudományos könyvtárak közös erőforrására támaszkodjék. Az 5 nagy budapesti tudományos könyvtár (OSZK, Akad. Kvt., Egyetemi Kvt., OMK és Műsz. Egyet. Kvt.) vezetői ezen az értekezleten vállalták, hogy egy-egy munkatársat delegálnak ebbe a munkaközösségbe. A nyári hónapok nagyjában a munkaközösség átszervezésével, az erők átcsoportosításával s az új munkaprogram kidolgozásával teltek el. A kísérleti hónapok szeptember óta nagy lendülettel meginduló munkálatai eredményeképpen a teljes nyomdakész kézirat leadási idejét 1959 végében határozhattuk meg s így emberi számítás szerint ez az oly fontos — a tudományos világ által annyira várt s oly régen sürgetett — segédeszköz 1960 első negyedében kikerülhet a sajtó alól.

1956-ban megjelent Könyvtárunk nyugalmazott munkatársa, *Gulyás Pál*, Könyvtárunkban készült, a tudományos kutatók által sokat sürgetett és csak nehezen nélkülözhető anonyim és pseudonym lexikonja is.³⁰

Bibliográfiai osztályunknak — mint már említettük — jelentős feladata a *könyvtárak bibliográfiai tevékenységének koordinálása* is. Ennek a munkának előfeltételét teremtette meg az a Népművelési Közlönyben 1954-ben megjelent rendelet³¹, mely a tervezett bibliográfiák kötelező, időben megtörténő bejelentését írja elő.

Amint saját bibliográfiai tevékenységünkben is megmutatkozott az elvi tisztázatlanság okozta bizonytalanság, koordináló munkánk is hosszú ideig nem volt elég célratoró és határozott. Csaknem kizárólag a párhuzamosságok kiküszöbölésére szorítkozott, ahelyett, hogy tartalmilag is összefogta és irányította volna az egész területen folyó bibliográfiai tevékenységet. Ez a határozatlanság is oka volt annak, hogy országos viszonylatban sok hiba történt, melyekért közvetve Könyvtárunk is felelős. Az elmúlt esztendőben számos olyan bibliográfia jelent meg nyomtatásban vagy készült házi sokszorosító eljárás útján, melyek teljesen öncélúaknak bizonyultak; néhol a felduzzasztott létszám s egyik-másik könyvtár bibliográfiai osztályának rosszul értelmezett „versenyszelleme” is számos hiba forrásává vált. Anélkül, hogy a szükségleteket, az elkészült bibliográfiák felhasználását, használhatóságát bárki is megfelelő elemzéssel tanulmányozta volna, egyre-másra készültek a jó vagy kevésbé jó, de az adott igényeknek semmiképpen meg nem felelő ajánló bibliográfiák. Ez a hiba is hozzájárult ahhoz, a véleményünk szerint teljesen helytelen, de még a sajtóban is hangot kapott álláspont kialakításához,³² mely az ajánló bibliográfiákat, mint haszontalanokat, eleve halálra ítélte. Noha könyvtárunk ajánló bibliográfiák terén végzett koordináló munkáját még ma sem tekinthetjük kifogástalannak — a megjelenésre kerülő bibliográfiák tartalmi elemzését szűkreszabott létszámkeretei miatt még ma sem vállalhatja a Könyvtár — mégis ma már sokkal határozottabban és aktívabban nyúl bele az országos bibliográfiai terv kialakításába, komoly segítséget nyújtva ezáltal az ajánló bibliográfiák engedélyezésénél a Kiadói Főigazgatóság munkájához. 1957 óta e koordináló tevékenységet Könyvtárunk a Könyvtárügyi Tanács Bibliográfiai Szakbizottságával együtt végzi.

Könyvtárunk saját bibliográfiai tevékenységének helyes irányát az utóbbi esztendők bibliográfiai termése bizonyítja, melyek közül elsősorban

két sorozatát kell, mint jó kezdeményezéseket megemlítenünk: *A szomszéd népek irodalmának bibliográfiáját*, valamint az *Új bibliográfiai füzetek*³³ c. sorozatot.

Az Országos Széchényi Könyvtár munkájában, bár nem egészen ismeretlen feladatként, de teljesen új formában jelentkezett a minisztertanácsi határozat után, 1952-től a *nemzetközi csere* feladata. Az Országos Széchényi Könyvtár — amint azt a korábbi esztendők jelentései bizonyítják —, a felszabadulás előtt saját kiadványaival elég élénk csereforgalmat bonyolított le. A minisztertanácsi határozat következtében azonban országos viszonylatban ide került át az OKK nemzetközi csereközpont tevékenysége. E tevékenység ellátásának szükségessége hívta létre 1924-ben a brüsszeli egyezmény alapján az Országos Könyvforgalmi és Bibliográfiai Központot.³⁴ E központ, melyből a felszabadulás első esztendejében, 1945-ben, az Országos Könyvtári Központ jött létre,³⁵ látta el a nemzetközi cserén kívül a könyvtárközi kölcsönzést, készítette a legjelentősebb tudományos könyvtárak könyvvállományának központi címjegyzékét és jelentős bibliográfiai tevékenységet is fejtett ki. Mindhárom feladatkör 1952-ben a Könyvtárhoz került. E tevékenységek közül az első kettő a kötelezpéldány csoporttal együtt — mely 1952 augusztusában a Szerzeményi osztályból időlegesen kivált — 1954 januárjáig a Könyvforgalmi osztályt képezte, a könyv KC a Könyvfeldolgozó osztályhoz került s annak 1957 végéig önálló csoportja volt. A *Könyvforgalmi osztály*, amelyet akkor lényegében csak a területi egység (mindhárom a Puskin utcai kisegítő épületrészlegünkben volt elhelyezve) hívott létre, 1954 januárjával a munka folyamán megmutatkozó célszerűségi szempontoknak megfelelően felbomlott, a kötelezpéldány-csoport ismét beolvadt a Szerzeményi osztályba s a könyvtárközi kölcsönzés, mint az olvasószolgálati tevékenység egy része, az Olvasószolgálatba, míg a nemzetközi csere előbb önálló csoportként, majd 1954 ősze óta — egy rövid ideig tartó átmenetet leszámítva —, osztályként folytatja működését. Akkor, amikor e két feladatkör — a többivel együtt — 1952-ben az Országos Könyvtári Központtól a Széchényi Könyvtárhoz került, a személyzeti ellátatlanság miatt a helyzet szinte kétségbeejtőnek látszott. Míg e feladatokat ui. az OKK meglehetősen nagy személyzet mellett kényelmesen végezték, addig a Széchényi Könyvtárhoz való kerülésekor az átadott alacsony létszám miatt, a vezetés a minimális személyzetet sem tudta e rendkívül fontos tevékenységhez biztosítani. Jellemző, hogy míg a nemzetközi cserét az OKK 7 fővel bonyolította le, az Országos Széchényi Könyvtár e feladatok ellátására 2 személyt kapott. Ugyancsak 2 személyt kapott a könyvtárközi kölcsönzés, amelyet az OKK-ban 6 fő látott el. A központi címjegyzékben 5 fő dolgozott, a Széchényi Könyvtár e feladatok ellátására 3 munkaeót kapott. Még megdöbbentőbb a folyóirat KC helyzete. Ezt a feladatot az OKK-ban 6, időnként 7 személy látta el s e feladatokra a Széchényi Könyvtárban 1 személyt biztosítottak. Ez volt az oka annak, amint már fentebb céloztunk rá, hogy a lelőhely bibliográfia munkálatai 1952-54 között szüneteltek.

E néhány adat is egészen világosan mutatja azt a helyzetet, amelybe a Széchényi Könyvtár az új feladatok átvételekor került. Már a Széchényi Könyvtár felülvizsgálati jegyzőkönyve megállapítja, hogy a Könyvtár igen

sok területen rossz *személyi ellátottsággal* küzd. Az új feladatok tömege s azok perspektívája, szocialista nemzeti könyvtári jellegének kidomborítása és feladatainak kiszélesítése, valamint a felelősség, mely reá mint az egész magyar könyvtáriügy egyik központi tudományos szakmai irányító szerveére hárult, indokoltta tette volna nyomasztó létszámviszonyainak mennyiségi és minőségi megjavítását. Ezzel szemben, mint a fenti példák is mutatják, ellenkezőleg, a Könyvtár helyzete az új feladatok átvétele után tovább romlott, sőt tovább romlott beralap átlaga is. Az első időben ugyan megpróbálta az intézetvezetés, az új feladatokat a kapott létszámmal ellátni. Mikor azonban ez lehetetlennek bizonyult, s az átvett feladatok legtöbbje előtérbe került és a gazdasági-társadalmi fejlődéssel párhuzamosan szükség-szerűen jelentősen megnövekedett, kénytelen volt egyéb korábbi feladataitól munkaerőket elvonni. Ez természetesen más területeken, így pl. a re-katalogizálás munkájának ütemében, valamint a muzeális táruk feltáró és tudományos munkájában hátrányosan jelentkezett. Emellett az új feladatok minőségi elátását mégsem tudta kellően biztosítani. Fokozta a nehézségeket az is, hogy a muzeális tárukkal szemben az igény a tudományos munka fokozatos és mind erőteljesebb előtérbe kerülésével jelentős mértékben növekedett. Mindez természetesen a munkaerők tervszerű, átgondolt, helyes és jó kihasználása helyett ötletszerűséget, kapkodást, a tudományos munkatársak állandó belső fluktuációját, állandó „tűzoltó munkát” eredményezett.

1954-ben, hogy valamiképpen megoldjuk a legsürgősebb problémákat, leküzdjük a létszámhiány okozta legsúlyosabb bajokat, valamennyi osztályunk munkáját szigorú revízió alá vettük. Megkerestük azokat a pontokat, ahol valamely pillanatnyilag viszonylag kevésbé jelentős feladat elhagyásával, elvonhatunk munkaerőket, hogy azokat a legfájdalmasabb, neuralgikus pontokra átcsoportosítva, a munka folyamatosságát valamiképpen biztosíthassuk. Ezzel azonban annak a veszélynek tettük ki az osztályok munkáját, hogy a legkisebb kiesés, kissé hosszabb betegség, vagy szülési szabadság, esetleg katonai szolgálat esetén az osztály kurrens és még időlegesen sem halasztható munkája teljesen csődbe kerül. Viszont sikerült megoldani azt, hogy az így felszabadult néhány munkaerővel, a kurrens munkájában is legnagyobb nehézségekkel küzdő két jelentős feladatkör, a mikrofilm csoport és a KC súlyos restanciáinak felszámolását megindíthattuk. Mindkét restancia következtében addig igen sok hozzánk intézett kérés elintézetlen maradt, a feladatkörök saját belső munkája is nehézkessé vált és akadozott, a felvilágosítások adásának időtartama meghosszabbodott, sok esetben azok megbízhatósága is kétségessé vált. A mikrofilm csoportnál még azt is jelentette a lemaradás, hogy ismételt kérés esetén sokszor már meglevő anyagot kellett újból lefényképeztetni.

Ez átmeneti segítség, a munkaerők időleges átcsoportosítása mellett is mind nyilvánvalóbbá vált, hogy az intézetvezetés a hirtelen növekedő új feladatokkal nem tud megbirkózni, túl gyors volt a fejlődés üteme, túl sok feladatot kellett egyszerre átvenni Könyvtárunknak anélkül, hogy ezeket valóban szervesen be tudta volna építeni, egybe tudta volna forrasztani korábbi feladataival. Az új feladatok nem olvadtak kellőleg egybe a könyvtár korábbi tevékenységével. A hirtelen megduzzadt szervezet egysége megbomlott, szervezeti lazaságok mutatkoztak, az egyes osztályok legtöbbször egymás

mellett, nem pedig egymással összefogva látták el feladataikat. Mindez odavezetett, hogy a könyvtár nem tudta magának azt a megbecsülést megszerezni, melyet az 1952-es minisztertanácsi határozat eléje tűzött s ami az egész magyar könyvtárügy szempontjából annyira kívánatos lett volna.

E szervezeti szétbomlással évek során sem tudtunk teljesen megbírkózni, annak ellenére, hogy a részfeladatok megoldásában számos eredményre, az OSZK tevékenysége hatósugarának kiterjesztésére hivatkozhatunk. A nemzetközi feszültség enyhülésével, Kelet és Nyugat egymáshoz való közeledésével párhuzamosan az Országos Széchényi Könyvtár *külföldi kapcsolatainak* kiszélesítése nem csupán a nemzetközi csere s a könyvtárközi kölcsönzés területén mutatkozik meg. A Könyvtár 1953-ban belépett a FID és IFLA könyvtártudományi egyesületekbe. A Szovjetunió és a népi demokráciák felé úgy látogatások formájában, mint a könyvcserre révén kapcsolataink mind erőteljesebbekké váltak. De a külföldi kapcsolatok jelentősége növekedett azáltal is, hogy mindig több és több külföldi érdeklődő fordul levélben és személyes látogatás formájában is a Széchényi Könyvtárhoz. Ez esztendőnkben külföldi látogatóink közül nem egy, a könyvtártudomány nemzetközi viszonylatban is kiváló képviselője fordult meg Könyvtárunkban. E látogatások száma 1956-ban mintegy 200 főre emelkedett.

1955 szeptemberében egy fővel részt vettünk Brüsszelben az IFLA, a FID és a Zenei Könyvtárak Nemzetközi Egyesülete által rendezett könyvtáros kongresszuson, ahol a felsőfokú könyvtárosképzéssel kapcsolatban egy 4 főből álló bizottság által elkészített hozzászólással szerepeltünk.

1957 szeptemberében a Varsói Nemzetközi Bibliográfiai Konferencián három tagú delegációval vettünk részt. A delegáció valamennyi tagja hozzászolt a programban szereplő kérdésekhez s különösen a nemzeti bibliográfia fogalmával kapcsolatban vetettünk fel problémákat.

Sajnos külföldi tapasztalatcsere lehetőségeink még mindig nem kielégítőek. Ezideig még igen kevés alkalom nyílt arra, hogy a Szovjetunió és a népi demokráciák könyvtárügyét a helyszínen tanulmányozhassuk. 1952 őszén az intézetvezető helyettes volt 3 és fél hétig a Szovjetunióban, az itt szerzett tapasztalatok könyvtári munkánk színvonalát jelentősen emelték. Igen értékesek voltak számunkra azok a tapasztalatok is, amelyeket az intézet vezetője 1953 őszén szerzett 3 hetes bulgáriai tanulmányútján. 1954-ben a módszertani osztály vezetője Romániában tanulmányozta a közművelődési könyvtárak helyzetét, 1956-ban a módszertani osztály h. vezetője a Német Demokratikus Köztársaságban volt hosszabb tanulmányúton.

1956 tavaszán 90 magyar könyvtárosból álló csoport az ottani egyetemi könyvtár meghívására, Pozsonyban volt 4 napos tanulmányúton, amikor is a pozsonyi könyvtárakon kívül Szlovákia több nevezetes városának legjelentősebb könyvtárait látogatták meg. E csoportban könyvtárunk 23 dolgozóval volt képviselve. 1956 őszén az akkoriban megalakult Szabó Ervin kör rendezésében Bécsbe indított tanulmányúton 35 fővel vettünk részt. Itt elsősorban a bécsi Nationalbibliothek munkáját tanulmányoztuk igen behatóan.

Az 1954-es esztendőben az Országos Széchényi Könyvtár újabb feladatokkal bővült. Már 1953 folyamán átvette és gondozta a *zirici és gyöngyösi*

műemlékjellegű szerzeteskönyvtárakat. A Népművelési Minisztérium utasítása értelmében ez évben megnyitásáról és üzembehelyezéséről is gondoskodnia kellett. Mindkét könyvtár állományát 1954 folyamán revideáltuk, rendeztük és a megnyitásra előkészítettük. Ezzel műemlékjellegű könyvtáraink száma háromra emelkedett. A három könyvtár funkciója, profilja azonban még nincs teljesen tisztázva. A *keszthelyi Helikon Könyvtár* funkciója a járási könyvtár megnyitása után természetesen megváltozott, azonban jelentősége nem csökkent. A Helikon Könyvtár Keszthely kulturális életében ma is fontos szerepet tölt be. Elsődleges könyvtári funkciója mellett évenként a Balaton mellett (elsősorban Keszthelyen és Hévízen) üdülők tízezreinek mutatja meg egyetlen fennmaradt főúri teremkönyvtárunkat, mely mint látványosság is igen érdekes és tanulságos. Állandóan változó alkalmi kiállításaival, előadásokkal és ankétok rendezésével Keszthely lakosai kulturális színvonalának az emeléséhez járul igen jelentős mértékben hozzá. Keszthely értelmisége, elsősorban pedagógusai számára a könyvtár ma már több mint 80 000 kötetből álló, elsősorban irodalmi és történelmi tárgyú könyvekben igen gazdag anyagával sok segítséget jelent. Az ún. Georgicon terem mezőgazdasági szakkönyvei az 1954 óta ismét működő Keszthelyi Mezőgazdasági Akadémia oktatóinak és hallgatóinak egyaránt jelentős kutatási lehetőséget nyújtanak. Értékes, a XVIII. századi főúri magánkönyvtarak egyetemes gyűjtőkörű profiljának megfelelő, rendkívül gazdag könyvtárákat általában helyben olvasásra adjuk ki.

1957-ben több mint 200 000 Ft költséggel sikerült a Festetich-kastély könyvtár céljaira szolgáló déli szárnyát belülről teljesen restaurálni s így a XVIII. század közepéről származó szép barokk műemléknek ebben a részében a pusztulást, romlást megakadályozni. A könyvtárnak jelenleg négy kutató szobája van, hogy a Pestről vagy az ország bármely részéből a könyvtárat használni kívánók számára a kutatás lehetőségét biztosítsuk. A nyári hónapokban ezek a szobák a könyvtár munkatársai által üdülés céljából is igénybevehetőek.

Határozott körvonalakkal bontakozik ki az 1955. február 1-én megnyitott *gyöngyösi tudományos könyvtár* többirányú funkciója is. Egyrészt könyvtári műemlék: az egyetlen fennmaradt kolostori könyvtár a XIV—XV. század fordulójáról. Egybentartását, az egész berendezés műemlékjellegén kívül az a körülmény is indokolta, hogy a könyvtár provenienciája szorosan egybekapcsolódik a város életével. A legrégebb, XV. századi bejegyzésektől kezdve egészen a XVIII. századi rendkívül érdekes gyöngyösi kötésekkig minden a könyvtár Gyöngyöshöz kötött tájjellegét domborítja ki.

Másik rendeltetése —, mint tudományos könyvtáré — magában is kettős: egyrészt Gyöngyös értelmiségének tudományos igényeit kell kielégítenie, másrészt a mátraházi akadémiai — részben alkotóház jellegű — üdülő számára jelenthetne, kellő propaganda után, könnyen, gyorsan megközelíthető támaszpontot. Erre vonatkozólag korábban az Akadémiával már folytak is előzetes tárgyalások, a nagy lelkesedéssel fogadott tervnek azonban egyelőre nincs megfelelő visszhangja. Ez utóbbi célkitűzésnek megfelelően elsősorban enciklopédiákkal, lexikonokkal és szótárakkal igyekeztünk az elmúlt évek során segédkönyvtárát fejleszteni. Emellett meglevő irodalmi, történelmi és nyelv-történelmi gyűjteményeit törekedtünk, ahol szük-

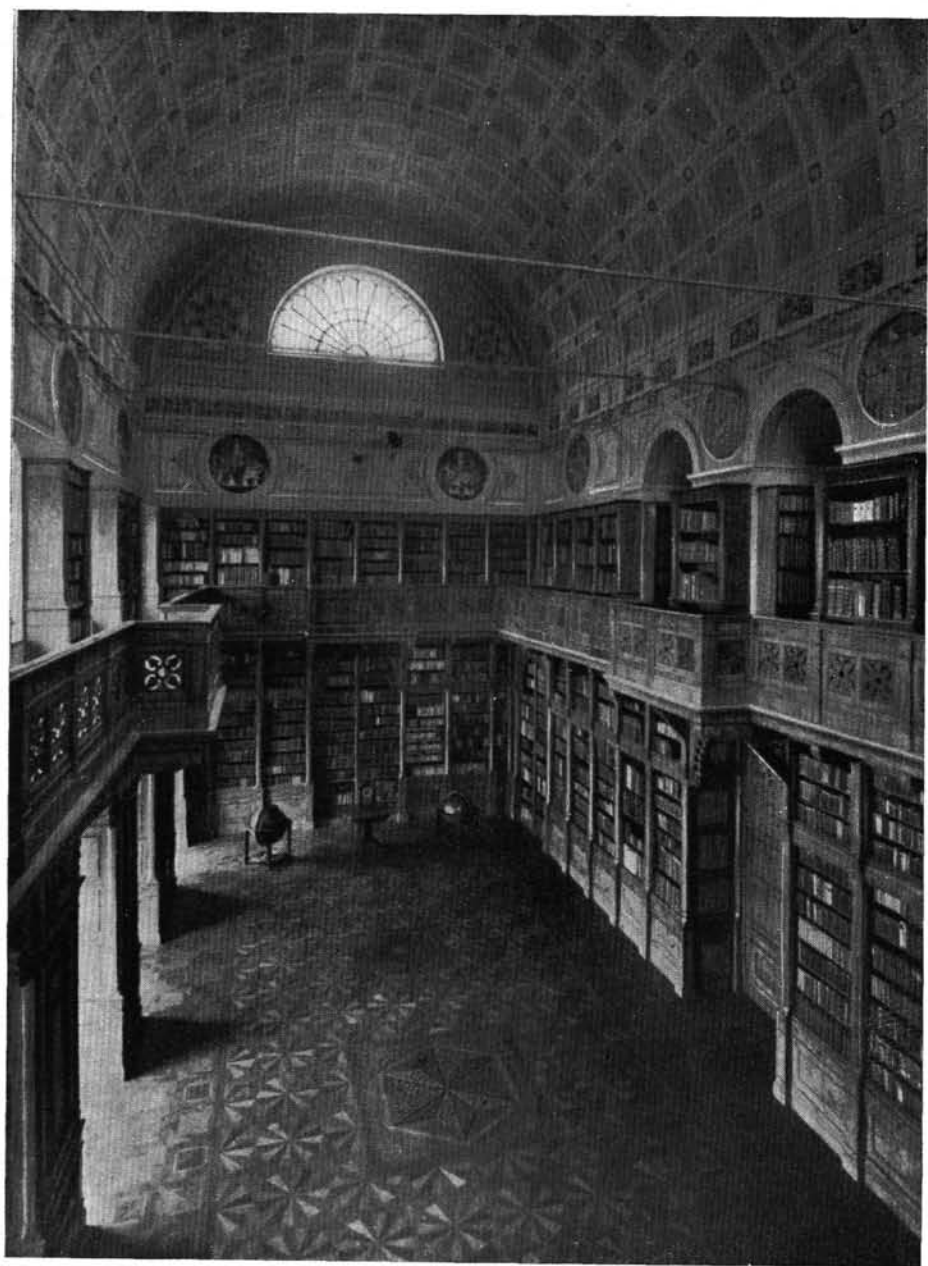
ségesnek mutatkozott —, elsősorban a korábbi profilnak és időhatárnak megfelelően (a XIX. század közepéig) — kiegészíteni. E kis könyvtár (állománya mintegy 16 000 kötet) harmadik funkciója: Mátravidék táj-
könyvtára.

Évenként a Mátrában üdülő dolgozók tíz és tízezrei szemlélik meg ezt a műemléket és Gyöngyösre és általában a Mátrára vonatkozó tájjelegű állandó és alkalmi kiállításait. Így járulunk hozzá itt is dolgozó népünk kulturális élményeinek gazdagításához. Emellett, ugyancsak a tájjeleget domborítva ki, kisebb, állandó könyvtörténeti kiállítással emeljük e műemlékkönyvtárunk nevelő hatását.

Jelenleg még mindig a legkevésbé világos az 1955 nyarán megnyílt *zirici műemléki könyvtár* funkciója. Műemlékjellege feltétlenül megköveteli annak egységes, helyben való megőrzését. Zirc lakosságának egyre sürgetőbb kívánsága, de a valóban gazdag könyvtár felhasználása is indokolták azt, hogy megnyitását tovább ne halasszuk, annak ellenére, hogy Zirc lakosságának tényleges igényeit ez a könyvtár egyelőre nem fogja kielégíteni, illetőleg megfordítva, ma még Zircen nem elég nagyszámú az az értelmiség, amelyik ezt az elsősorban tudományos jellegű könyvtárat valóban használni tudja. E gyönyörű fekvésű és rohamosan fejlődő bányaváros kulturális igényei azonban állandóan emelkednek s ez a fejlődés észrevehetően mutatkozik a könyvtár olvasótermi forgalmán is, noha a legutolsó esztendőben, részben a vezető távolléte, részben az épület belső renoválása miatt, a forgalom átmenetileg visszaesett.

A Bakonyvidék mint üdülési központ is, természetesen, joggal igényli, hogy egyrészt *Wilde Mihály* zirici asztalos mester iparművészeti remekműve: a szép, gazdag intarziás állványzatú és padozatú könyvtárterem, értékes kiadványaival, mint muzeális látványosság gazdagítsa kulturális élményeivel látogatóit, másrészt az itt is megvalósított bakonyvidéki tájjelegű és könyvtörténeti állandó, valamint alkalmi kiállításokkal hozzájáruljon népünk szélesebb rétegeinek kulturális emelkedéséhez. Ezek mellett a semmiképpen el nem hanyagolható szempontok mellett az anyag biztonságának védelme is indokolta a könyvtár mielőbbi megnyitását. Tervünk, hogy az anyag teljes rendezése és katalogizálása után ezzel az állománnyal könyvtárközi kölcsönzésben is tehermentesítsük a Széchenyi Könyvtár központi állományát.

Jelentős feladattal bővült könyvtárunk 1954 augusztusában, amikor a Népkönyvtári Központ átszervezése, illetőleg megszűnése kapcsán könyvtárunk vette át a *nemzeti tulajdonba* került, kallódó, illetőleg a többi könyvtárártól átvett duplum könyvanyag gondozását, feldolgozását, elosztó munkáját is. E feladatok átvételét — noha tisztában volt azzal, hogy ez újabb gond és nehézség forrása lesz — a Könyvtár vezetése már 1953-ban szorgalmazta, szorgalmazta pedig azért, mert e feladatok igen szorosán kapcsolódtak a Széchenyi Könyvtár feladataihoz (Adrémaleméztár, az anyag kategorizálása stb.) s úgy gondolta, hogy ha ez a feladat irányítása alá kerül, jobban tudja a felmerülő közös munkafolyamatokat saját belső tevékenységével összehangolni. A minisztérium foglalkozott is akkor e javaslattal, de, elsősorban a már átvett feladatok megszervezetlensége s az amúgy is túlgyors fejlődés okozta egyéb nehézségek miatt, nem találta

Zirc

időszerűnek. Amikor egy évvel később, a Népkönyvtári Központ feloszlata miatt e feladat mégis a Könyvtárhoz került, ismét hasonló nehézségek mutatkoztak, mint az OKK átszervezésénél. A Széchényi Könyvtár megint csak nem kapta meg azokat a kereteket, amelyek az NK költségvetésében szerepeltek s melyek a feladatok sikeres ellátásához szükségesek lettek volna.

Mindezen nehézségek ellenére ez az átvett részleg: a *Könyvelosztó* a Széchényi Könyvtár keretein belül továbbfejlődött és igen jelentős feladatokat lát el. Tevékenysége nagyban hozzájárul a közművelődési és tudományos könyvtáraink állományában egyaránt mutatkozó régi hiányok pótlásához. A Széchényi Könyvtár állománya is ezen az úton számtalan elveszett, vagy állományában soha nem szereplő, gyűjtőköréhez szorosan kapcsolódó könyvet: hungaricát, rariorát, segédkönyveket, sőt a *Régi Magyar Könyvtár* számos példányát, kódexet és egyéb kéziratokat szerzett be. Mintegy 160 000-re tehető azon hungaricumok száma, melyekkel muzeális állományát ezen az úton kiegészítette.

Könyvelosztó állomásunk 1954. június 1. és 1957. december 31. között, mióta szervezetileg az OSZK-hoz tartozik, 922 246 művet dolgozott fel s ebből 628 476 művet adott át különböző könyvtáraknak.

Tevékenységét részleteiben a következő táblázat mutatja.

Feldolgozott művek	1954	1955	1956	1957	Összesen
Régi hung. könyvek	23 947	37 130	18 597	17 717	97 391
Régi idegen könyvek	—	—	—	9 342	9 342
Modern hung. könyvek.....	82 598	120 691	81 678	97 088	382 055
Modern idegen szépirod.	31 613	97 473	29 393	30 061	188 540
Modern idegen szakirod.	—	4 319	27 253	18 402	49 974
Modern hung. periodika	24 287	103 297	38 220	18 884	184 688
Modern idegen periodika	—	—	—	10 256	10 256
Kiadott művek					
Régi hung. könyvek	12 564	23 335	11 040	12 755	59 694
Régi idegen könyvek	—	—	—	—	—
Modern hung. könyvek.....	82 661	98 210	73 017	115 150	369 038
Modern idegen szépirod.	—	43 542	18 568	15 615	77 725
Modern idegen szakirod.	—	21 706	18 614	6 108	46 428
Modern hung. periodika	13 346	69 072	37 173	8 779	128 370
Modern idegen periodika	—	—	—	6 925	6 925

Központi funkciójából folyik, hogy az Országos Széchényi Könyvtár jelentős részt vállalt a *szakmai továbbképzés* elvi kérdéseinek tisztázásában és operatív megoldásában is. Az intézetvezető helyettese 1953 óta a Könyvtár-ügyi Tanács oktatásügyi albizottságának (1957 óta: Képzési és Továbbképzési Szakbizottság) elnöke. Az ő irányítása alatt, de a különböző típusú könyvtárakból mind több szakember bevonásával, az Országos Széchényi Könyvtárban készülnek azok a tervek és javaslatok, amelyek a szakmai továbbképzést országosan összefogják. E keretek kidolgozása nem volt könnyű, a fejlődés itt sem volt egyenletes ütemű. Nehezen tudtuk megtalálni a helyes utat, kielemezni a tényleges igényt s a valóságos szükségleteket. Az első esztendőkből a könyvtári munkakörrel kapcsolatos tanfolyamokkal

Munkában a könyvelősző „kötött periodikák” részlege

kísérleteztünk. Egy-egy munkaterület munkatársai számára tartottunk az általuk ellátott munkafolyamatokról továbbképző előadásokat, azonban sem az oktató és a hallgatóság között nem tudtuk a megfelelő nivőkülönbséget biztosítani (az előadók legtöbbször a munkatársak közül kerültek ki) sem az a vitaszellem nem tudott kibontakozni, amelyik ezt az oktatási formát az adott keretek között érdekessé és hasznossá tehetné volna. Hosszas kísérletezgetés után rájöttünk arra, hogy magasabb fokon a leghasznosabb továbbképzési forma a hazai és külföldi szakirodalom olvasása és megvitatása.

Sok kísérlet, hosszas viták s a Könyvtárügyi Tanács által 1955-ben elfogadott országos továbbképzési terv alapján indult meg 1955/56 oktatási évben néhány olyan tanfolyam³⁶, amely úgy éreztük, a korábbi bizonytalan-kodásokkal szemben jelentős fejlődést mutat. Az 1956. októberi ellenforradalmi események e képzési formák további kialakítását meggátolták. 1957/1958-ban, az 1956-ban kidolgozott tervek szellemében továbbfejlesztett, s a Könyvtárügyi Tanács által ismét jóváhagyott alapokon több tanfolyamot indítottunk meg, valamint kidolgoztuk az 1958 februárjában, illetőleg szeptemberében meginduló tanfolyamok tervét.

1957—1958-as oktatási évben az Országos Széchényi Könyvtár dolgozói számára (a többi budapesti tudományos nagykönyvtár bevonásával) a következő tanfolyamokat indítottuk: a raktárkezelők könyvtártechnikai és általános műveltségi ismereteinek gyarapítására egy éves, az egyetemem nem

könyvtáros szakon végzettek számára 2 éves ráfejlő tanfolyamot, mely elhelyezkedés és egyenlő elbánás szempontjából az egyetemi könyvtárszak elvégzésével egyenértékűnek tekinthető. 1958 februárjától folytatjuk a felsőfokú, előbb már érintett témamegbeszéléseket s megindítjuk az egész magyar könyvtárügy szempontjából oly jelentős kérdés, a könyvhigiéncia legfontosabb problémáival kapcsolatos előadássorozatot.

Befejezésül, munkánk elemzésénél nem feledkezhetünk meg a *külön-gyűjtemények* problémáiról sem. E tárgyak anyagának egyrésze, a múlt hibás könyvtárpolitikájából kifolyólag, amely elsőrendű feladatának nem a muzeális anyag feltárását és hozzáférhetővé tételét, hanem kizárólag az „örökkévalóság” számára való konzerválását tekintette, teljesen ismeretlen. Még olyan táraknál is (Kézirattár, Régi és Ritka Nyomtatványok Tára), ahol az anyag javarészeről régtől fogva készültek nyilvántartások, e katalógusok oly elavultak és oly kevés szempontból tárják fel az anyagot, hogy a rekatalogizálás minél sürgősebb követelménnyé vált.

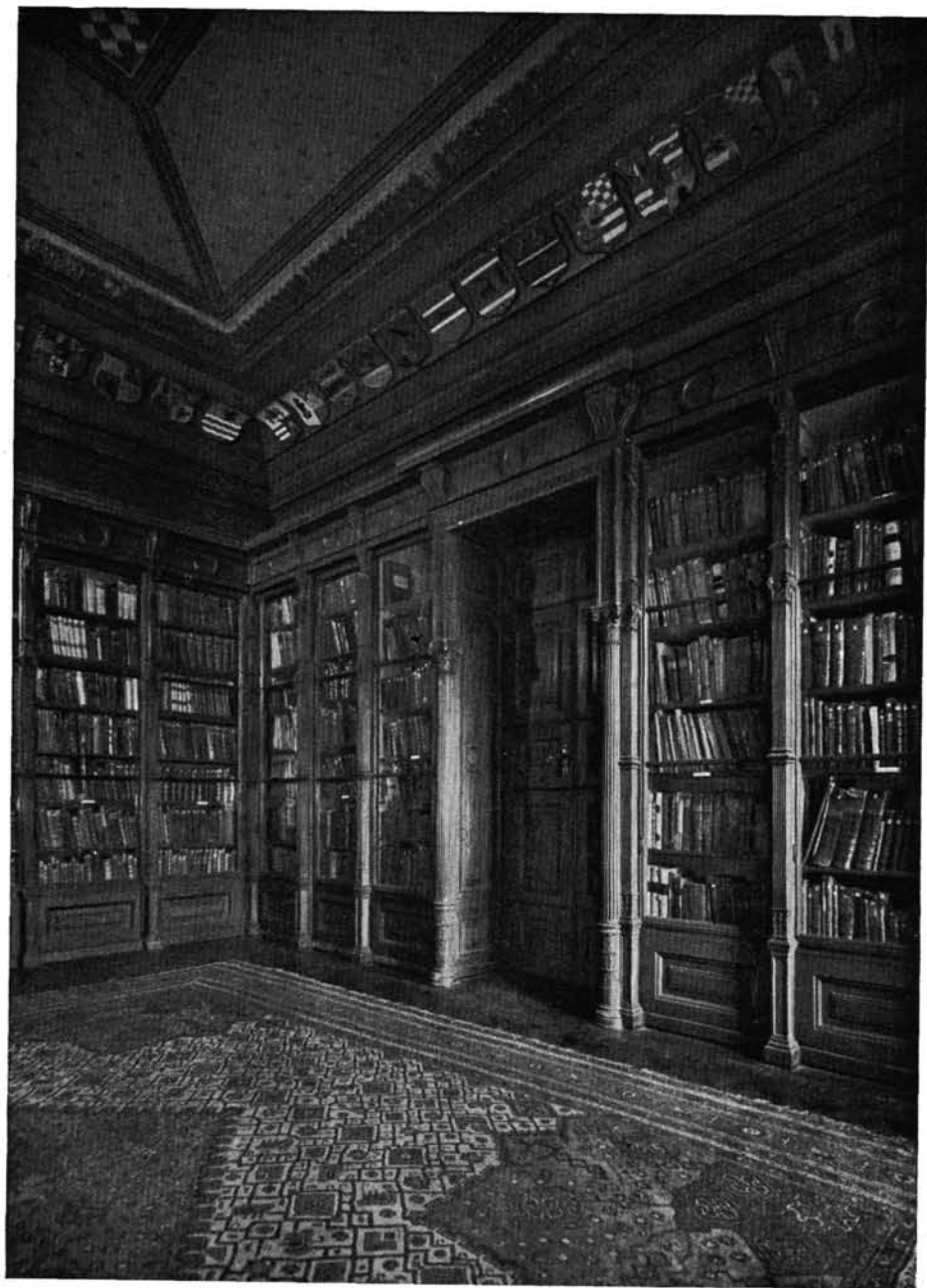
A *Kézirattár*, mihelyt fentebb már említett rész-katalógusát, a *Kéziratos források*³⁷ című kiadványát elkészítette, hozzálátott nyomtatott katalógusának munkálataihoz. Ez hasonló gyűjtemény elengedhetetlen segédeszköze, elkészítése tovább nem halasztható, de igen komoly tudományos elmélyülést és sok időt igénylő feladat. Sajnos a Tárnak a jelenlegi körülmények között, az állandóan növekvő kurrens feladatai mellett, alig jut ideje ennek a kiadványnak a gondozására. Csak a legnagyobb erőfeszítések árán sikerült azt keresztülvinni, hogy legalább az anyag újkori, kötetes, magyar nyelvű része 1956-ban — sokszorosított formában és bibliográfiai feldolgozás nélkül — kiadásra kerüljön. A Tár folyamatosan végzi a francia, német, latin s egyéb nyelvű újkori anyag feldolgozását és catalogue raisonné formájában való kiadásának előmunkálatait, valamint a sokszorosított magyar nyelvű kéziratok katalógusának bibliográfiai jegyzetekkel kiegészített, nyomtatott, végleges kiadásra való előkészítését.

A nyomtatott katalógus munkálatai mellett, természetesen minden eszközt megragad, hogy a múltbelinél sokkal magasabb igényű tudományos követelményeknek megfeleljen. Praesens cédulakatalógusaiban, melyekben korábban csak szerző, vagy címszó alatt szerepelt a kézirat, most sokféle tárgyi szempontból is feltárja anyagát. A történeti és irodalomtörténeti kutatás számára rendkívüli, tudományos értéket képviselő „Levelestár”-hoz a levélíró és címzett betűrendes katalógusa mellett 1951-ben időrendi katalógust szerkesztett s azt folyamatosan építi tovább, hogy ezzel a korokhoz: évekhez és napokhoz kötött történelmi kutatásokat — a mintegy 120 000 db levél egyenkénti átnézése nélkül — lehetővé tegye.

1952-ben megindította a Magyarországon található kéziratok bibliográfiai feltárását, mely munkálatokat mai napig végzi. 1957 végéig 30 000 cédula állt a kutatók rendelkezésére. 1957 végére tervet dolgozott ki az 1958 elején meginduló országos kézirat kataszter feltáró munkájához.

A Tár felszabadulás utáni fejlődéséről tanúskodnak a gyarapodási adatok is.³⁸

Amilyen örvendetesek ezek az adatok s amilyen jelentős a Tár tudományos anyagfeltáró munkája, s a készülő nyomtatott katalógusok, annyira elmaradt e *kincsek karbantartása*. Ezen a területen talán a legerősebb e Tár

A Kézirattár egyik helyisége, az 1956-ban restaurált Széchényi-terem

s valamennyi muzeális osztályunk, de egész könyvtárügyünk lemaradása. A könyvtártudománynak nincs még egy területe, amely országos viszonylatban is oly elhanyagolt volna, mint a könyvhygiéna és a restaurálás kérdése. Ahelyett, hogy tudományos felkészültséggel rendelkező szakemberek, komoly kutatólaboratórium foglalkozna ezekkel a nemzetközi viszonylatban ma már rendkívül fontosnak tartott és jelentőségükhöz mértén megoldott kérdésekkel, nálunk 1957 végéig még mindig a könyvkötészet egyik munkatársa és egy 2 főből álló csoport foglalkozik a könyveket pusztító ellenségek kártevéseinek megelőzésével, a kórokozók megsemmisítésével és az okozott kár restaurálásával, régi muzeális értékű kötések pótlásával. Az állandó és szervezett munkához s ezzel kapcsolatos tudományos kísérletekhez sem laboratórium, sem megfelelő tudományos képzettségű szakember nem állt mind- eddig rendelkezésre. Ezt az elmaradást sürgősen fel kell számolni. A legszükségesebb laboratóriumi felszereléseket 1957. év végére sikerült biztosítani s így előreláthatólag 1958 elején 4 fővel megindulhatnak a kísérletek egy központi könyvhygiéna laboratórium kiépítésére.

A Kézirattárhoz hasonlóan a *Régi és Ritka Nyomtatványok Tára* is legelső és legfontosabb feladatának anyaga sokrétű feltárását tekintette.

Az ötéves terv keretében indult meg a kezelésébe tartozó ritkasággyűjtemények tervszerű és rendszeres, minden tudományos igényt kielégítő feldolgozása. Erre annál nagyobb szükség volt, mert amilyen nagy gonddal történt meg a múltban a páratlanul értékes anyag összegyűjtése és gondozása, éppen annyira keveset törődtek — a Kézirattárhoz hasonlóan — a megfelelő, rendszeres feltárással és feldolgozással. A legjellemzőbb erre, hogy Szabó Károly *RMK* bibliográfiájának egy átlótt példányát használták, a megfelelő kiegészítő bejegyzésekkel állomány nyilvántartás gyanánt. Lépésről lépésre haladva a Tár előbb az ősnymtatványok, majd az *RMK* adremával sokszorosított, új katalógusainak elkészítését indította meg. A tizenötféle ősnymtatványkatalógus (betűrendes szerzői, általános időrendi, nyomdászattörténeti rendszerező, nyomdászok szerinti betűrendes, megjelenések szerinti betűrendes, helyrajzi, bibliográfiai katalógus, tárgyi címszó katalógus, szakkatalógus, szerzői kronológikus katalógus, nyelvi katalógus, metszetkatalógus, kötéskatalógus, festett díszek katalógusa és végül az egykorú posszeszorok katalógusa) az ősnymtatvány kutatás, valamint a könyvtörténeti és irodalomtörténeti kutatás szinte minden kérdésére gyors és áttekinthető választ adhat. 1955 óta készül a bpesti Egyetemi és az Akadémiai Könyvtárak szakembereinek bevonásával a Magyarországon található ősnymtatványok teljes katasztere, mely előreláthatólag 1959-ben fog megjelenni. A „*Régi Magyar Könyvtár*” katalógusainak munkálatait, amelyek szintén már szépen előrehaladtak, személyzeti hiány miatt 1953—1954-ben átmenetileg le kellett állítani. A *RMK* példánykataszterének szükségessége ui. a nagy mennyiségben beözönlött ún. „ömlesztett anyag” feldolgozásához és szétosztásához sürgetően jelentkezett. 1955 óta az *RMK* I. kötetének munkálatai újra megindultak. Könyvtárunk belső profilozása következtében az ősnymtatványok, *RMK*-művek és régi Hungaricák (Apponyi Hung. gyűjt.) mellé a XVI. századi külföldi anyag, valamint a kortól független egyéb ritkaságok (editio princeps, ritka és illegális nyomtatványok stb.) is az osztály gyűjtőkörébe utaltat-

tak. Az 1953. esztendőben válogatta ki és vette át az osztály könyvtárunk központi raktárából a XVI. század külföldi anyagát, amely közel 10 000 db-ot tartalmaz.

Az osztály gyűjteményei az utolsó esztendőkből jelentékeny mértékben *gyarapodtak* új szerzeményekben, e gyarapodás messze felülmúlja az előző évek gyarapodásait. Új szerzeményeink száma 1957 végéig csaknem eléri a 3500 db-ot, ebből 226 ősnymtatvány, 920 RMK mű és kb. 1700 XVI. századi külföldi nyomtatvány.

Az elmúlt 12 év gazdag gyarapodásából csak a néhány legkiemelkedőbet emeljük ki. A felszabadulás óta került könyvtárunkba:

Die grundlichen und rechten Hauptartickel aller Bauerschaft [H. é. ny. n. 1524]. A XVI. századi német parasztmozgalmak híres „Tizenkét artikulusa, 1524. évi eredeti kiadás. Több értékes Luther-kiadvánnyal egybekötve.

Brant, Sebastian: Das Narrenschiff. (Basel, 1497. Hain 3747.)

Biblia graeca. Venezia 1518. Aldus. A teljes biblia görög szövegének első, Aldusnál megjelent kiadása.

Janus Pannonius: Sylva panegyrica. Mágyi Sebestyén kiadása. Bologna 1513. Illuminált hártypéldány Báthory István nádor és Szathmáry György pécsi püspök, Thurzó Elek, Perényi Péter és Magyi Sebestyén címerével.

Balassa *Bálint Istenes énekeinek* három kiadása. Lőcse 1670; Nagyszombat 1699; Lőcse 1671.)

Pesti Gábor: *Nomenclatura sex linguarum*. (Bécs 1554?)

Gutenberg 42 soros bibliájából negyed levélnyi töredék.

Averroes: Destructiones Destructionum Algazelis. Augustinus Niphus kommentárjával. Pavia 1521.

Bellantius Lucius: De astrologica veritate. Firenze 1489. Gerhard von Haarlem.

Misztótfalusi Kiss Miklós *betűmintái*. Kolozsvár 1723 .

Hasonló, bár lassúbb ütemű fejlődésről számolhatunk be a többi különgyűjteményünk munkájával kapcsolatban is.

A *Színháztörténeti* osztály, mely évekig tartó előkészületek után csak 1949-ben jött létre, ma már gazdag anyagával és dolgozóinak jó szakmai felkészültségével komoly segítséget jelent a színház-, film- és tánc-történeti kutatóknak; de nem kevésbé jelentős az a segítség sem, melyet a *magyarországi* színházi embereinek: dramaturgoknak, rendezőknek nyújt; nem egy színházi rendezés és nem egy forgatókönyv születésénél ott bábáskodtak, a tár gazdag anyagával segítséget adva, munkatársaink (*Fáklyaláng*, *Erkel* film stb.).

A tár gyarapodása is igen jelentős. Alapítása óta mintegy 20 000 fényképpel, díslettervvel és ugyanannyi műsorfüzettel gyarapodott. Legkiemelkedőbb darabok: *Jaschik* Álmos színháztörténeti vonatkozású anyaga, *Laczkó Géza* s *Pán József* díslettervei, *Escher* Károly nagyterjedelmű, színháztörténeti vonatkozásban első rendű fontosságú fotónegatív anyaga, valamint az egykori Népszínháznak az Operától átvett könyvtára.

Zeneműtárunk is az eleven, liktető élettel tart szoros kapcsolatot, a zenetörténet tudományos kutatói és aktív alkotói, művészei sokszor fordul-

nak hozzánk tanácsokért és hogy nem távoznak üres kézzel, annak egyik bizonyítéka, hogy az *Erkel* filmmel kapcsolatos dokumentációs munkájukért a Filmgyár külön megleghangú elismerését nyilvánította 1954-ben a Tár dolgozóinak. A *Bihari* és *Beethoven*, valamint az Operaházban rendezett reprezentatív *Erkel* kiállításon, az *Országos Bartók* kiállításon és a *Mozart* kiállításon kívül, meg kell még a Zeneműtár életéből említeni azokat a megmozdulásokat, melyekkel munkatársaink a külföldön rendezett magyar vonatkozású zenei kiállításokat segítették. Ilyenek: *A magyar zene története és jelene* a párizsi Zenei-Fesztiválon (1954); *Kodály emlékkiállítás* a Párizsi Magyar Intézetben (1957).

Az Osztály nem csupán értékes anyagának feltárásával segíti a zene-történeti kutatásokat, hanem munkatársai maguk is tevőlegesen vesznek részt a tudományos munkában s igen komolyan hozzájárulnak a magyar zenetörténeti kutatások nemzetközi elismertetéséhez. Így a Tárban összegyűjtött *Haydn* eredeti és másolatos munkáinak jegyzékét készítették el a *Larsen* professzor vezetése alatt készülő összkiadás számára; *Haydn* hangszeres dokumentációját A. van *Hoboken* dán professzor részére küldték meg. *Erkel* műveinek és egyéb népszínműveknek összegyűjtését és filmettetését végezték, *Szvesnyikov* moszkvai professzor előadásai számára. A Tár résztvesz, a magyar vonatkozású 1800-ig megjelent magyar zenei kiadványok összegyűjtésével, a nagyjelentőségű nemzetközi kiadvány *A Repertoire Intern. des Sources Musicales* (RISM) munkálataiban. Az 1957. év vége már az 1959-es *Haydn*-jubileum előkészületeinek jegyében telt el.

A *Térképtár* munkája is döntően megváltozott az elmúlt esztendőben. Gyűjteménye örvendetesen gyarapodott, ennek megfelelően emelkedett azoknak a kutatóknak száma is, akik ezt az értékes és páratlan gyűjteményt használják. E területen mint a térképtárak módszertani irányítója is igen sok segítséget ad a többi könyvtári és levéltári térképtárnak.

Ez eredmények mellett meg kell említenünk, hogy a Tár munkáját hosszú ideig nagy mértékben akadályozta a helyhiány, állományának egy jelentős része évekig raktárban „ömlesztve”, hozzáférhetetlen volt. Csak 1956-ban, amikor a harmadik pótépületet; a Múzeum utca 3. helyiségeit sikerült megkapni, tudta végre anyagát egyesítve felállítani.

A *Plakát és Aprónyomtatványtár* jelentősége is megnőtt. Kiállítások, dokumentációs munkálatok számára gyakran fordulnak hozzá. A múlt politikai fejlődésének gazdag, értékes anyaga halmozódott fel ebben a gyűjteményben. Többi gyűjteményes tárunkhoz hasonlóan a feltáró, feldolgozó munka csak a felszabadulás után indult meg. Ma már az anyag legnagyobb része könyvtárilag is fel van dolgozva. A korábban alig hozzáférhető anyag a felszabadulás óta eltelt 12 esztendő eredményeként rendezve, időrendben tékázva áll a kutatás rendelkezésére. A grafikai plakátokról szabályos katalógus készült. 1956-ban, amikor is a Múzeum utcai pótépületben ez a Tárunk is, a Térképtárhoz hasonlóan, megfelelő helyhez jutott, sikerült végre hosszú idő óta szétszórt anyagát egy helyen raktározni és így az egész anyag könyvtári kezelését biztosítani.

Értékes történelmi anyagáról, az 1848/49-es forradalom és szabadságharc plakátairól (az Orsz. Levéltár anyagával együtt) külön katalógus készült; 1956 óta a Tanácsköztársaság plakátanyagáról készül részletes kata-

lógus, mely hivatva lesz a 40 éves jubileumi esztendő kutatásait segíteni. Szólnunk kell még a *könyvtártudományi* munkáról is, mely korábban Könyvtárunknak intenzíven művelt, de mint a fentebbiekből is láttuk, a felszabadulás első esztendeiben részben elvi tisztázatlanság, részben a sűrűbb feladatok miatt átmenetileg erősen háttérbe szorult tevékenysége volt. E tudományos munka központja — amennyire egyáltalán ezekben az években országos viszonylatban is beszélhetünk róla — addig amíg az Akadémia melletti Könyvtártudományi Főbizottság létre nem jött, az OSZK volt. A tudományos tervek elkészítése, a szakmai káderek felkutatása és beszerzése mellett, legtöbb esetben igen csekély eredménnyel, még az Akadémia felé is küzdenie kellett azokért az anyagi lehetőségekért is, amelyek a munka minimális menetét biztosították. A Főbizottság megalakulása a könyvtártudományi munkának új lendületet adott, azt szervezettebbé és átgondoltabbá tette, a szervezési munkát és a költségvetési fedezet biztosítását levette a vállainkról. Viszont a könyvtártudományi munka tervében (a második tudományos 5 éves terv keretén belül) igen sok új feladatot hártott a Széchényi Könyvtárra. Noha e feladatok operatív részét jelentős hányadában a célhittel támogatott külső munkatársak — részben Debrecenben — végzik, az egyes feladatok irányító munkáját a Széchényi Könyvtár illetékes osztályainak kellett természetesen végrehajtania.

1953-ban kezdte meg, mint fentebb érintettük, könyvtárközi viszonylatban a *tudományos munkaközösségek szervezését*, melyek a könyvtártudomány valamennyi területére kiterjedtek s ennek megfelelően feladataik és módszerük szempontjából 3 csoportra voltak oszthatók.

I. *Elméleti könyvtártudományi kérdések* (olvasószolgálat, katalógus-szerkesztés, bibliográfiai, szerzeményezési, könyvtárápítési és könyvtárjogi munkaközösségek, Országos Osztályozó Bizottság.)

II. *Bibliográfiai és kataszteri munkaközösségek* (Magyar könyvészet 1921—1935, Magyar folyóirat és hírlapbibliográfia 1705—1919, Magyar Színház-, Dráma- Tánc és Filmtörténeti bibliográfia, Kéziratbibliográfia, Országos Térképkataszter, Országos Ősnyomatványkataszter.)

III. *Könyv- és könyvtártörténeti munkaközösség*. 1. kéziratosság kora, 2. Régi nyomtatott könyvek kora. 3. A XIX—XX. századi fejlődés kora. 4. Felszabadulás utáni kor. Ez utóbbiak közül erőteljesebben csak a harmadik és negyedik csoport munkája indult meg. A kutatások előrehaladtak a közművelődési könyvtárak történetében, az Országos Széchényi Könyvtár és a magyar könyvtárügy története a felszabadulás utáni területeken, de összefoglaló eredmények helyett egyelőre ezekből is csak részlettanulmányok jelentek meg.³⁹ E munkaközösségek indították el a többi könyvtárak történetével foglalkozó, de igen hamar abból kiváló kutatásokat is.⁴⁰

Elméleti könyvtártudományi munkaközösségeink, melyeknek munkája részben saját hibánk, részben a többi könyvtárak megfelelő támogatásának hiánya miatt igen lassan haladt, csak kevés eredményt tudtak felmutatni, s 1957-ben a Könyvtárügyi Tanács akkor létrejött Szakbizottságaiba olvadtak be.

Az elméleti könyvtártudományi kérdésekkel foglalkozó munkacsoportokkal kapcsolatban meg kell említeni azt az 1954-ben kialakult elképzelést, hogy ezeknek közvetlen irányítását, a fentebb a módszertani osztály

perspektívájával kapcsolatban mondtak közvetlen következményeként, módszertani osztályunk megerősítésével és újabb funkciójával — profiljának a tudományos könyvtárak felé való kiszélesítésével — párhuzamosan, közvetlenül a Módszertani osztály alá akartuk helyezni. E munkaközösségekkel kapcsolatban csekély hatáskörök hangsúlyozása mellett, mégis mint eredményt kell elkönyvelnünk, hogy Olvasószolgálati munkaközösségünk mindjárt megundulásakor, 1954. február hónapban az olvasószolgálat legproblematicusabb kérdéseiről rendezett, számos kérdést tisztázó ankétot. A katalógusszerkesztési munkaközösség az olvasószolgálati munkaközösséggel együtt ugyanez év májusában vitaülést tartott az olvasókatalógus kérdéseiről. E két vitaülésünk eredményessége, a tudományos könyvtárak váratlan nagy érdeklődése mutatja, hogy helyes úton jártunk, amikor a könyvtár-tudomány elméleti kérdéseinek megvitatását, az illető szakterület országos viszonylatban legjobb szakemberei számára, lehetővé tettük. Hasonló vita-üléseket tartottunk 1954-ben az ajánló bibliográfiák módszertani kérdéseiről, felhasználásukról, valamint az annotáció elvi kérdéseiről, 1955-ben a tájbibliográfiákról, majd a könyv-könyvtártörténet módszertanáról.

Emellett a közművelődési könyvtárak munkájához nyújtott közvetlen segítség, néhány elméleti tanács, egy-két cikk a Könyvtárosban, kétségtelenül nem kielégítő eredmény 4—5 esztendő munkájaként. Nem kielégítő, de kezdeti lépések, melyek reméljük az új formában, jobb lehetőségek között meg fogják hozni a maguk termékeny gyümölcsét.

Áttekintve az Országos Széchényi Könyvtár munkáját a felszabadulás óta, éreznünk kell, hogy Könyvtárunk, fejlődésében szorosan egybekapcsolódott népidemokráciánk fejlődésével. Sorsában, belső építő munkájában, átalakulásában, a fejlődés lassúbb menete mellett is, benne lüktet szocializmust építő népünk alkotó ereje. A döntő szakaszok, melyeket Könyvtárunk és az egész magyar könyvtárügy fejlődésében megállapíthatunk, egybeesnek gazdasági, politikai és kulturális fejlődésünk szakaszaival.

Sajnos az októberi ellenforradalmi események nem kerülték el könyvtárunkat sem. A fentebb vázolt szervezeti lazaság lassan-lassan megbontotta a könyvtár egységét. Az ellenforradalmat előkészítő szakaszban ezek a hibák még jobban kiéleződtek s a könyvtáron belül egy olyan, az ellenforradalom irányába húzó mag keletkezett, amely több-kevesebb sikerrel megpróbálta munkatársaink szélesebb rétegeit is rendszerünkkel szembeállítani.

Az ellenforradalom harci eseményei során súlyos anyagi károk érték a könyvtárat, a felkelők a Puskin utcai részlegbe is befészkeltek magukat s különösen Zeneműtárunkat érte — immár másodszor — igen súlyos károsodás. Az éppen kiállított *Liszt* dokumentumok értékesebb darabjait is csak az utolsó pillanatban tudtuk megmenteni. Mikrofilm berendezésünk csaknem teljes egészében elpusztult s a károkat csak igen nagy erőfeszítésekkel tudtuk 1957 második felében helyreállítani.

A könyvtáron belül, az ellenforradalom leverése után, a konszolidáció csak nagyon lassan indult meg s mindaddig, amíg az ellenforradalom irányába hajtó erők főképviselőit el nem távolították, egészen március közepéig, ezek állandóan akadályozták a kibontakozást. Jellemző, hogy felülről és olvasóink felől elhangzott ismételt sürgetés ellenére, még az olvasótermet sem sikerült március előtt megnyitni.

Amikor végre a Könyvtár élére kinevezett miniszteri biztos az ellenforradalom leghangosabb, uszító elemeit az intézetből eltávolította, megindult, a bár lassú, de egészséges újjáéledés. Időközben február elején párt-szervezetünk is újra szerveződött, munkatársaink ismét élénkebben kezdtek feladataik iránt érdeklődni s bizonyos általános fellendülés mutatkozott. Ebben a stádiumban érte a Könyvtárat május közepén a Könyvtárügyi Tanács által kezdeményezett s a Minisztériumban elrendelt és megszervezett módszertani felülvizsgálat. E felülvizsgálat talán túl korai volt, részben még az ellenforradalom okozta zűrzavart, s így nem mindenben a reális állapotokat találta, túlságosan elhúzódo munkája pedig kétségtelenül bizonyos megtorpanást, várakozási álláspontot jelentett s így, időben, fékezte a spontán kibontakozást. Ennek ellenére komoly eredményt jelentett. Számos hiányosságra hívta fel a figyelmet, olyanokra, amelyeket belülről nem vettünk, talán nem is mindig vehettünk észre. A legnagyobb jelentőségű véleményünk szerint az volt, hogy nyomatékosan figyelmeztetett arra, hogy a könyvtár a sok ingadozás, új és új feladatok vállalása közepette *elsődleges* nemzeti könyvtári funkcióját: a minden vonatkozásban, gyűjtőkörében éppenúgy, mint szolgáltatásaiban és muzeális téren, is megkövetelt *hungarica jellegét* nem domborította eléggé ki. Erre a hiányosságra ugyan már egy korábbi 1955-ben szervezett, csak a szerzeményi osztályunkra kiterjedő felülvizsgálat is felhívta a figyelmet, feltárta e téren az állománygyarapításban mutatkozó hiányosságokat, azonban, részben mivel ez a felülvizsgálat számos kérdésben nem foglalt el olyan határozott álláspontot, mint az utóbbi, részben pedig az akkori szervezetlenség, a központi vezetés gyengesége s éppen szerzeményi osztályunk rendkívül rossz személyi összetétele miatt, a feltárt hibákat nem követték megfelelő helyes, s a kérdés megoldására szervezeten és egyértelműen törekedő megoldások. A felülvizsgálat másik, munkánkat kétségtelenül előbbrevivő jelentősége az volt, hogy határozott formában mutatott rá a már ismételt érintett szervezeti hiányosságokra és az egységes szellem hiányára. E hiányosságot már hosszabb ideje éreztük magunk is és évek óta beszéltünk arról, hogy állandóan növekvő, fejlődő intézményünk egész strukturáját, felépítését, az időnként felmerülő, el nem odázható, toldozgatás helyett, alapjaiban meg kellene változtatni. Az átszervezésre irányuló törekvések ugyan először az ellenforradalom alatt jutottak el a tervek megfogalmazásáig, de e „reformtervek” természetesen igen sok vonatkozásban antidemokratikusak voltak, igen sok téren így, pl. az állományvédelemmel kapcsolatban reakciósoknak mutatkoztak⁴¹. Éppen ezért e terveket elvetettük, viszont az átszervezés gondolatát ébrentartottuk s akkor, amikor az új, részben ideiglenes vezetés, a belső konszolidáció és a könyvtár rendjének, fegyelmének a helyreállítása után, a felülvizsgálat útmutatásait követve, ismét kezdett az átszervezés kérdéseivel foglalkozni, részben a régi alapokon, de új szellemben, alakultak ki 1957 végére azok a tervek, melyek hivatva lesznek az 1958 elején meginduló, az egész könyvtár szervezetét átalakító, munkát megalapozni.⁴²

Ezen elképzelések szerint a könyvtárat négy főosztályban tömörítjük, melyeken belül az osztályvezetők korábbi hatáskörükben megmaradnak, de négy főosztályvezető, közülük kettő egyszersmind a főigazgató helyettese,

fogja össze, egyezteti és irányítja az egész könyvtár gyakorlati munkáját. E szervezés egyik alapelve az, hogy a főigazgatót mentesítse a könyvtár gyakorlati tevékenységének kisebb-nagyobb gondjaitól, s ezzel lehetővé tegye hogy behatóbban és elmélyültebben tudjon a könyvtár nagy elvi kérdéseivel, tudományos munkájával és a nemzeti könyvtár vezetőjére háruló nagy, országos feladatokkal foglalkozni. A másik nem kevésbé döntő az, hogy az egész könyvtár munkáját szervezettebbé és egységesebbé, könnyebben áttekinthetővé tegye, s lehetővé váljék egy egészséges, egységes vezető kollektíva kialakítása.

Az út, amelyen haladnunk kell, ma már világosan áll előttünk. Visszapillantva az elmúlt tizenkét esztendőre, megállapíthatjuk, hogy könyvtárunk fejlődésében minden hiba és nehézség ellenére sok pozitívum is mutatkozik. Nemcsak anyagiakban és feladatkörben nőtt és fejlődött, de társadalmi funkciójában is gyökeresen megváltozott: ezen évek alatt vált *szocialista tartalommal* telítődött *nemzeti könyvtárrá*. Míg a felszabadulás előtt *csak* a tudományos kutatás, legjobb esetben az egyetemi hallgatók inkább kutató jellegű, semmint kimondottan tanulmányi feladatainak előmozdítását vállalta, tehát a könyvtár funkciójában csak mint munkaeszköz fejtett ki tevékenységet, addig utána, különösen a fordulat évét követő esztendőkből sokszor talán túlzásokkal és ez utóbbi jelleget indokolatlan mértékben erőszakolva, de felismerte, hogy mint minden könyvtárnak, a nemzeti könyvtárnak is vannak kulturális nevelő funkciói is. E fejlődésben — mint általában minden új útkeresésben — volt bizonyos törés. Időnként, országos viszonylatban is elhangzottak oly hibás nézetek, melyek a két funkciót vagylagosan, élesen szembeállították egymással. Ma már a könyvtár tudja, vallja és tudatosan vallja mindkét, illetőleg három társadalmi funkcióját, közvetlenül és a tudományos kutató munkán keresztül közvetve, a szocializmus építésében a termelés előmozdítását és magas tudományos szinten, szintén sokszor csak közvetve, a másikat, az emberformáló kulturális nevelő funkciót. Emellett nemzeti könyvtári jelleggel fogva, mint a könyvtárakat irányító államapparátus megbízott szerve, vállalja és ellátja hatósági jellegű feladatát. Mind e feladatokat szocialista szellemben egyeztetnie kell muzeális feladataival.

Az út, amelyen a könyvtár kezdetben homályban botorkálva, új vágásokat keresve és új ösvényeket taposva haladt, ma már — ha még göröngyös is, telve buktatókkal — világosan áll Könyvtárunk előtt. Kulturális nevelő funkciójában is kettős irányú feladatot kell vállalnia. Gazdag könyvanyagát a szerteágazó s egészen a külön gyűjteményekig leható olvasószolgálatán s kiállításain keresztül népünk eszmei politikai nevelése, kulturális felemelkedése szolgálatába kell állítani. Közvetve — míg az önálló intézet meg nem alakul — módszertani-, és bibliográfiai munkáján keresztül ennek hatósugara kell, hogy az ország egész területének könyvtárosait nevelje és az új szocialista közművelődési könyvtárak feladatainak megvalósítására felvértezze. De leszűkítené a könyvtár perspektíváját, ha e nagy és megtisztelő feladat mellett a jövőben nem fejlesztené tovább a másik funkciójából fakadó tevékenységét. Gazdag tudományos anyagát még fejlettebb eszközökkel, még jobb katalógusokkal és a teljessé való retrospektív és kurrens nemzeti bibliográfiáinak segítségével, valamint az egész ország hasonló jellegű anya-

gát feltáró központi kataszterein keresztül, a tudományos kutatás szolgálatába kell állítania. Emellett fokoznia kell saját tudományos kutató tevékenységét. Közvetlen gyakorlati könyvtárosi tevékenységünk mellett fokoznunk kell a könyvtártudományi kutató munkát is, melynek középpontjába a könyvtártudomány fentebb vázolt elméleti könyvtártudományi problémáinak kidolgozása és bibliográfiai tevékenysége mellett, elsősorban a könyv- és könyvtártörténet eddig csaknem teljesen elhanyagolt területének s mindezekelőtt saját múltjának tudományos feltárására kell kapacitásán belül minél sürgősebben az erőket összpontosítani. A könyvtártudomány általában elmaradt területén talán itt a legnagyobb a lemaradásunk, ennek feltárását, kulturális fejlődésünk összképének kialakítása érdekében, az irodalom és történelemtudomány egyaránt a tudományos könyvtárak munkatársaitól, elsősorban az Országos Széchényi Könyvtár tudományos dolgozóitól várja. Annál inkább ránk várnak ezek a feladatok, mert hiszen a feltáráshoz szükséges könyvészeti forrásanyag, a történelmi jelentőségű kézíratos és nyomtatott emlékek egyaránt a legteljesebben könyvtárunkban vannak meg s a gyűjtemények gondozását országos viszonylatban is a legjobb szakemberek látják el.

Csak ha majd e hármas feladatnak maradéktalanul meg tudunk felelni s ha határozottan körvonalazott egységes koncepción épülő célkitűzéseinket megfelelő tudományos eredmények fogják követni, fogja betölteni tudni a nemzeti könyvtár a szocialista társadalom könyvtárügyében a ráváró szerepet. Reméljük, hogy mire idáig — mihamarabb — elérkezünk, új szellemben kibontakozó munkánkat új, megfelelő, a nemzeti könyvtárhoz méltó, a munka feltételeit mindenben biztosító épületben folytathatjuk.

Jegyzetek

1. Vö. Széchényi Ferenc felterjesztését 1802 március.
2. Vö. Az 1802. nov. 27-én kelt alapító levelet. OSZK Kézirattár.
3. Vö. Évkönyvünk lapján: Windisch Éva: Adatok a könyvtárosi pálya kialakulásához.
4. Vö. Az Orsz. M. Gyűjtemény Egyetem kiadványai, II. ciklus 1. füzet, Bp. 1931. Egyet. ny. 11. l.
5. Az alakuló ülés 1922. nov. 18-án (Vö. Gróf Klebelsberg Kuno beszédei, cikkei és törvényjavaslati 1916—1926. Bp. Athenaeum 1927. 114—129, 11.)
6. Míg a Gyűjtemény Egyetembe beletartoztak a Magyar Nemzeti Múzeum 6 önálló tára (Történeti tár, Orsz. Széchényi Könyvtár, Állattár, Növénytar, Néprajzi tár és Szépművészeti múzeum), valamint az Orsz. Levéltár, Orsz. Könyvforgalmi és Bibliográfiai Központ, Bécsi Magyar Történeti Intézet, a svábhgyei Csillagvizsgáló, a Tihanyi Biológiai Intézet, a Földrendési Observatórium, valamint az Országos Tanügyi és Pedagógiai Könyvtár — addig az 1934-ben alakult új autonómia: a Magyar Nemzeti Múzeum Tanácsa alá csak a 6 múzeumi intézmény (Orsz. Széchényi Könyvtár, Történeti-, Természettudományi-, Szépművészeti-, Iparművészeti- és Néprajzi Múzeum), valamint az Országos Levéltár, az OKBK és a Könyvtári Főfelügyelőség tartozott.
7. 1949: 13. tvr.
8. Vö. Jelentés az OSZK 1945. évi működéséről, OSZK Irattár 1946.
9. Vö. uo.

10. Vö. Jelentés az OSZK 1946. évi működéséről. OSZK Irattár. 1947.
11. Vö. Jelentés az OSZK 1947. évi működéséről. OSZK irattár, 1948.
12. Vö. Jelentés az OSZK 1946. évi működéséről. OSZK irattár, 1947.
13. Vö. Magyar—oroszl kapcsolatok. Vezető. Bp. 1946.
14. Vö. Jelentés az OSZK 1948. évi működéséről. OSZK irattár. 1949.
15. Vö. 1848—1849. Centenáris Kiállítás. Bp. 1948. Történelmi Emlékbizottság, 6—7, 1.
16. Vö. A százéves szabad sajtó. A M. Újságírók Orsz. Szöv. és az Orsz. Széchenyi Könyvtár kiállításának ismertetője. Bp. 1948. Szövetség 16. 1.
17. Az első év 1948/49 2. félévében indult, a 3. évfolyamon.
18. Vö. 2. sz. melléklet.
19. A kötelepéldány beszolgáltatásáról szóló 213/1951 (XII. 18.) M. T. sz. rendelet, mely 1951 végén jelent meg, több szempontból jelent komoly fejlődést a magyar könyvtárügy területén. Ezek között a legfontosabbak: Az eddigi 7 kötelepéldányt 12-re emeli, ezeknek szétosztását a teljes kötelepéldányra jogosult és válogató jogú könyvtárak között az OSZK-ra bizza. Az OSZK-nak az eddigi 1 példány helyett 2 példányt biztosít és a Debreceni Kossuth Lajos Tudományegyetem Könyvtára is kap 1—1 kötelepéldányt valamennyi Magyarországon megjelent sajtótermékből.
20. Vö. Jelentés az OSZK 1951. évi működéséről. OSZK Irattár. 1952.
21. Vö. az 1952-es évi terv. OSZK irattár. 1952.
22. Vö. Népművelési Közlöny 1952. évi május 14-i sz.
23. Vö. az Orsz. Könyvtári Központ felülvizsgálati jegyzőkönyve, 1952. OKK irattár.
24. Mátyás király könyvtárától a 3000 népkönyvtárig c. könyvtárügyi kiállítás katalógusa. Bp. 1952. OSZK 42 1.
25. Vö. a magyar könyvtárosok első konferenciája. Bp. 1953. Művelt Nép 80 1.
26. Vö. Népművelési Közlöny 1954. 15—16. sz.
27. Vö. Kovács Máté: a magyar könyvtárügy országos szervezetének időszerű kérdései. A Debreceni Egyetemi Könyvtár Évkönyve. 1953. soksz. 59—136, 11.
28. Mintakatalógus a járási könyvtárak számára. Bp. 1954. Művelt Nép. 394. 1.
29. Az 1936-ban indult Magyar Könyvészet utolsó kötete 1941 könyvtermelését foglalja magában. Az új, kurrens Magyar Nemzeti Bibliográfia 1946-ban indult. A legközelebbi jövőben megjelenendő ciklusbibliográfia az 1945—1954-es évek termését regisztrálja. Szerkesztés alatt áll az 1921—35. évi ciklus, s így az 1941—1944-es évek még hiányoznak.
30. Vö. Gulyás Pál: Magyar Írói Álnév Lexikon. Bp. 1956. Akadémia 706, 1.
31. Népművelési Közlöny 1954. június 25-i sz.
32. Művelt Nép 1954. 25. sz.
33. Az előbbi sorozatban 1957 végéig két füzet jelent meg: a bolgár irodalom magyar nyelven 1945—1954. soksz. Bp. 1956. OSZK; Albán—magyar bibliográfia. Soksz. Bp. 1956. OSZK. Az utóbbiban az első füzet jelent meg: Mickiewicz Magyarországon. Összeáll. Kozocsa Sándor. Bp. 1955. OSZK. 64 1.
34. MKM 5650/1924. M. E. sz. és MKM 5651/1924. M. E. sz.
35. 220/1948 (II. 1) VKMszr.
36. Az egyetemet nem könyvtárszakra végzett könyvtári dolgozók két éves ráfejlő tanfolyama; a raktárkezelők számára rendezett háromhónapos általános könyv- és könyvtárismereti tanfolyam, valamint a felsőfokú témaköri megbeszélések a legjelentősebbek.
37. Kéziratos források az Orsz. Széchenyi Könyvtár Kézirattárában, 1789—1867. Bp. 1950. OSZK. VIII. 252 1.
38. Vö. J. Hajdú Helga: A kéziratár állományának gyarapodása a felszabadulás óta c. cikkét a jelen évkönyvben.
39. V. Windisch Éva: Fejezet a könyvtárosi pálya magyarországi kialakulásának történetéből. Bp. 1957. Klny. a Magyar Könyvszemléből; Könyvtári munka a reformkorban az Országos Széchenyi Könyvtárban. Jelen évkönyvben: Miller Jakab Ferdinánd múzeumigazgató utolsó évei és az Orsz. Széchenyi Könyvtár. MKSzle (sajtó alatt). Az Országos Széchenyi Könyvtár könyvtárosai a reformkorban. Tanulmányok Budapest multjából

13. k. (Sajtó alatt.) Papp Istvánné Adalékok az alföldi olvasóköri és népkönyvtárak történetéhez (1890—1914.) c. tanulmány jelen Évkönyvünkben.
40. Tóth András: Haladás és reakció küzdelme a Bp. Egyetemi Könyvtár épülete körül. MKSzele 1955. 41—71. l.; Az Egyetemi Könyvtár és a magyar tudományos élet 1849—1876. Tanulmányok Budapest múltjából. XII. k. 1957. 459—493. l.; a pesti Egyetemi Könyvtár a modern fejlődés útján. Uo. XI. k. 1956. 243—276. l.; Bruckner János; A jozefinista kulturpolitika és az Egyetemi Könyvtár. MKSzele. 1956. 2. sz. 112—132. l.; Csapodi Csaba: A legrégebb magyar könyvtár belsőrendje Bp. 1957. Klny. a MKSzele-ből.
41. Pl. a könyvtár bérrendezését úgy állapította meg, hogy a tudományos dolgozók bérét két egymástól igen lényegesen eltérő kategóriába osztotta s így szűk „tudós” réteget teremtett volna; az állomány védelmét az általános olvasók teljes kizárásával csak a tudományos kutatás számára akarta biztosítani.
42. Vö. az 5. sz. függelékét.

AZ ORSZÁGOS SZÉCHÉNYI KÖNYVTÁR MUNKATÁRSAI 1957. ÉV VÉGÉN

A) Állományba tartozó (01-es) dolgozók

Albert Gábor	tudományos munkatárs
Balla Albert	tudományos munkatárs
Balla Miklósné	tudományos munkatárs
Dr. Balla Sándor	tudományos főmunkatárs
Barbácsy Vilmosné	tudományos munkatárs
Barton András	közgyűjteményi munkaerő
Bartuc Lajos	adminisztratív ügyintéző
Bántai Vilmosné	tudományos munkatárs
Dr. Bassola Zoltán	tudományos főmunkatárs
Beck Lajos	közgyűjteményi munkaerő
Beck Oszkár	tudományos munkatárs
Belencsik István	közgyűjteményi munkaerő
Belencsik Lajos	tudományos techn. munkaerő
Dr. Béley Pál	tudományos osztályvezető, a Bibliográfiai Szakbizottság titkára
Bereczky László	tudományos munkatárs
Bétsch Elemérné	segédkönyvtáros
Bisztray Erzsébet	közgyűjteményi munkaerő
Dr. Borsa Gedeon	tudományos osztályvezető, a Szerzeményezési- és Könyvalap Szakbizottság tagja
Börcs János	közgyűjteményi munkaerő
Bősze József	közgyűjteményi munkaerő
Bronner Arthur	közgyűjteményi munkaerő
Dr. Burián Ignác	tudományos munkatárs
Dr. Burián Ignácné	tudományos munkatárs
Dr. Busa Margit	tudományos főmunkatárs
Dr. Csapodi Csabáné	tudományos osztályvezető helyettes, a Raktározási Állomány-
Dr. Gárdonyi Klára	védelmi és Mikrofilm Szakbizottság tagja
Csáti Alajos	kisegítő

Cseh Lászlóné
Csép Attila
Cserép János
Darabos Pálné
Dárdai Miklósné
Demény Ottóné
Debulay Imréné
Deli Györgyné
Deutsch Béláné
Dr. Dezsényi Béla

Dr. Dezsényi Béláné
Dr. Szemző Piroska
Dióssy Dánielné
Dobák János
Dr. Dubois Sarolta
Durzsa Sándor

Eperjessy János
Epres Antal
Erdővégi Lajos
Dr. Fallenbüchl Zoltán
B. Falta Rosemarie
Falvy Zoltán
Falvy Zoltánné
Kardos Éva
Dr. Fazakas József
Dr. Fazekas László
Ferenczi Sándor
Fogarassy Miklós
Dr. Fóris Anna Mária
Friedmann Zsigmondné
Fügedi Péterné
Galgóczy Lajosné
Gatter Istvánné
Gál Béláné
Gombai Sándor
Dr. Gombocz István

Dr. Gordon Miklósné
Dr. Goriupp Alisz

Győr Lászlóné
Dr. Gyulai Árpád
Hadik Erzsébet
Dr. Hankiss Elemér
Hajdú Lajosné
Hajmási Sándorné
Halasi Etelka
Dr. Harsányi Margit

közgyűjteményi munkaerő
tudományos munkatárs
tudományos techn. munkaerő
tudományos munkatárs
tudományos munkatárs
tudományos munkatárs
tudományos techn. munkaerő
tudományos munkatárs
adminisztratív ügyintéző
tudományos osztályvezető, az Irodalomtudományok kandidá-
tusa, a MTA Könyvtártudományi Bizottsága és a Bibliográfiai
Szakbizottság tagja, egyetemi mb. előadó, a Magyar Könyv-
szemle h. szerkesztője

tudományos főmunkatárs

közgyűjteményi munkaerő
közgyűjteményi munkaerő
tudományos osztályvezető helyettes
tudományos osztályvezető, az Olvasószolgálati és a Képzési,
Továbbképzési Szakbizottság tagja
tudományos főmunkatárs
tudományos technikai munkaerő
kisegítő
tudományos főmunkatárs
tudományos munkatárs
tudományos főmunkatárs, a MTA Zenetud. Biz. előadója

tudományos munkatárs

tudományos főmunkatárs
tudományos munkatárs
adminisztratív ügyintéző
közgyűjteményi munkaerő
tudományos főmunkatárs
segédkönyvtáros
tudományos munkatárs
tudományos technikai munkaerő
tudományos technikai munkaerő
adminisztrátor
közgyűjteményi munkaerő
tudományos osztályvezető helyettes, az UNESCO Magyar
Nemzeti Bizottság Könyvtári és Bibliográfiai Albizottságának
titkára

segédkönyvtáros

tudományos osztályvezető, a MTA Könyvtártudományi és
a Katalogizálási Szakbizottság tagja

kisegítő

tudományos főmunkatárs
tudományos munkatárs
tudományos munkatárs
közgyűjteményi munkaerő
közgyűjteményi munkaerő
közgyűjteményi munkaerő
tudományos főmunkatárs

Hatos Lászlóné	kisegítő
Hámori Béla	tudományos osztályvezető, a Könyvtárigazgatási Szakbizottság tagja
Dr. Herke Róza	tudományos munkatárs
Dr. Hernády Dénes	adminisztratív csoportvezető
Hoffer Rezsóné	tudományos főmunkatárs
Horányi Mátyás	tudományos főmunkatárs
Horváth Ilona	kisegítő
Horváth János	közgyűteményi munkaerő
Horváth Lajosné	tudományos munkatárs
Izsó Lívia	közgyűteményi munkaerő
Horváth Lajosné	tud. osztályvezető helyettes
Horváth Viktor	kisegítő
Husz Jánosné	közgyűteményi munkaerő
Indali György	közgyűteményi munkaerő
Jagán Lászlóné	segédkönyvtáros
Jáger Gyuláné	kisegítő
Juhász Jánosné	tudományos osztályvezető, az Irodalomtudományok kandidátusa, az Orsz. Könyvtárügyi Tanács tagja
Dr. Juhász Lászlóné	kisegítő
Dr. Hajdu Helga	kisegítő
Kapocsi Mihály	kisegítő
Kapocsi Mihályné	segédkönyvtáros
Kaposi Istvánné	műszaki
Katics Tibor	tudományos munkatárs
Kempfner Pálné	közgyűteményi munkaerő
Kerekes Lőrincné	műszaki
Keresztes Antal	tudományos osztályvezető, a MTA Színháztudományi Szakbizottság tagja, az Irodalomtörténeti Társaság Választmányának tagja
Dr. Keresztury Dezső	tudományos munkatárs
Kiss Dezsőné	adminisztratív ügyintéző
Kiss Györgyné	tudományos munkatárs
Kiss Jenő	tudományos munkatárs, az Országos Osztályozó Szakbizottság tagja
Kiszely Olivér	tudományos főmunkatárs
Kocziha Jánosné	tudományos főmunkatárs
Kókay György	tudományos főmunkatárs
Dr. Komjáthy Miklósné	tudományos munkatárs
Dr. Domonkos Katalin	közgyűteményi munkaerő
Koncz József	tudományos főmunkatárs
Kostyál István	kisegítő
Kovács Gézáné	tudományos főmunkatárs
Kovács Istvánné	tudományos főmunkatárs
Dr. Nyíri Erzsébet	tudományos munkatárs
Kovács József	kisegítő
Kovács Józsefné	közgyűteményi munkaerő
Kozák Lajosné	tudományos főmunkatárs
Dr. Kozocsa Sándor	műszaki
Kozocsa Ildikó	tudományos főmunkatárs, az Irodalomtudományok kandidátusa
Dr. Kövendi Dénes	közgyűteményi munkaerő
Krause Etelka	közgyűteményi munkaerő
Krivácsy Szűcs Györgyné	közgyűteményi munkaerő

Kun Mihályné	kisegítő
Lévay Ferenc	tudományos főmunkatárs, az Országos Széchényi Könyvtár Gyöngyösi Tudományos Könyvtárának vezetője
Linezényi Adorjáné	tudományos munkatárs
Lopusán József	segédkönyvtáros
Dr. Lőke Lajosné	tudományos munkatárs
Luhn Erzsébet	tudományos munkatárs
Magyari Lászlóné	tudományos technikai munkaerő
Dr. Markos Béláné	segédkönyvtáros
Marton István	tudományos technikai munkaerő
Mártyán Gyuláné	segédkönyvtáros
Matejka Jánosné	műszaki
Mátyás Ferenc	tudományos főmunkatárs
Dr. Medrey Zoltán	tudományos csoportvezető
Mencsik Pál	műszaki
Mérey Kasztner Róbertné	tudományos munkatárs
Milhoffer Alajos	tudományos főmunkatárs
Mirki György	közgyűteményi munkaerő
Dr. Molnár Ágnes	tudományos főmunkatárs
Molnár János	kisegítő
Dr. Berczeli Károlyné	tudományos főmunkatárs
Dr. Monory Erzsébet	tudományos csoportvezető
Dr. Munkácsy Piroska	tudományos technikai munkaerő
Müller Jenőné	közgyűteményi munkaerő
Nagy Károly	tudományos főmunkatárs
Dr. Nagy Károlyné	tudományos munkatárs
Dr. Nagydíosi Gézáne	tudományos főmunkatárs
Nemes Erzsébet Klára	kisegítő
Németh Imréné	közgyűteményi munkaerő
Németh János	tudományos munkatárs
Páczius Antalné	tudományos főmunkatárs, Országos Osztályozó Szakbizottság, Műszaki Albizottság tagja
Páli Sándor	gazdasági vezető, a Könyvtárigazgatási Szakbizottság jogi és gazdasági munkabizottságának tagja
Dr. Pálincás Sándor	tudományos csoportvezető
Dr. Pálincás Sándorné	tudományos főmunkatárs
Dr. Solymosi Ilona	tudományos főmunkatárs, a Könyvtári Tájékoztató szerkesztője
Dr. Papp Ivánné	műszaki
Dr. Papp Sámuel	segédkönyvtáros
Dr. Paulinyi Oszkárné	közgyűteményi munkaerő
Pethes Imréné	adminisztratív ügyintéző
Piros Ferencné	tudományos főmunkatárs
Pócsi Árpádné	tudományos munkatárs
Dr. Pusztai Jánosné	adminisztratív ügyintéző
Radnay Márta	tudományos oszt. vezető helyettes, a Katalógizálási Szakbizottság titkára, a Raktározási állományvédelmi és mikrofilm szakbizottság titkára, az Ifjúsági- és Gyermekkönyvtárak Szakbizottság tagja
Rakovszky Istvánné	kisegítő
Dr. Rác Aranka	tudományos főmunkatárs
Reiner Imre	
Reök Zsuzsa	

Rudas Klára
Ruppel György
Rohonyi Gábor
Dr. Sajó Géza
Sallai István

Sasvári Dezső

Sándy Emilné
Schneller Károly
Sebestyén Gáborné
Seligmann Gézáne
Dr. Simon Gáborné
Simon Mária Anna

Sindely Józsefné
Schlachta Erzsébet
Soltész Zoltánné
Süveges Ilona
Szabó Ervin
Szabó Györgyné
Dr. Szabó János
Szabó Kálmánné
Szakáczki Pál
Szalay Andorné
Szana Elemér
Dr. Szász Géza
Szász Magda
Dr. Szekeres Margit
Szelényi Oszkár
Szentkeressy Ferenc
Széll Jenő
Dr. Szigeti Jolán
Dr. Szilágyi György
Szilágyi Mihály
Szilágyi Tibor
Szivák Lajos
Dr. Tahy Gábor
Dr. Takács Menyhért

Tamás Péter
Tárkányi Gyula
Tarnai Andor
Tauber Anna
Dr. Terbe Lajos
Tibolya Istvánné
Till Ferenc
Tomasz György
Dr. Tomcsányi Tamás

tudományos főmunkatárs
közgyűjteményi munkaerő
tudományos munkatárs
tudományos osztályvezető
főig. h., a Könyvtárigazgatási Szakbizottság titkára, a
Könyvtárpolitikai Szakbizottság tagja, az Ifjúsági- és Gyer-
mekkönyvtárak Szakbizottság elnöke, a Könyvtárépítési és
Berendezési Szakbizottság tagja, az MTA Könyvtártudo-
mányi Bizottság és az Orsz. Könyvtárügyi Tanács tagja
műszaki, a Raktározási, Állományvédelmi és Mikrofilm
Szakbizottság tagja
tudományos munkatárs
tudományos főmunkatárs, Katalogizálási Szakbizottság tagja
adminisztratív csoportvezető
tudományos munkatárs
segédkönyvtáros
tudományos főmunkatárs, Olvasószolgálati Szakbizottság
tagja, Műszaki Könyvtárosok Tájékoztatója szerk. biz. tag,
Műszaki Könyvtári Szakvizsga Vizsgabizottság tagja
kisegítő
tudományos munkatárs
tudományos főmunkatárs
tudományos munkatárs
tudományos munkatárs
tudományos munkatárs
tudományos csoportvezető
közgyűjteményi munkaerő
közgyűjteményi munkaerő
tudományos technikai munkaerő
segédkönyvtáros
tudományos munkatárs
tudományos főmunkatárs
tudományos főmunkatárs
tudományos munkatárs
műszaki
tudományos főmunkatárs
tudományos munkatárs
tudományos munkatárs
tudományos technikai munkaerő
közgyűjteményi munkaerő
műszaki
kisegítő
tudományos osztályvezető helyettes, Országos Osztályozó
Szakbizottság, Társadalomtudományi Albizottság tagja
tudományos munkatárs
tudományos munkatárs
tudományos főmunkatárs
tudományos főmunkatárs
tudományos főmunkatárs
közgyűjteményi munkaerő
adminisztratív csoportvezető
segédkönyvtáros
tudományos munkatárs

Dr. Tornyai Alisz	tudományos munkatárs
Tóth Sándor	tudományos munkatárs
Tökésy Ilona	segédkönyvtáros
W. Uherezky Klára	tudományos munkatárs
Dr. Ürögdi Györgyné	tudományos főmunkatárs
Varga Béláné	tudományos munkatárs
Varga Benjámin	közgyűjteményi munkaerő
Varga Józsefné	közgyűjteményi munkaerő
Varga Lajos	műszaki
Dr. Varga Sándor Frigyes	tudományos oszt. vez. helyettes, Szerzeményezési- és Könyvalap Szakbizottság tagja
Rácz Lajosné	tudományos munkatárs
Varró Judith	tudományos munkatárs
Varsányi Endréné	közgyűjteményi munkaerő
Várady Károlyné	tudományos osztályvezető h., Országos Osztályozó Szakbizottság elnöke, a M. Nemzeti Bibliográfia főszerkesztője
Dr. Veredy Gyula	tudományos osztályvezető, a MTA Zenetudományi Bizottság tagja
Vécsey Jenő	főigazgató helyettes, az Orsz. Könyvtárügyi Tanács, az MTA Könyvtártudományi Bizottság és az UNESCO Magyar Nemzeti Biz. Könyvtári- és Bibliográfiai Albizottságának tagja, a Továbbképzési Szakbizottság elnöke, a Könyvtárpolitikai és a Szerzeményezési Szakbizottságok tagja, a Magyar Könyvszemle, a Könyvtári Tájékoztató és a Könyvtáros szerkesztő bizottságainak tagja,
V. Dr. Waldapfel Eszter	tudományos munkatárs
F. Wendelin Lidia	tudományos főmunkatárs
V. Dr. Windisch Éva	tudományos munkatárs
Dr. Wittek Lászlóné	tudományos munkatárs
Dr. Wix Györgyné	tudományos munkatárs
Zágonyi Ilona	tudományos munkatárs
Zöld Jánosné	adminisztrátor
Wiesinger Piroska	közgyűjteményi munkaerő
Zsohár László	

B) Állományonkívüli (02-es) dolgozók

Ábrahám Rafael	Dr. Imre Kálmán
Bayer Lászlóné	Kardos Györgyné
Bán Tiborné	Kávrán Erzsébet
Berlász Jánosné	Dr. Keil Lóránt
Dr. Berlász Jenő	Kovács Jánosné
Dr. Bernát Gyula	Kovács Mária
Dr. Bibor Jenőné	Magyari Kálmán
Csákvári Elekné	Moravék László
De Sorgo Miklós	Nagy Tóttáné
Dobos Éva	Ottó Árminné
Dr. Fráter Ivánné	Perényi Béláné
Gombos Aladárné	Pipics Zoltán
Győrffy Sarolta	Polgár Jenőné
Dr. Hazay László	Schipek Vilmos

Szebeny Gyuláné
Széchényi Zsigmond
Thuróczy Kamill

Turay Mihály
Dr. Valkó Arisztid
Varannai Istvánné

C) Gyakornokok

Dr. Kecskeméti István
Sarkady Erzsébet

Vizkelety András

AZ ORSZÁGOS SZÉCHÉNYI KÖNYVTÁR MUNKATÁRSAINAK TUDOMÁNYOS MUNKÁSSÁGA 1945—1957

ALBERT GÁBOR

Ismertetések, kritikák

- Csorba Gyózó: Ocsúdó évek. — *Dunántúl*. 1955. 3. sz. 92—94. l.
Németh László: Galilei. — *Dunántúl*. 1955. 2. sz. 77—84. l.
Laczkó Géza: Rákóczi. — *Dunántúl*. 1956. 4. sz. 86—90. l.
Tótfalusi Kis Miklós. — *Irodalomtörténeti Közl.* 1956. 3. sz. 368—371. l.
Cseres Tibor: Különféle szerelmek. — *Kortárs*. 1957. 4. sz. 631—633. l.

BÉLLEY PÁL

Tanulmányok, cikkek

Gárdonyi Géza: Fehér Anna. Betyártörténet. (Bev. —.) Bp. 1955, Művelt Nép, 71 l.
(Népszerű drámák.)

- Ínyes irodalmárok. — *A Könyvtáros*. 1956. 2. sz. 136—137. l.
Pegazus és társai. — *A Könyvtáros*. 1956. 6. sz. 456—458. l., 7. sz. 524. l.
Poéták lugasa. — *A Könyvtáros*. 1956. 4. sz. 290—291. l.
Az Így irtok ti elődei a magyar irodalomban. — Mosolytól a nevetésig. (Szerk. biz. Ráth-Végh István, Agárdi Ferenc, Tiszay Andor.) Bp. 1957, Bibliotheca, 71—80. l. (Hasznos mulatságok I.)

Ismertetések, kritikák

- A magyar művészettörténeti irodalom bibliográfiája. — *M. Könyvszemle*. 1956. 4. sz. 348—353. l.
Kisebb ismertetések és kritikák az *Élet és Tudomány*, *A Könyvtáros*, a *Magyar Rádió és Televízió* című folyóiratokban.

BERECZKY LÁSZLÓ

Tanulmányok, cikkek

- Toldy Ferenc. — *A Könyvtáros*. 1956. 7. sz. 495—497. l.
Barna Ferdinánd. — *A Könyvtáros*. 1957. 5. sz. 343—344. l.
Ferencai Zoltán. — *A Könyvtáros*. 1957. 1. sz. 13—16. l.
Könyvtártípusok és a szabadpolc. — *A Könyvtáros*. 1957. 6. sz. 409—410. l.
Közművelődési könyvtáraink ezévi kiadványairól. — *A Könyvtáros*. 1957. 7. sz. 524—526. l.

Ismertetések, kritikák

- A Debreceni Kossuth Lajos Tudományegyetem Könyvtárának évkönyve. 1954. — *M. Könyvszemle*. 1956. 1. sz. 96—98. l.

- A Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár Évkönyve 1955. — *M. Könyvszemle.* 1957. 1. sz.
100—102. l.
- Kellner Béla: Somogyi hírlapok és folyóiratok bibliográfiája. — *A Könyvtáros.* 1957.
5. sz. 351. l.

B E R L Á S Z J E N Ő

Öndílóan megjelent munkák

- Csapodi Csaba, — —: Világtörténelem a francia forradalomtól napjainkig. Bp. 1945,
Szikra, 246 l. (Ideiglenes történelemkönyv sorozat 4.)
— Ua. 2. kiad. 1945 [1947].
Gazdaságtörténelmi alapvetés. Bp. 1947, M. Élet, 163 l. (Közgazdaságtudományi jegy-
zetek 36.)

Tanulmányok, cikkek

- Der Werdegang der ungarischen Wirtschafts- und Sozialgeschichte. — *Vierteljahrschrift für Sozial- und Wirtschaftsgeschichte.* 1945.
- Seigneur hongrois — paysan roumain en Transylvanie. — *Revue d'histoire comparée.* 1946.
- Az 1784-i erdélyi parasztfelkelés és II. József jobbágypolitikája. — Tanulmányok a parasztság történetéhez Magyarországon. 1711—1790. Kidolg. a M. Tud. Akadémia Történettud. Intézetének munkaközössége. Szerk. Spira György. Bp. 1952, Akad. Kiadó,
385—468. l.
- Az Akadémiai Könyvtár történetének vázlata. — *M. Könyvszemle.* 1956. 3. sz. 202—
216. l.
- Ua. Klny. — —, Sz. Németh Mária: Az Akadémiai Könyvtár múltja és jelene. (A Magyar Tudományos Akadémia Könyvtárának kiadványai 2.)
A Ganz-gyár első félszázada. — Tanulmányok Budapest múltjából. 12. köt. Bp. 1956,
Akad. Kiadó, 349—458. l.
- Az Akadémiai Könyvtár kéziratárának átalakulása. — *M. Könyvszemle.* 1957. 3. sz.
228—246. l.

B O R S A G E D E O N

Tanulmányok, cikkek

- Egy 1500 körüli latin—magyar szójegyzék. — *M. Nyelv.* 1954. 1—2. sz. 142—151 l.
- Adalékok a középkori budai könyvkereskedők történetéhez. — *M. Könyvszemle.* 1955.
4. sz. 296—298. l.
- Budai könyvkereskedők a középkorban. — *A Könyv.* 1955. 6. sz. 270—273. l.
- Az első magyar nyomtatott krónikák. A Budai és a Thuróczy krónika. — *A Könyv,*
1955. 3. sz. 117—120. l.
- Ua. — *Papír és Nyomdatechnika.* 1955. 5. sz. 165—167. l.
- Ismeretlen Manlius. — *M. Könyvszemle.* 1955. 1—2. sz. 114—118. l.
- Ua. [németül] — *Burgenländische Heimatblätter (Eisenstadt).* 1957. Nr. 2.
- Adatok a XVII. századi kismartoni nyomdáról. — *M. Könyvszemle.* 1956. 2. sz. 138—
139. l.
- Beiträge zur Bibliographie der Drucke von Johannes Winterburger. — *Das Antiquariat (Wien).* 1956. Nr. 17—18.
- Constitutiones Novae Almae Ecclesiae Strigoniensis. — *M. Könyvszemle.* 1956. 4. sz.
283—293. l.
- Ua. [németül] — *Das Antiquariat (Wien).* 1957. Nr. 3.
- Ein Beitrag zur Eisenstädter Druckerei des 18. Jahrhunderts. — *Burgenländische Heimatblätter (Eisenstadt).* 1956. Nr. 4.
- Frankovits Gergely. — *Az Országos Orvostörténeti Könyvtár Közleményei.* 1956. 3. sz.
- A könyvalap tervei. — *M. Könyvszemle.* 1956. 1. sz. 28—32. l.
- Szabó Károly. — *A Könyvtáros.* 1956. 2. sz. 103—105. l.
- Egy budai könyvkereskedő végrendelete 1509-ből. — *M. Könyvszemle.* 1957. 4. sz.
360—364. l.

Eisenstädter Drucke (1800—1810) in der Nationalbibliothek Széchényi von Budapest. *Burgenländische Heimatblätter. (Eisenstadt). 1947. Nr. 4.*
Ismeretlen virágének töredéke. — *Irodalomtörténeti Közl. 1957. 3. sz.*
Négymillió könyv sorsa. — *A Könyvtáros. 1957. 6. sz. 405—409. l.*
Two unrecorded incunabula. — *The Book Collector (London). 1957. Autumn Nr.*

Ismertetések, kritikák

Szűcs Jenő: Városok és kézművesség a XV. századi Magyarországon. — *A Könyv. 1955. 11. sz. 174. l.*

Badalic, Josip: Incunabula quae in populari re publica Croatia asservantur. — *M. Könyvszemle. 1956. 1. sz. 94—96. l.*

A catalogue of the fifteenth-century books in the University Library Cambridge. — *M. Könyvszemle. 1957. 2. sz. 193—195. l.*

BUSA MARGIT

Tanulmányok, cikkek stb.

Kóbor Istók históriája. — *M. Könyvszemle. 1946. 108—110. l.*

Adatok Felvinczi György egyik munkájához. — *M. Könyvszemle. 1955. 1—2. sz. 121—122. l.*

Adatok Pálóczi Horváth Ádám két munkájához. — *M. Könyvszemle. 1956. 1. sz. 61—63. l.*

Egy ismeretlen színjáték. — *Irodalomtörténeti Közl. 1956. 2. sz. 187—196. l.*

—, Virágh Rózsa: Érdekes sajtóhibák. — *M. Könyvszemle. 1955. 1. sz. 63. l.*

Postás, vagy lapkihordó kézbesítette a „Pesti Magyar Újságot”? — *M. Könyvszemle. 1956. 2. sz. 144—145. l.*

Az „Orvosi és Gazdasági Tudósítások”-ról. — *M. Könyvszemle. 1957. 4. sz. 379—381. l.*

Magyar történeti bibliográfia 1825—1867. 1—3. köt. Szerk. I. Tóth Zoltán. [A 3. köt. Sajtó c. fejezet összeállítása.] Bp. 1951, Akad. Kiadó, 3. köt. 343—369. l.

Adalék Gvadányi műveinek bibliográfiájához. — *Irodalomtörténeti Közl. 1955. 1. sz. 100—103. l.*

Az 1848—1849. évek sajtóbibliográfiája. — Kemény G. Gábor: Társadalom és nemzetiség a szabadságharc hadilapjaiban. Bp. 1957, Hadtört. Int. 113—146. l.

Ismertetés

Kazinczy Ferenc: Pályám emlékezete. — *Irodalomtörténeti Közl. 1956. 4. sz. 507—409. l.*

CSAPODI CSABÁNÉ

Tanulmányok, cikkek stb.

Zolnai Klára. [Nekrológ.] — *Századok. 1945—1946. 312. l.*

Ady a tanárokról 1912-ben. — *Irodalomtörténet. 1947. 96—98. l.*

Kéziratos források az Országos Széchényi Könyvtár Kézirattárában. Összeáll. az O. SZ. K. Kézirattárának munkaközössége. Szerk. V. Waldapfel Eszter Bp. 1950.

Belia György, — — : Jegyzetek Tolnai Lajos drámakísérleteihez. — *Irodalomtörténet. 1952. 523—533. l.*

Belia György, — — : Gercen és a magyar emigráció. — *Irodalomtörténeti Közl. 1954. 1. sz.*

Liszt Ferenc és a jénai magyar diákok. — *Új Zenei Szemle. 1955. 1. sz. 43. l.*

Petőfi-vers ismeretlen változata. — *M. Könyvszemle. 1955. 4. sz. 319. l.*

Bartók Béla levelei Harsányi Kálmánhoz. — *Irodalomtörténeti Közl. 1956. 3. sz. 364—366. l.*

Kéziratok központi katalógusa és bibliográfiája. — *M. Könyvszemle. 1957. 3. sz. 282—287. l.*

Mikszáth Kálmán: Elbeszélések. 1—3. köt. Vál. Király István. Sajtó alá rend. — Bp. 1954—1955, Szépirod. Kiadó, 3 db. (Mikszáth Kálmán Válogatott művei.)

Ismertetés

Váli Mari emlékei Jókai Mórról. — *Irodalomtörténeti Közl. 1956. 3. sz.*

DEZSÉNYI BÉLA

Önállóan megjelent munkák

- Magyarország és Svájc. Bp. 1946, Teleki Int. 168 l., 8 t. (Hazánk és a Nagyvilág 4.)
 Az időszaki sajtó története a Dunatáj országaiban. Bp. 1947, Gergely, 71 l. (Documenta Danubiana. Értekezések a dunai és a nemzetközi jogi kérdések köréből 2.)
 — —, Nemes György: A magyar sajtó 250 éve. 1. köt. (Bev. Mihályfi Ernő.) Bp. 1954, Művelt Nép, 287 l., 24 t.
 — —, Falvy Zoltán, Fejér Judit: A magyar sajtó bibliográfiája 1945—1954. Bp. 1956, Művelt Nép, 159 l. (Az Országos Széchényi Könyvtár kiadványai 36.)

Tanulmányok, cikkek

- Sajtó és irodalom. — *M. Könyvszemle.* 1946. 46—69. l.
 A Nova Posoniensia és az újságolvasók a XVIII. században. — Magyar Századok. Irodalmi műveltségünk történetéhez. [Horváth János emlékkönyv.] Bp. 1948, Egyet. ny. 142—163. l.
 A magyar hírlapirodalom 1848/49-ben. — *Irodalomtörténet.* 1949. 105—116. l.
 — —, Dörnyei Sándor, Ardó Mária: A magyar sajtó történetének korszakai. — *Irodalomtörténet.* 1950. 4. sz. 67—68. l.
 Hogyan foglalkozunk a sajtóval a könyvtárban? — *A Könyvtáros.* 1953. 2. sz. 21—24. l.
 Kossuth, a forradalmi publicista. — *Irodalomtörténet.* 1953. 1—2. sz. 5—63. l.
 Megyei könyvtáraink hírlap- és folyóiratelőfizetése. — *A Könyvtáros.* 1953. 11. sz. 11—13. l.
 A Nemzeti Kör a negyvenes évek irodalmi és hírlapi mozgalmában. — *Irodalomtörténeti Közl.* 1953. 1—4. sz. 163—204. l.
 — —, Salacz Gábor: Két ismeretlen Bajza-levél Kossuth Lajoshoz. — *Irodalomtörténeti Közl.* 1954. 1. sz. 93—97. l.
 Hírlapgyűjtés Franciaországban. — *M. Könyvszemle.* 1956. 3. sz. 214—265. l.
 Kivagdalt könyvek, csonka folyóiratok. — *A Könyvtáros.* 1956. 2. sz. 138—140. l.
 Tábori nyomdák a szabadságharcban. — *A Könyvtáros.* 1956. 3. sz. 201—203. l.
 L'abréviation des titres de périodiques. — *M. Könyvszemle.* 1957. 3. sz. 223—227. l.
 — —, Lakatos Éva: Egy téves adat a sajtószabadság napjának történetében. — *M. Könyvszemle.* 1957. 2. sz. 175—178. l.
 A svájci sajtóbibliográfia. — *M. Könyvszemle.* 1957. 1. sz. 91. l.

Ismertetések, kritikák

- Vigh Károly: A tizenkilencedik század szlovák hírlaptörténete. — *M. Könyvszemle.* 1946. 146—149. l.
 Bibliographie der Schweizer Presse. — *M. Könyvszemle.* 1957. 4. sz. 422—423. l.

DURZSA SÁNDOR

Tanulmányok, cikkek

- Adatok Horányi bibliográfiai munkásságához. — *M. Könyvszemle.* 1956. 3. sz. 246—251. l.
 Ankét a tájbibliográfiák készítéséről. — *M. Könyvszemle.* 1956. 1. sz. 87—88. l.
 Nyomtatott ETO jelzetek a szakkönyveken. — *A Könyvtáros.* 1956. 9. sz. 664—665. l.
 Bod Péter. — *A Könyvtáros.* 1957. 7. sz. 512—514. l.
 Weszprémi István levelei Pray Györgyhez. — *M. Könyvszemle.* 1957. 2. sz. 166—170. l.

FALLENBÜCHL ZOLTÁN

Tanulmányok, cikkek

- Írt-e Ambrus Zoltán politikai röpiratot? — *Irodalomtörténeti Közl.* 1955. 1. sz. 84—85. l.
 Móricz Zsigmond Ambrus Zoltánhoz írt levelei. — *Irodalomtörténeti Közl.* 1955. 4. sz. 474—476. l.
 Régi térképek a hely és tájtörténeti kutatás szolgálatában. — *M. Könyvszemle.* 1957. 4. sz. 411—416. l.

Ismertetések, kritikák

- Braun, G.—Hogenberg, Fr.: Alte europäische Städtebilder. — *Földrajzi Értesítő*. 1956. 4. sz. 488. l.
Lynan, Edward: The mapmaker's art. — *Földrajzi Értesítő*. 1956. 4. sz. 489. l.

FALVY ZOLTÁN

Önállóan megjelent munka

Dezsényi Béla, —, Fejér Judit: A magyar sajtó bibliográfiája. 1945—1954. Bp. 1956, Művelt Nép, 159. l. (Az Országos Széchényi Könyvtár kiadványai 36.)

Tanulmányok, cikkek

- Adalék Erkel Ferenc „Magyar Cantáte” c. művéhez. — *Új Zenei Szemle*. 1954. 3. sz. [33. l.]
Beethoven levelek Magyarországon. — *Új Zenei Szemle*. 1954. 10. sz. 38—39. l.
A Pray-kódex zenei paleográfiája. — Zenetudományi tanulmányok. 2. köt. Erkel Ferenc és Bartók Béla emlékére. Bp. 1954, Akad. Kiadó, 509—534. l.
Beethoven, Mälzel, Festetich. — *M. Könyvszemle*. 1955. 1—2. sz. 128—131. l.
A Gráci Antifonarium. (Magyar zenetörténeti emlék a XII. századból.) — Zenetudományi tanulmányok. 4. kötet. A magyar zene történetéből. Bp. 1955, Akad. Kiadó, 17—50. l.
— Ua. Klny. Bp. 1956, Akad. Kiadó, 33 l. (Az Országos Széchényi Könyvtár kiadványai 34.)
Beethoven Beziehung zu Ungarn. — *Musica (Kassel)*. 1956. 2. sz.
A Linus-féle XVIII. századi táncgyűjtemény. — Zenetudományi tanulmányok. 6. köt. Kodály Zoltán 75. születésnapjára. Bp. 1957, Akad. Kiadó, 407—444. l.

FAZAKAS JÓZSEF

Tanulmány

- A sárvár—újszigeti nyomda papírosai. — *M. Könyvszemle*. 1957. 2. sz. 116—135. l.
— Ua. Klny. Bp. 1957, Akad. Kiadó, 20 l. (Az Országos Széchényi Könyvtár kiadványai 39.)

FAZEKAS LÁSZLÓ

Önállóan megjelent munkák

- Vajda János. Bp. 1949, Orsz. Neveléstud. Int. 35 l. (Tanulj jobban. Irodalom 3.)
Küzdelem a szabadságért. 1—2. r. Bp. 1950—1951, Tankönyvkiadó, 2 db. (Általános iskolai szakköri füzetek. Történelem.)
Hazáért és szabadságért! Bp. 1951, Tankönyvkiadó, 155 l. (Általános iskolai szakköri füzetek. Irodalom.)
Szeresd a hazát! Bp. 1951, Tankönyvkiadó, 144 l. (Általános iskolai szakköri füzetek. Irodalom.)
Fazekas Mihály: Ludas Matyi. A pedagógus továbbképzés tananyaga. Bp. 1952, Tankönyvkiadó, 22 l.
Eötvös József: A falu jegyzője. A pedagógus továbbképzés tananyaga. Bp. 1953, Tankönyvkiadó, 12 l.

Tanulmányok, cikkek stb.

- Major Ernő, Rusvay Tibor, — —: Egy alföldi gimnázium. — *Válasz*. 1947. 29—38. l.
A kritika. — *Válasz*. 1947. 436—442. l.
Még egyszer Kosztolányi. — *Magyarok*. 1947. 448—454. l.
Új angol költők. — *Válasz*. 1947. 100—102. l.
Swinburne és Eliot. — *Válasz*. 1948. 480—485. l.

- Benyovszky Móricz emlékirata. Vál. és sajtó alá rend. — —. Bp. 1956, Magvető, 316 l.
(Magyar könyvtár.)
- Jókai Mór: Magyarhon szépségei. Vál. és sajtó alá rend. — —. Bp. 1956, Magvető,
258 l.

D. G Á L Á G O T A

Tanulmány

- Hazai könyvkiállítások történetéhez. — *M. Könyvszemle. 1957. 4. sz. 388—398. l.*

G O M B O C Z I S T V Á N

Tanulmányok, cikkek

- A nemzetközi kapcsolatok és az Országos Széchényi Könyvtár. — *A Könyvtáros. 1956. 7. sz. 434—487. l.*
- Nemzetközi bibliográfiai konferencia Varsóban. — *A Könyvtáros. 1957. 7. sz. 502—504. l.*
- Sub-Committee of Librarianship and Bibliography. — *Bibliographical Newsletter. Unesco (Paris). 1957. Nr. 3.*
- Az Unesco könyvtári munkája. — *M. Könyvszemle. 1957. 3. sz. 209—223. l.*

Ismertetés

- Handbook on the international exchange of publications. — *M. Könyvszemle. 1957. 2. sz. 195—198. l.*

J. H A J D U H E L G A

Tanulmányok, cikkek stb.

- Kéziratos források az Országos Széchényi Könyvtár Kézirattárában. Összeáll. az OSZK. Kézirattárának munkaközössége. Szerk. V. Waldapfel Eszter. Bp. 1950. Soproni vonatkozású német kéziratok az Országos Széchényi Könyvtár Kézirattárában. 1. közlemény. — *Soproni Szemle. 1957.*
- Un ami hongrois de Baudelaire. — *Cahiers de Littérature comparée. 1948. 50—57. l.*

Ismertetések, kritikák

- A Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár néhány újabb bibliográfiai kiadványáról. — *A Könyvtáros. 1953. 5. sz. 21—22. l.*
- Az Országos Széchényi Könyvtár írástörténeti kiállítása. — *M. Nyelvtör. 1954. 5—6. sz. Cohen, Marcel: L'Écriture. — M. Könyvszemle. 1956. 3. sz. 266—267. l.*

H A N K I S S E L E M É R

Tanulmányok, cikkek

- L'Antigone d'Anouilh et de Sophocle. — *Prometèu. 1950.*
- Don Quijote. — *M. Könyvszemle. 1956. 4. sz. 304—312. l.*

H O R Á N Y I M Á T Y Á S

Önállóan megjelent munkák

- Carl Maurer díszlettervei. Bp. 1957, Színháztud. és Filmtud. Int. 8 l., 30 t. (Színház-történeti füzetek 8.)
- Az Eszterházy-színházak szövegkönyvei. Bp. 1957, Színháztud. és Filmtud. Int. 20 l., 6 t. (Színház-történeti füzetek 17.)

Tanulmányok, cikkek

- A commedia dell'arte társadalmi háttere. — *Philológiai Közl. 1955. 1. sz. 33—45. l., 2. sz. 117—184. l.*
- Az Eszterházy-opera. — Zenetudományi tanulmányok. 6. köt. Kodály Zoltán 75. születésnapjára. Bp. 1957, Akad. Kiadó, 729—746. l.
- Machiavelli: Mandragora. (Az utószót írta — —.) Bp. 1957, Európa Kiadó, 62 l.
- Mozart-operák Eszterházában és Kismartonban. — Zenetudományi tanulmányok. 5. köt.

W. A. Mozart emlékére. Bp. 1957, Akad. Kiadó, 475—480. l.

Fallas, Carlos Louis: Mamita Yunai. Bp. 1955, Új Magyar Kiadó, 160. l.

Ismertetések, kritikák

Bazin, René: Histoire de la littérature americaine de langue espagnoles. — *Filológiai Közl.* 1955. 4. sz.

Dzsivelegov: Italiánszkaja narodnaja komedija. — *Filológiai Közl.* 1955. 3. sz.

KECSKEMÉTI ISTVÁN

Tanulmányok, cikkek

A renaissance zenéje. — Fejezetek a zene történetéből. Bp. 1955, Művelt Nép, 44—69. l. — Ua. 2. kiad. 1956.

Schumann zenéje Magyarországon. — Bacsinzkaja: Schumann. (Ford. Achim András.) Bp. 1954, Művelt Nép. 137—143. l.

KERESZTURY DEZSŐ

Önállóan megjelent munkák

Helyünk a világban. Tanulmányok. Bp. 1946, Káldor, 208 l.

A magyar művelődéspolitikai irányelvei. Bp. 1946, VKM, 163 l.

Dunántúli hexameterek. Bp. 1956, Magvető, 74 l.

A magyar irodalom képeskönyve. Bp. 1956, Magvető, 344 l.

Lassul a szél. Szonttek. Bp. 1957, Szépirod. Kiadó, 84 l.

Tanulmányok, cikkek stb.

Arany János: Toldi. Bev.: — —. Bp. 1946, Budapest Irod. Int. 91 l.

Puskin és a magyar olvasó. — *Irodalom—Tudomány.* 1946. aug. 59—68. l.

Szerb Antal sírjánál. — *Sorsunk.* 1946. 51—52. l.

Az új magyar irodalom szelleme. — *Embernevelés.* 1946. 81—88. l.

Egy népies kismester. — *Válasz.* 1947. 168—170. l.

Élő iskola. Az 50 éves Eötvös Kollégium. — *Válasz.* 1947. 64—71. l.

A 60 éves Kassák Lajos. — *Válasz.* 1947. 391. l.

Magyar mártír írók antológiája. [Szerk.] Bóka László. [Bevezetés és megemlékezések.] Bp. 1947, Cserépfalvi, 310 l.

Berzsenyi Dániel: A közelítő tél. — Magyar századok. Irodalmi műveltségünk története. [Horváth János emlékkönyv.] Bp. 1948, Egyet. ny. 201—214. l.

Egy régi forradalmi vers. (Batsányi János: A franciaországi változásokra. 1789.) — *Válasz.* 1948. 165—169. l.

A Nemzeti Dal. — *Magyarok.* 1948. 198—202. l.

Zrinyi második éneke. — *Válasz.* 1948. 714—721. l.

A reformkor fordulóján. Kisfaludy Károly Mohácsa. — *Válasz.* 1949. 204—213. l.

A hallgató Arany. — *Irodalomtörténet.* 1950. 3. sz. 66—72. l.

— —, Tarnai Andor: Batsányi és Baróti Szabó. — *Irodalomtörténet.* 1952. 1. sz. 69—93. l.

Irodalmunk emlékeinek védelme. — *Csillag.* 1955. 9. sz. 1873—1882. l.

Irodalomtörténeti kiállításainkról. — *Irodalomtörténeti Közl.* 1954. 311—317. l.

Az Elveszett alkotmányról. — *Irodalomtörténet.* 1956. 2. sz. 189—199. l.

Horváth János előadásai és tanulmányai. — *MTA Nyelv- és Irod. Tud. Oszt. Közl.* 1956. Arany János. — *Tükör.* 1957.

Laczkó Géza: Mártír és rabszolga. ([Bev.] — —.) Bp. 1957, Magvető, 2 db.

Szathmári Sándor: Kazochinia. (Az utószót írta — —. 3. kiad.) Bp. 1957, Magvető, 2 db.

Versek, kisebb cikkek, bírálatok a *Csillag* (1954), *Dunántúl* (1956), *Esti Budapest* (1956), *Fényszóró* (1956), *Hétféli Hírlap* (1956), *Képes Világ* (1945), *Köznevelés* (1946), *Magyar Nemzet* (1945, 1954, 1956), *Magyarok* (1945—1948), *Szabad Szó* (1945—1946), *Új Hang* (1956), *Új Magyarország* (1945—1946), *Válasz* (1946—1949) c. folyóiratokban és napilapokban.

- Arany János Összes művei. 4. köt. (Sajtó alá rend.: — —.) Bp. 1953, Akad. Kiadó, 288 l.
- Batsányi János Összes művei. 1. köt. Versek. (Sajtó alá rend. és jegyz. oll.: — —, Tarnai Andor.) Bp. 1953, Akad. Kiadó, 591 l.
- Pap Károly: A hősobor. (Vál. és bev.: — —.) Bp. 1954, Szépirod. Kiadó, 270 l.
- Arany János Összes költeményei. 1—3. köt. (Sajtó alá rend.: — —.) Bp. 1955, Szépirod. Kiadó, 3 db.
- Batsányi János Válogatott művei. Bev.: — —. Sajtó alá rend.: — —, Tarnai Andor. Bp. 1956, Szépirod. Kiadó, 359 l., 1 t. (Magyar Klasszikusok.)
- Arany János. (Szerk.: — —, V. Nyilassy Vilma, Illés Lászlóné. Bev.: — —.) Bp. 1957, Magyar Helikon, 155 l.
- A német elbeszélés mesterei. 1—2. köt. (Szerk. és bev. — —.) Bp. 1957, Európa Kiadó, 2 db.
- Mann, Henrich: Kisváros. (Die kleine Stadt.) Regény. (Ford.: — —. Bev. Szigeti József.) Bp. 1952, Szépirod. Kiadó, 362 l.
- Goethe, J. W.: Egmond. (Ford. és az utószót írta: — —.) Bp. 1957, Európa Kiadó, 100 l.

Ismertetés

Barta János: Arany János. — *Irodalomtörténet. 1954.*

KISS JENŐ

Tanulmányok, cikkek

- A hallgatók szemével. — *A Könyvtáros. 1954. 4. sz. 29—30. l.*
- Adam Miczkiewicz. — *Viharsarok. 1955.*
- Endre Ady. — *Csitatel'. 1957. 11. sz. 501—503. l.*

KÓKAY GYÖRGY

Tanulmányok, cikkek

- Martinovics Ignác levele Tertina Mihályhoz, az Ephemerides Budenses szerkesztőjéhez. — *M. Könyvszemle. 1956. 1. sz. 58—60. l.*
- Mozart egy XVIII. századi magyar újságban. — *Új Zenei Szemle. 1956. 5. sz. 77—78. l.*
- Az első magyar kölcsönkönyvtárak történetéhez. — *M. Könyvszemle. 1957. 3. sz. 271—275. l.*
- Az Ephemerides Vindobonenses (1776—1785). — *M. Könyvszemle. 1957. 4. sz. 347—359. l.*
- Sándor István, az első magyar bibliográfus. — *A Könyvtáros. 1957. 2. sz.*
- A szerkesztőségi kézikönyvtárakról. — *M. Könyvszemle. 1957. 2. sz. 191 l.*

KOZOCSA SÁNDOR

Önállóan megjelent munkák

- Az 1943—1944-ik év irodalomtörténeti munkássága. Bp. 1945—1946, Orsz. Széchényi Könyvtár, 2 db. (Szakkönyvészeti dolgozatok az Országos Széchényi Könyvtárból 5—6.)
- Az orosz irodalom magyar bibliográfiája. Bp. 1946, Orsz. Széchényi Könyvtár, 35 l. (Az Országos Széchényi Könyvtár kiadványa 27.)
- Dokumentü o vengerszkoj revolucii i osvoboditelnoj bor'be 1848—49. gg. Bp. 1948, Officina, 80 l.
- Az orosz irodalom magyar bibliográfiája. (1947—1948.) Bp. 1949, Orsz. Széchényi Könyvtár, 74 l. (Az Országos Széchényi Könyvtár kiadványai 30.)
- A magyar irodalom bibliográfiája. 1945—1954. Bp. 1950—1956, Közokt. Kiadó, Művelt Nép, 5 db.
- Mickiewicz en Hongrie. Bp. 1950, Kultúrkapcsolatok Int. 16 l.
- —, Radó György: A szovjet népek irodalmának magyar bibliográfiája. 1945—1954. Bp. 1950—1957, Új M. Kiadó, Közokt. Kiadó, Művelt Nép, Bibliotheca, 6 db.

Mickiewicz na Wengrzzech. Warszawa 1952, Naukowa, 24 l.
 Móríc Zsigmond irodalmi munkássága. (Bibliográfia.) Bp. 1952, Művelt Nép, 263 l.,
 5 t.
 — —, Papp Sámuel: A bolgár irodalom magyar bibliográfiája. 1945—1955. Bp. 1955,
 Orsz. Széchényi Könyvtár, 70 l. (A népi demokráciák irodalmának magyar bibliográfiái l.)
 Mickiewicz Magyarországon. Bp. 1955, Orsz. Széchényi Könyvtár, 64 l., 1 t. (Új Bibliog-
 ráfiai Füzetek l.)

Tanulmányok, cikkek, stb.

Deák Ferenc levelei — a Vörösmarty-kultusz szolgálatában. — *Irodalomtörténet*. 1945.
 50—51. l.
 Kommentár a „Fábján Pista nótájá”-hoz. — *Irodalomtörténet*. 1945. 47—48. l.
 — Ua. [Önállóan.] Adatok Arany János munkásságához. Bp. 1945, 8 l. (Az Irodalom-
 történet füzetek l.)
 „A merengőhöz” utolsó négy sorának változata. — *Irodalomtörténet*. 1945. 51—52. l.
 Szerb Antal. — *Irodalomtörténet*. 1945. 53. l.
 Az első Babits-előszó. — *Irodalomtörténet*. 1946. 70—72. l.
 Katona József: Bánk bán. [Bev.] — —. — Klasszikus költőink... remekműveinek
 válogatott, gazdag gyűjteménye, irodalomtörténetírók bevezető tanulmányával. Bp.
 1946, Forrás, 335—358. l.
 Trattner János udvari nyomdász jubileumi emléklapja. — *M. Könyvszemle*. 1946.
 107—108. l.
 A „Bulyba Tárász” fordításairól. — *Irodalomtörténet*. 1947. 104—107. l.
 Érdekes névegyezések. — *Irodalomtörténet*. 1947. 61. l.
 Justh Zsigmond, a regényíró. — *Irodalomtörténet*. 1947. 55—59. l.
 Justh Zsigmond parasztszínháza. — *Válasz*. 1947. 428—435. l.
 — Ua. — *Színház- és Filmművészet*. 1951. 492—496. l.
 A Vörösmarty-féle „Ezeregyéjszaka” fordítás második kiadásáról. — Keleti dolgozatok
 Lów Immanuel emlékére. Bp. 1947, Kertész ny., Karcag, 121—122. l. (Publications of
 the Alexander Kohut Memorial Foundation.)
 Contributions a l'étude des échos hongrois de Mickiewicz. — *Études Slaves et Roumaines*.
 1949. 111—126. l.
 — Ua. Klny. Bp. 1949, Edition des Revues Scientifiques, 26 l.
 Krudy Gyula ifjúkori önéletrajzai. — *Irodalomtörténet*. 1949. 29—34. l.
 Horváth János élete és munkái. — Magyar századok. Irodalmi műveltségünk történeté-
 hez. [Horváth János emlékkönyv.] Bp. 1948, Egyet. ny. 316—325. l.
 — Ua. [önállóan.] Bp. 1948, Egyet. ny. 16. l. (Bibliográfiai Füzetek 10.)
 Pfeiffer—Papp Izsák irodalmi munkássága. — Pfeiffer Izsák emléke. Bp. 1949, 47—63. l.
 — —, Radó György: Csehov Magyarországon. — [Ermilov] Jermilov, V.: Anton Pavlovics
 Csehov. Bp. 1952, Művelt Nép, 267—282. l. (A kultúra mesterei.)
 Móríc művei és a Móríc-irodalom. — Nagy Péter: Móríc Zsigmond. Bp. 1953, Művelt
 Nép, 411—413. l. (Nagy magyar írók.)
 — —, Radó György: Sevcsenko Magyarországon. — Baty—Dejcs: Sevcsenko. Bp. 1954,
 Művelt Nép, 241—248. l. (A kultúra mesterei.)
 — —, Radó György: Ibsen Magyarországon. — Dániel Anna: Ibsen. Bp. 1955, Művelt
 Nép, 171—179. l. (A kultúra mesterei.)
 — —, Radó György: Lessing Magyarországon. — Vajda György Mihály: Lessing. Bp.
 1955, Művelt Nép, 184—191. l. (A kultúra mesterei.)

*

Krudy Gyula: Ady Endre éjszakái. [Sajtó alá rend. és az utószót írta: — —.] Bp. [1948.]
 Fehér Holló, 113 l.
 A szabadságért mindhalálig. Az anyagot gyűjtötte: — —. (Szerk. és jegyz. ell.:
 Benda Kálmán.) Bp. 1952, Művelt Nép, 136 l.

Vajda János összes versei. (Sajtó alá rend.: — —.) Bp. 1955, Szépirod. Kiadó, 822 l.
Kafka Margit: Állomások. (Sajtó alá rend. és az utószót írta: — —.) Bp. 1957, Szépirod.
Kiadó, 546 l.

Krudy Gyula: Írói arcképek. (Kármán Józseftől — Móricz Zsigmondig.) 1—2. köt.
(Sajtó alá rend. és az utószót írta: — —.) Bp. 1957, Magvető, 2 db.

Krudy Gyula: Szindbád. 1—2. köt. (Sajtó alá rend.: — —.) Bp. 1957, Magvető, 2 db.

Ismertetések, kritikák

Halász Gábor: Magyar századvég. — *Irodalomtörténet*. 1945. 36. l.

Salamon Sándor: A világosság százada. — *Hírlap*. 1948. 163. sz.

Borzsák István: A magyar klasszika-filológiai irodalom bibliográfiája. 1926—1950. —
MTA Nyelv- és Irodalomtudományi Oszt. Közl. 1953. 3. kötet 300. l.

— Ua. Klny. A magyarországi klasszika-filológiai irodalom történetéből. Bp. 1953,
Akad. Kiadó, 295—320. l.

K Ö V E N D I D É N E S

Tanulmány

Az eleai gondolat. — *Athenaeum*. 1947. 16—26. l.

Fordítás

Epikuros legfontosabb tanításai. [Bev.] Kerényi Károly. [Ford.] — —, Sárosi Gyula. [Bp.
1946], Officina, 85 l. (Officina-könyvtár 84—85.)

P. L A K A T O S É V A

Tanulmányok, cikkek

Járuljanak hozzá a könyvtárak a Nemzetközi Nőnap megünnepléséhez. — *A Könyvtáros*.
1953. 2. sz. 11—13. l.

Dezsényi Béla, — —: Egy téves adat a sajtószabadság napjának történetében. — *M.
Könyvszemle*. 1957. 2. sz. 175—178. l.

N A G Y J Ú L I A

Tanulmányok, cikkek

Az Országos Széchényi Könyvtár Térképtárának állománya és működése. — *Földrajzi
Értesítő*. 1956. 2. sz. 249—254. l.

Krassó megyei bányatérképek. — *Geodézia és Kartográfia*. 1957. 4. sz. 262—275. l.

N A G Y D I Ó S I G É Z Á N É

Tanulmányok, cikkek

Az első magyar anekdotás-könyvről. — *A Könyvtáros*. 1957. 5. sz. 334—335. l.

Női olvasómozgalom a múlt század közepén. — *M. Könyvszemle*. 1957. 1. sz. 66—67. l.

Ismertetés

Folyóiratjegyzék az 1957-ben járó folyóiratokról és napilapokról. (Marx Károly Köz-
gazdaságtudományi Egyetem Központi Könyvtára.) — *M. Könyvszemle*. 1957. 4. sz.
426—427. l.

P A P P S Á M U E L

Önállóan megjelent munka

Kozocsa Sándor, — —: A bolgár irodalom magyar bibliográfiája. 1945—1954. Bp. 1955,
Orsz. Széchényi Könyvtár, 71 l. (A népi demokráciák irodalmának magyar bibliográ-
fiái 1.)

Fordítások

Agrotechnikai útmutató az öntözött gyapot 1951. évi termeléséhez. (Ford.: — —.)
[Bp. 1951, Házi soksz.] 15 l. (Mezőgazdasági Dokumentációs Központ [fordítások] 3051.)
Alekszeev, M. A.: Zöld futószalag. (Ford.: — .) Bp. 1951, Mezőgazd. Kiadó, 125. l.

Anasin, A. G.: Két burgonyatermés egy esztendőben. (Ford. — —.) Bp. 1951, Mezőgazd. Kiadó, 22 l.

Bleha, J.: A könyvjellemzések módszertanához. (Ford.: — —.) [Bp.] 1951, OKK Házi soksz. 13 l.

A mezőgazdasági terménytárolás technológiai alapjainak tanmenete. Ford.: — —. [Bp. 1952, Házi soksz.] 15 l. (Mezőgazdasági Fordító Iroda. [Fordítások.] 3819.)

A zöldségtermesztés tanmenete. Ford.: — —. [Bp. 1952, Házi soksz.] 4 l. (Mezőgazdasági Fordító Iroda. [Fordítások.] 3752.)

[Deniszjev] Gyeniszev, V. N.: A tömegkönyvtár munkája. (Ford.: — —, Komlós Imréné, Sebestyén Géza.) Bp. 1953, Művelt Nép, 261 l.

Ismertetés

Periodicseszckaja pecsat' SZSZSZR. 1917—1949. — *M. Könyvszemle. 1955. 4. sz. 332. l.*

PUSZTAI JÁNOSNÉ

Tanulmány

A csehszlovák könyvtárosképzés jogi szabályozása. — *M. Könyvszemle. 1956. 3. sz. 261—263. l.*

Fordítások

Micsurin, I. V. ifjú követői. Ford.: — —. [Bp. 1950], Athenaeum, 94 l., 7 t.

Sibanov, A. A.: A micsurini biológia tanítása a falusi iskolában. Ford.: — —. Bp. 1950, Athenaeum, 208 l.

Makszimov, N. A.: A növények élete. Ford.: — —. Bp. 1951, Művelt Nép, 95 l.

Timirjazev, K. A.: A növény élete. Ford.: — —. [Bp.] 1951, Művelt Nép, 311 l. (Ember és világ.)

Lüszenko, T. D.: A növények szakaszos fejlődése. Ford.: — —, Cziffra András. Bp. 1954, Akad. Kiadó, 369 l.

Micsurin, I. V.: Válogatott művei. Ford.: — —. Bp. 1954, Akad. Kiadó, 797 l., 10 t.

RÁCZ ARANKA

Önállóan megjelent munka

— —, Kepes Ágnes, Tóth Béla: Gyermek- és ifjúsági könyvtárak. Bp. 1955, Művelt Nép, 103 l.

Tanulmányok, cikkek

Az ajánló bibliográfiai munka helyzete és feladatai, különös tekintettel a tömegkönyvtárak igényeire. Az I. Könyvtáros Konferencián tartott referátum rövidített szövege. — *Könyvbarát. 1952. 12. sz. 10—13. l.*

Ajánló bibliográfiák a termelési propaganda szolgálatában. — *A Könyvtáros. 1953. 1. sz. 20—23. l.*

Hogyan használja a könyvtáros a sajtót a tömegnevelő munkában. — *A Könyvtáros. 1953. 3. sz. 7—9. l.*

1953. évi bibliográfiai munkánk a mérlegen. — *A Könyvtáros. 1954. 2. sz. 21—23. l.*

A megyei könyvtárak katalógusa. — *A Könyvtáros. 1954. 5. sz. 2—4. l.*

Módszertani munka a miskolci Megyei Könyvtárban. — *A Könyvtáros. 1954. 8—9. sz. 21—23. l.*

Megyei könyvtárak tájismerteti anyaga. — *M. Könyvszemle. 1955. 3. sz. 178—191. l.*

Téli gondok a könyvtárakban. — *A Könyv. 1955. 1. sz. 9—12. l.*

Az állami közművelődési hálózat kialakulása Magyarországon. — *Kněžnica. 1956. 3. sz. A központi katalógizálásról. — A Könyvtáros. 1956. 5. sz. 336—338. l.*

Még egyszer a gyermekkönyvtárakról. — *A Könyvtáros. 1956. 10. sz. 729—730. l.*

Mi is a módszertani munka? — *A Könyvtáros. 1956. 1. sz. 19—20. l.*

Tárgyszókatálogos közművelődési könyvtárainkban. — *A Könyvtáros. 1956. 8. sz. 585—587. l.*

- Több figyelmet a gyermekkönyvtárak ügyére. — *A Könyvtáros*. 1956. 7. sz. 481—483. l.
 Dolgozzuk fel a magyar közművelődési könyvtárügy történetét. — *A Könyvtáros*. 1957.
 6. sz. 401—404 l.
 Gyermekkönyvtárak a Német Demokratikus Köztársaságban — *A Könyvtáros*. 1957.
 2. sz. 101—104. l.
 A könyvtárügy módszertani intézményei Magyarországon. — *Ctenár*. 1957.
 A szabadpolic az NDK könyvtáraiban és lehetőségei nálunk. — *A Könyvtáros*. 1957.
 1. sz. 17—20. l.

S A J Ó G É Z A

Sajtó alá rendezés

Un traité récemment découvert de Boèce de Dacie De mundi aeternitate. Texte inédit avec une introduction critique. Avec en appendice un texte inédit de Siger de Brabant. Bp. 1954, Akad. Kiadó, 150 l., 2 t.

S A L L A I I S T V Á N

Önállóan megjelent munkák

- A mezőgazdasági irodalom propagandája. Bp. 1953, Művelt Nép, 70 l. (A könyvtáros kézikönyvei 4.)
 Az olvasókkal való foglalkozás és a könyvpropaganda módszerei. — A magyar könyvtárosok I. Országos Konferenciája. Bp. 1953, Művelt Nép, 17—22. l. (A könyvtáros kézikönyvei 3.)
 Gerő Gyula, — —: A könyvtári munka albuma. Bp. 1954, Művelt Nép, 24 t.
 A könyvtári munka (üzemi és falusi könyvtárakban). (Bev.: Varjas Béla.) Bp. 1954, Művelt Nép, 232 l.
 Könyvtári raktározási táblázatok. (Szerk.: ——. Az Ismeretterjesztő művek raktári szakjelei című táblázatokat összeáll.: Veredy Gyula.) Bp. 1954, Művelt Nép, 62 l.
 A tömegkönyvtárak kezelési szabályzata. (Összeáll.: az Országos Széchenyi Könyvtár Módszertani Osztálya, — —, Gerő Gyula.) Bp. 1954. Művelt Nép, 57 l.
 — —, Sebestyén Géza: A könyvtáros kézikönyve. Bp. 1956, Művelt Nép, 576. l.

Tanulmányok, cikkek

- Hogyan töltsük ki a munkanaplót és a havi jelentést. — *Könyvbarát*. 1951. 2. sz. 43—45. l.
 A könyvek elrendezése az üzemi és népkönyvtárakban. — *Könyvbarát*. 1951. 4. sz. 43—44. l.
 A könyvek kölcsönzésének módja. — *Könyvbarát*. 1951. 6. sz. 42—45. l.
 A könyvek raktározásáról és katalógusáról. — *Könyvbarát*. 1951. 5. sz. 39—40. l.
 A népkönyvtárak havi jelentéseiről. — *Könyvbarát*. 1951. 7. sz. 40—41. l.
 Az új népkönyvtári szabályzat elé. — *Könyvbarát*. 1951. 3. sz. 57. l.
 Az üzemi és népkönyvtárak leltározása. — *Könyvbarát*. 1951. 7. sz. 43—45. l.
 A hatnapos könyvtáros tanfolyamokról. — *Könyvbarát*. 1952. 1. sz. 42—44. l.
 Hogyan raktározuk a könyveket az üzemi és népkönyvtárakban. — *Könyvbarát*. 1952. 5. sz. 28—29. l.
 A könyvtárak országos felmérése. — *Könyvbarát*. 1952. 9. sz. 17—19. l.
 Az olvasókkal való foglalkozás és a könyvpropaganda módszerei. (Az I. Országos Könyvtáros Konferencián elmondott koreferátum rövidített szövege.) — *Könyvbarát*. 1952. 12. sz. 7—10. l.
 Állítsuk könyvtárainkat a békeharc szolgálatába. — *A Könyvtáros*. 1953. 1. sz. 1—4. l.
 Hogyan segítik levelezőink a könyvtárügy fejlődését. — *A Könyvtáros*. 1953. 3. sz. 12—15. l.
 Hogyan segítsük mezőgazdaságunk fejlődését. — *A Könyvtáros*. 1953. 2. sz. 8—11. l.
 A kölcsönzési eljárás módosítása. — *A Könyvtáros*. 1953. 12. sz. 13—15. l.
 Könyvtáraink és az új kormányprogram. — *A Könyvtáros*. 1953. 10. sz. 7—9. l.
 Az új kölcsönzési szabadpolicról. — *A Könyvtáros*. 1953. 4. sz. 26—27. l.

- A falusi könyvtárosok fontos segédkönyve. — *A Könyvtáros. 1954. 6. sz. 29—30. l.*
 Hogyan foglalkozik a könyvtáros a mezőgazdasági irodalom terjesztésével. — *A Könyvtáros. 1954. 4. sz. 18—20. l.*
- A kölcsönzési munkáról. — *A Könyvtáros. 1954. 6. sz. 29—30. l.*
 Az olvasókörökről. — *A Könyvtáros. 1954. 1. sz. 23—25. l.*
- A járási könyvtárak továbbfejlesztésének útja. — *A Könyv. 1955. 8. sz. 341—343. l.*
 A román közművelődési könyvtárakban szerzett néhány tapasztalat. — *A Könyv. 1955. 7. sz. 311—313. l.*
- Egy szakszervezeti központi könyvtár munkájáról. — *A Könyvtáros. 1956. 3. sz. 167—169. l.*
- Falusi könyvtárak — kultúrotthon könyvtárak. — *A Könyvtáros. 1956. 1. sz. 7—9. l.*
 A könyvtárközi kölcsönzés a közművelődési könyvtárakban. — *A Könyvtáros. 1956. 6. sz. 420—422. l.*
- Falusi könyvtáraink helyzete. — *A Könyvtáros. 1957. 2. sz. 93—95. l.*
 Készítsük el végre a magyar könyvtárak címtárát! — *A Könyvtáros. 1957. 4. sz. 247. l.*
 A megyei és járási könyvtárak néhány időszerű kérdéséről. — *A Könyvtáros. 1957. 3. sz. 169—171. l.*
- Ötéves a Könyvtárellátó. — *A Könyvtáros. 1957. 7. sz. 510—511. l.*
 —, Kiss István: Szövetségbe tömörülnek a szakszervezeti könyvtárosok. — *A Könyvtáros. 1957. 1. sz. 11—12. l.*

SASVÁRI DEZSŐ

Tanulmányok, cikkek

- A könyvkötés története. — *Betű. 1948. 29—32., 34. sz.*
 Néhány szó könyvkötőiparunk izlésének magasabb színvonalra emeléséhez. — *Könyvkötők Lapja. 1948. 2. sz.*
- Régi könyvek restaurálásáról. — *Betű. 1949.*
 Tapasztalatok a fűzésnélküli kötés alkalmazásánál az Országos Széchényi Könyvtárban. — *M. Könyvszemle. 1957. 1. sz. 89—91. l.*

SCHNELLER KÁROLY

Tanulmányok, cikkek

- A könyvtár technikai kellékeinek minőségéről. — *A Könyvtáros. 1954. 5. sz. 27—28. l.*
 Az ajánló katalógus szerkesztésének néhány gyakorlati kérdése. — *M. Könyvszemle. 1956. 1. sz. 17—18. l.*

SIMON MÁRIA ANNA

Tanulmányok, cikkek

- Az olvasók igényének jobb kielégítéséért. — *A Könyvtáros. 1953. 10. sz. 15—18. l.*
 Újság- és folyóiratcikkek, könyvismertetések katalógusáról. — *A Könyvtáros. 1953. 7. Sz. 19—20. l.*
- Még egyszer a tájékoztató munkáról. — *A Könyvtáros. 1954. 2. sz. 18—20. l.*
 Közművelődési könyvtáraink és a műszaki fejlesztési terv. — *A Könyv. 1955. 10. sz. 473—474. l.*
- A műszaki könyvtárak és az üzemi szakszervezeti könyvtárak együttműködéséről. — *Műszaki Könyvtárosok Tájékoztatója. 1955. 7. sz. 8—13. l.*
 Az első jelvénytérkép beszámolóinak tanulságai. — *A Könyvtáros. 1956. 5. sz. 327—328. l.*
 Milyen támogatást adhatnak az üzemműködés könyvtárak? — *Többtermelés. 1956. 5. sz. 39. l.*
 Műszaki könyvek központi címjegyzéke a megyei könyvtárakban. — *Műszaki Könyvtárosok Tájékoztatója. 1956. 3. sz. 39—41. l.*
 A szaksajtó felhasználásáról. Külföldi könyvtároslapok. — *A Könyvtáros. 1956. 2. sz. 101—102. l., 3. sz. 181—182. l.*

Külföldi könyvtárolapok. 3. [r.] A kapitalista államok szakajtójáról. — *A Könyvtáros*. 1957. 1. sz. 29—31. l.

Ismertetés

Polzovics Iván: Differenzierung der Dokumentationsarbeit für spezielle Fachthemen in der Technischen Landesbibliothek Budapest. — *M. Könyvszemle*. 1957. 3. sz. 304—305. l.

S O L T É S Z Z O L T Á N N É

Tanulmányok, cikkek

Hollósy Simon leveleiből. — Művészettörténeti tanulmányok Lyka Károly 85. születésnapjára. A magyar művészettörténeti munkaközösség évkönyve. 1953. (Bp.) 1954, Képzőműv. Alap, 613—632. l.

Régi magyar könyvek az Országos Széchényi Könyvtárban. — *A Könyvtáros*. 1954. 1. sz. 10—12. l.

A sárvár-újszigeti nyomda könyvdíszai. — *M. Könyvszemle*. 1955. 3. sz. 192—211. l. — Ua. Klny. Bp. 1955, Akad. Kiadó, 24 l. (Az Országos Széchényi Könyvtár kiadványai 33.)

Szelepcsényi György ismeretlen rézmetszete. — *Művészettörténeti Értesítő*. 1955. 2. sz. 216—219. l.

A XVI. századi bártfai nyomtatványok könyvdíszai. — *M. Könyvszemle*. 1956. 3. sz. 230—244. l.

Zichy Mihály levelei Munkácsy Mihályhoz. — *Szabad Művészet*. 1956. 1—2. sz.

Blutfogel Boldizsár miniátor. — *M. Könyvszemle* 1957. 3. sz. 247—266. l.

— Ua. Klny. Bp. 1957, Akad. Kiadó, 19 l. (Az Országos Széchényi Könyvtár kiadványai 41.)

Die Holzschneider-Tätigkeit Raphael Hoffhalters in Ungarn. — *Gutenberg-Jahrbuch*. 1957. 243—253. l.

— Ua. Klny. [Mainz, 1957, Verl. d. Gutenberg Gesellschaft.]

Tévesen nyilvántartott XVI. századi nyomtatványok. — *M. Könyvszemle*. 1957. 1. sz. 49—52. l.

A XVI. századi kolozsvári könyvdíszek. — *Művészettörténeti Értesítő*. 1957. 2—3. sz. 141—160. l.

— Ua. Klny. [Bp.] 1957, Akad. ny.

S Z A B Ó G Y Ö R G Y N É

Ismertetés

A Debreceni Kossuth Lajos Tudományegyetem Könyvtárának évkönyve. 1955. — *M. Könyvszemle*. 1957. 2. sz. 204—207. l.

S Z Á S Z M A G D A

Cikk

A könyvtárközi kölcsönzésről. — *A Könyvtáros*. 1955. 4. sz. 183—184. l.

S Z E K E R E S M A R G I T

Tanulmányok, cikkek

Périodiques nouveaux Hongrie. — *Bulletin de l'UNESCO à l'intention des Bibliothèques*. Vol. 9. Nr. 8—9. p. 194—196.

Regnum Mortuorum. — *M. Könyvszemle*. 1955. 1—2. sz. 131—134. l.

Az ötves mesterségről való vetélkedés — Felvinczy György ismeretlen műve. — *M. Könyvszemle*. 1956. 2. sz. 139—144. l.

A szerzők nevének egységes feltüntetése folyóirataikkal címében. — *M. Könyvszemle*. 1956. 4. sz. 335—338. l.

D. SZEMZŐ PIROSKA

Önállóan megjelent munkák

Táncsics-summárium. Az ember, a gondolkodó, a politikus. Bp. 1948, Rózsavölgyi, 126 l.
Arany János napjai. Képzelt napló Arany írásainak felhasználásával. Bp. 1957, Magvető, 516 l.

Tanulmányok, cikkek

A Lenin-Könyvtár. — *M. Könyvszemle.* 1945. 1—4. sz. 126—130. l.
Az orosz Tudományos Akadémia moszkvai könyvtára. — *M. Könyvszemle.* 1945. 2—4. sz. 169—172. l.
Emlékirataim. Vajda Jánosné nyomán közli — — — *Műveltség.* 1946. 96—104. l.
Kölcsy Ferenc kiadatlan versei. — *Műveltség.* 1946. 153—154 l.
A Magyar Újság és az Új Szó. — *M. Könyvszemle.* 1946. 90—94. l.
Táncsics Mihály a főváros fejlesztéséért. — *Demokrácia.* 1946. jún.
Táncsics Mihály olvasó-intézete. — *Diárium.* 1946. jan.-márc. 41—44. l.
Szuvorov magyar ezredei. — *Új Világ.* 1950. máj. 25.
Általános könyvjegyzék 1950—1951. haszna. — *Könyvbarát.* 1952. 7. sz. 43. l.
Képzőművészetünk és a Pesti Hírlap. 1841—1849. (Kossuth Lajos születésének 150. évfordulójára.). — A Magyar Művészettörténeti Munkaközösség évkönyve 1951. Bp. 1952, Művelt Nép, 128—147. l.
A könyvtáros és a sajtó. — *Könyvbarát.* 1952. 7. sz. 23—24. l.
Táncsics Mihály 48-as lapja, a Munkások Újsága. — *Irodalomtörténet.* 1952. 3—4. sz. 481—509. l.
Táncsics Mihály népkönyvtára. — *Könyvbarát.* 1952. 5. sz. 19—21. l.
Képes ajánló katalógusokat a gyermekkönyvtáraknak. — *A Könyvtáros.* 1953. 6. sz. 30. l.
Nagy lendülettel fejlődnek a gyermekkönyvtáraink. — *A Könyvtáros.* 1953. 5. sz. 15—16. l.
Az esztétikai nevelés fontos eszközei. — *A Könyvtáros.* 1954. 7. sz. 16—18. l.
A magyar folyóiratillusztráció kezdetei. (1705—1805). — Művészettörténeti tanulmányok Lyka Károly 85. születésnapjára. A Magyar Művészettörténeti Munkaközösség évkönyve. 1953. (Bp.) 1954, Képzőműv. Alap. 101—184. l.
Tevan Andor és a magyar könyvművészet. — *M. Könyvszemle.* 1956. 1. sz. 68—76. l.
Tömörkény István és a Magyar Könyvszemlének szánt cikke. — *M. Könyvszemle.* 1957. 1. sz. 69—72. l.

TAKÁCS MENYHÉRT

Tanulmányok, cikkek

A korszerű művészet. — *Magyarok.* 1946. 75—91. l.
Mozart művészetének értékelése a magyar zenei irodalomban. — Zenetudományi tanulmányok. 5. köt. W. A. Mozart emlékére. Bp. 1956, Akad. Kiadó, 511—522 l.

TARNAI ANDOR

Tanulmányok, cikkek stb.

Kéki Béla, — —: Két újítás az Országos Széchényi Könyvtár statisztikázásában. 1. A könyvtárlátogatók foglalkozásszerinti statisztikázása. 2. Használt művek statisztikázása szak és nyelv szerint. — *Könyvtárügyi Szemle.* 1951. 1. sz. 109—114. l.
Keresztury Dezső, — —: Batsányi és Baróti Szabó. — *Irodalomtörténet.* 1952. 1. sz. 69—93. l.
Baróti Dezső, — —: Batsányi széljegyzetei a Magyar Museum kötetében. — *Irodalomtörténeti Közl.* 1953. 1—4. sz. 213—216. l.
Bél Mátyás ismeretlen művei. — *M. Könyvszemle.* 1955. 1—2. sz. 123—128. l.
Fischer Dániel és az első hazai folyóirat terve. — *M. Könyvszemle.* 1956. 1. sz. 32—49. l.
— Ua. Klny. Bp. 1956, Akad. Kiadó, 24 l. (Az Országos Széchényi Könyvtár kiadványai 35.).

„Tépjétek le a sötétség bilincseit!” XVIII. századi magyar röpiratok a feudális egyházzól. (Szerk. és bev. Kató István.). Sajtó alá rend. — Bp. 1950, Hungária. 148 l.
Batsányi János Összes művei. 1. köt. Versek. Sajtó alá rend. és jegyz. ell. Keresztury Dezső, — —. Bp. 1953, Akad. Kiadó, 591 l.
Batsányi János Válogatott művei. Bev. Keresztury Dezső. Sajtó alá rend. Keresztury Dezső, — —. Bp. 1956, Szépirod. Kiadó, 359 l., 1 t. (Magyar klasszikusok.)

TAUBER ANNA

Ismertetés

Eybel, Hans—Werner: Die Technik des Leihbuchhandels. — *M. Könyvszemle.* 1957. 4. sz. 429. l.

TERBE LAJOS

Tanulmányok, cikkek

Mátyási József. — *Irodalomtörténeti Közl.* 1955. 3. sz. 305—318. l.
A Gulyásnóta története. — *Irodalomtörténeti Közl.* 1956. 4. sz. 477—482. l.

VALKÓ ARISZTID

Tanulmányok, cikkek

A Solymár várhegyi ásatások egyes emlékei. — *Antiquitas Hungarica.* 1949. 1—2. sz. 141. l.
Mikoviny Sámuel egy kéziratos térképe. — *Térképészeti Közöny.* 1950. 3—4. sz. 363—373. l.
A solymári vár hadtörténeti jelentősége, egyes emlékei és ábrázolásai. — *Archaeológiai Értesítő.* 1950. 2. sz. 96—99. l.
A fertődi (eszterházi) kastély mesterei, művészei. — *Művészettörténeti Értesítő.* 1953. 1—2. sz. 134—137. l.
Fertőd (Eszterháza, Süttör: Győr-Sopron megye) mesterei, művészei. — *Művészettörténeti Értesítő.* 1955. 1. sz. 127—133. l.
Romain Rolland két levele. — *Új Zenei Szemle.* 1955. 2. sz. 29—30. l.
Zenélő és üto toronyórák hajdani Eszterházy kastélyokon. — *Az Iparművészeti Múzeum Évkönyvei.* 2. köt. 1955. 280—287. l.
Zichy Mihály éremterve. — *Numizmatikai Közöny.* 1955—1956. 64—67. l.
Données concernant l'activité de l'architecte Thomon en Hongrie. — *Acta Historiae Artium.* 1957. Tom. 4. Fasc. 3—4. 363—367. l.
Moreau a kismartoni díszkert rendezéséről. — *Kertészeti és Szőlészeti Főiskola Évkönyve.* 1956. 18. köt. 100—105. l.
Haydn magyarországi működése a levéltári akták tükrében. 1. közl. — *Zenétörténeti tanulmányok.* 6. köt. Bp. 1957, Akad. Kiadó, 627—668. l.
Néhány Corvina visszaajándékozásának történetéhez. — *M. Könyvszemle.* 1957. 2. sz. 178. l.

VARGA SÁNDOR FRIGYES

Önállóan megjelent munkák

Magyar munkásmozgalmi bibliográfia. 1848—1948. 1—2. köt. Bp. 1949, M. Munkásmozg. Int. 2 db.
A magyar munkásmozgalmi sajtó bibliográfiája. 1848—1948. 1—3. köt. Bp. 1951, M. Munkásmozg. Int. 3 db.

Bibliográfia

Táncsics bibliográfia. Táncsics Mihály irodalmi munkássága: könyvei, röpiratai és a szerkesztésében megjelenő hetilapok részletes könyvészeti leírása. Táncsics Mihály születésének 150. évfordulója emlékéül. — *Századok.* 1948. 1—4. sz. 326—335. l.

Ismertetés

Thornton, I. L. Sully, R. I. S.: Scientific books, libraries . . . *M. Könyvszemle.* 1956. 2. sz. 172—173. l.

VARSÁNYI ENDRÉNÉ

Cikk

Feldolgozó munka a megyei könyvtárakban. — *A Könyvtáros.* 1957. 5. sz. 340—342. l.

VÉCSEY JENŐ

Tanulmányok, cikkek stb.

Bartók Béla válogatott zenei írásairól. — *Esztétikai Szemle.* 1949.

Haydn »L'infedeltà delusa« operájáról. — Zenetudományi tanulmányok. 1. köt. Emlékkönyv Kodály Zoltán 70. születésnapjára. Bp. 1953, Akad. Kiadó, 423—238. l.

A keszthelyi Goldmark-kiállítás. — *Új Zenei Szemle.* 1955. 7—8. sz. 73—74. l.

A magyar Mozart-irodalomról. — Zenetudományi tanulmányok. 5. köt. W. A. Mozart emlékére. Bp. 1957, Akad. Kiadó, 523—532. l.

Ismertetés

K. Dedinszky Izabella: Zeneművek. 1936—1940. — *M. Könyvszemle.* 1946. 142—144. l.

Michael Haydn »Concerto per il flauto traverso«. Bp. 1957, Zeneműkiadó.

VEREDY GYULA

Önállóan megjelent munkák

Dokumentáció. (Könyvtári együttműködés — bibliográfia — katalógus.). Bp., 1945, Föv. Szabó Ervin Könyvtár, soksz. 94. l.

Városügyi bibliográfia. (A Városi Szemle állandó melléklete.). Bp. 1945—1948, Szfv. Statisztikai Hiv., Szfv. Irod. Int.

Várostudomány. Bp. 1948, Szfv. házi ny. 20. l.

Egyetemes Tizedes Osztályozás. Rövidített táblázatok. 1—3. köt. Bp. 1950, ODK. 3 db.

— Ua. 2. kiad. 1952, OKK.

— Ua. 3. kiad. 1953—1954, OSzK.

— Ua. 4. kiad. 1955, OSzK.

Tanulmányok, cikkek

Az Országos Osztályozó Bizottság határozatai. — *A Könyvtáros.* 1953. 8—9. sz. 43—45. l.

Osztályozó munkánk 1954-ben és munkaközösségi feladataink. — *M. Könyvszemle.* 1955. 4. sz. 263—280. l.

Az újítások osztályozása. — *Műszaki Könyvtárosok Tájékoztatója.* 1956. 6. sz. 22—24. l.

Osztályozási kérdések 1955-ben. — *M. Könyvszemle.* 1956. 2. sz. 150—153. l.

V. WALDAPFEL ESZTER

Önállóan megjelent munkák

— — és Varga Endre: A Centenárius Emlékiállítás vezetőjének történelmi szövegei. Bp. 1948.

Kéziratok források az Országos Széchényi Könyvtár Kézirattárában. Összeáll. az O.Sz.K. Kézirattárának munkaközössége. Szerk. — —. Bp. 1950.

A forradalom és szabadságharc levelestára. I—III. Bp. 1950—1955.

— — Esze Tamás: Rákóczi (Ferenc II.) emlékiállítás vezetője. Bp. 1953.

Cikkek, tanulmányok stb.

Honti János (1910—1945). *Magyar Könyvszemle.* 1946. 1. sz. 97—98. l.

Az igazságot kereső Klió istenasszony nyomában. (Adalékok az orosz—magyar kulturális kapcsolatokról jelentőségéhez. *Szabad Nép.* 1946. július 7.

Egressy Gábor levele Petőfihez. *Nagyvilág.* 1947. 10. sz.

Egy szemtanú 1948 eseményeiről. *Valóság*. 1947. 7. sz.

Arany János néhány ismeretlen strófája. *Irodalomtörténet*. 1949. 150—152. l.

A Levéltárak Országos Központja tudományos osztályán lefolyt vizsgálatról. *Levéltári Híradó*. 1952. 2. sz. 3—11. l.

150 éves az Országos Széchényi Könyvtár. *Honvéd*. 1952. november 23.

„Mátyás király könyvtárától a 3000-ik népkönyvtárig”. *Könyvbarát*. 1952. 11. sz. 6—7. l.

Tudományos munkaközösségek az Országos Széchényi Könyvtárban. *A Könyvtáros*. 1954. 3. sz. 6—8. l.

A felsőfokú könyvtárosképzésről. *A Könyvtáros*. 1954. 4. sz. 26—32. l.

A könyvtári és levéltári gyűjtőkör kérdéséhez. *Magyar Könyvszemle*. 1955. 3. sz. 236—244. l.

Hozzászólás a „Régi könyvtárosok — új könyvtárosok” c. cikkhez. *A Könyvtáros*. 1957. 3. sz. 172—174. l.

Ismertetések

Jávor Egon: Hét kéziratposztonyi missale a Nemzeti Múzeumban. *Magyar Könyvszemle*. 1945. 139—140. l.

Magyar Történeti bibliográfia 1825—1867. II. r. *Századok*. 1952.

A Magyar Történeti Bibliográfia 1825—1867. *MTA Társad. Tört. Oszt. Közl.*

1952. 2. köt. 1. sz. 103—106. l.

Ua. Klny.

Aus der Arbeit der wissenschaftlichen Bibliotheken der Deutschen Demokratischen Republik. Leipzig 1955, Harrasowitz. *Magyar Könyvszemle*. 1956. 2. sz. 169—172. l.

F. WENDELIN LIDIA

Tanulmányok, cikkek

Kína megjelenése a magyar irodalomban. — [*Kínai folyóirat számára*. 1956.].

Lu Hszin Magyarországon. — [*Kínai folyóirat számára*. 1956.].

Ismertetések, kritikák

Zarodov, K.: Leninszkaja gazeta Proletarij. — *M. Könyvszemle*. 1956. 4. sz. 343—346. l.

Szokurova, M. V.: Obscsie bibliografii ruszszkih knig grazdanzskoj pecsati 1708—1955.

— Maskova, M. V., Szokurova, M. V.: Obscsie bibliografii ruszszkih periodicszeszkih izdanij 1703—1954. — *M. Könyvszemle*. 1957. 4. sz. 423—426. l.

V. WINDISCH ÉVA

Tanulmányok, cikkek stb.

Kéziratforrások az Országos Széchényi Könyvtár [Kézirattárában. Összeáll. az OSZK Kézirattárának munkaközössége. Szerk. V. Waldapfel Eszter. Bp. 1950.

II. Rákóczi Ferenc ismeretlen hadtudományi munkája. — *Irodalomtörténeti Közl.* 1953. 1—4. sz. 29—56. l.

Feljelentés Zrínyi Miklós ellen (1654). — *Irodalomtörténeti Közl.* 1954. 319—322. l.

Adalékok az Ephemerides Budenses keletkezésének kérdéséhez. — *M. Könyvszemle*. 1955. 4. sz. 312—319. l.

A könyvtárosi pálya kialakulásának előzményeiről. — *A Könyv*. 1955. 10. sz. 461—463. l.

Könyvtári árvízvédelem 1838-ban. — *A Könyvtáros*. 1956. 10. sz. 740—742. l.

Az Országos Széchényi Könyvtár első könyvtárosai. — *A Könyvtáros*. 1956. 1. sz. 24—27. l.

A Magyarországon megjelent történeti munkák jegyzéke. — *Századok*. 1954—1957.

Bethlen Miklós Önéletrása. 1—2. köt. Bev. Tolnai Gábor. Sajtó alá rend. és jegyz. ell. — Bp. 1955, Szépirod. Kiadó, 2 db. (Magyar Századok.)

Az Orsz. Széchényi Könyvtár létszám helyzete 1957 végén

Kulcsszám	Munkakör megnevezése	Eng. létszám	Alsó	Felső
			b é r t é t e l	
<i>a) állománybeliek</i>				
701	Főigazgató	1	2800	4000
702	Főigazgató h.	2	2300	3600
703	Gazdasági vezető ..	1	1800	3000
705	Főosztályvezető	—		
706	Tud. osztályvezető.....	12	2100	3200
707	Tud. csoportvezető.....	13	1800	2800
708	Tud. főmunkatárs	41	1400	2500
710	Tud. munkatárs	64	1200	1900
713	Segédkönyvtáros.....	13	1000	1500
714	Tud. techn. munkaező	10	1000	1500
715	Közgy. munkaező	37	800	1250
716	Csoportvezető	4	1500	2700
718	Admin. ügyintéző II.	5	900	1500
719	Adminisztrátor	3	800	1200
721	Műszaki II.	1	1400	2300
722	Műszaki III.	8	1000	1800
723	Kisegítők I.	3	800	1100
724	Kisegítők II.	15	750	950
		237		

b) Állományonkívüliek. Engedélyezett létszám: 37 fő

	400 Ft	700 Ft	750 Ft	800 Ft	850 Ft	900 Ft	950 Ft	1050 Ft	
Fő	1	4	4	2	13	5	7	1	37 fő
Alapbér.....	400	2800	3000	1600	11 050	4500	6650	1050	31 050 Ft

*Statistikai kimutatás az Országos Széchényi Könyvtár
személyzeti állományáról*

1952. márc. összlétszám : 124 fő

<i>Képzettség szerint :</i>	4 középisk. 46 fő	érettségi : 10 fő	egyet. főisk. : 68 fő			összesen : 124 fő
<i>Kor szerint :</i>	20 évig 1 fő	30—30 30 fő	30—40, 24 fő	40—50, 43 fő	50-en túl 24 fő	124 fő
<i>Nem szerint :</i>	nő : 52 fő	férfi : 72 fő				124 fő
<i>Származás szerint :</i>	munkás : 24 fő	paraszt : 15 fő	értelmiség : 48 fő	egyéb : 37 fő		124 fő

1952. aug. összlétszám : 156 fő

<i>Képzettség szerint :</i>		4 középisk.: 54 fő	érettségi : 21 fő	egy. főisk. 81 fő		összesen : 156 fő
<i>Kor szerint :</i>	20 évig 1 fő	20—30, 39 fő	30—40, 33 fő	40—50, 53 fő	50-en túl, 28 fő	156 fő
<i>Nem szerint :</i>	nő : 73 fő	férfi : 85 fő				156 fő
<i>Származás szerint :</i>		munkás : 26 fő	paraszt : 16 fő	értelmiség 59 fő	egyéb : 55 fő	156 fő

1953. jan. összlétszám : 169 fő

<i>Képzettség szerint :</i>		4 középisk. 57 fő	érettségi : 23 fő	egy. főisk. 89 fő		összesen : 169 fő
<i>Kor szerint :</i>	20 évig, —	20—30, 45 fő	30—40, 35 fő	40—50, 57 fő	50-en túl 32 fő	169 fő
<i>Nem szerint :</i>		nő : 77 fő	férfi : 92 fő			169 fő
<i>Származás szerint :</i>		munkás : 29 fő	paraszt : 19 fő	értelmiség 61 fő	egyéb : 60 fő	169 fő

1954. szept. összlétszám : 212 fő

<i>Képzettség szerint :</i>		4 középisk. 77 fő		érettségi : 32 fő	egy. főisk. 103 fő	összesen ; 212 fő
<i>Kor szerint :</i>	20—30, 58 fő	30—40, 44 fő	40—50, 77 fő	50-en túl 33 fő		212 fő
<i>Nem szerint :</i>	nő : 104 fő	férfi : 108 fő				212 fő
<i>Származás szerint :</i>		munkás : 33 fő	paraszt : 25 fő	értelmiség 74 fő	egyéb : 80 fő	212 fő

1955. június összlétszám : 197 fő

<i>Képzettség szerint :</i>	általános iskola : 64 fő			érettségi : 34 fő	egy. főisk. 99 fő	összesen : 197 fő
<i>Kor szerint :</i>	30 évig 53 fő	30—40, 29 fő	40—50, 66 fő	50-en túl 49 fő		197 fő
<i>Nem szerint :</i>	nő : 104 fő 52,7	férfi : 93 fő				197 fő
<i>Származás szerint :</i>	munkás : 27 fő	paraszt : 29 fő	értelmiségi : 57 fő	egyéb : 84 fő		197 fő

*Kimutatás az Országos Széchényi Könyvtár tudományos dolgozóiról
nem, kor, származás és iskolai végzettség szerint %-okban feltüntetve*

1952. márc. 1-i összlétszám : 78 fő

ebből nő : 38 fő 48,7%
„ férfi : 40 fő 51,3%

Kor szerint : 20—30 30—40 40—50 50-en felül
14 fő 19 fő 27 fő 18 fő összesen : 78 fő
17,9% 24,4% 34,6% 23,1%

Származás szerint : munkás : paraszt : értelmiség : egyéb :
3 fő 2 fő 50 fő 23 fő összesen : 78 fő
3,9% 2,5% 64,1% 29,5%

Képzettség szerint : 4 középisk. : érettségi : egyet., főisk. :
2 fő 5 fő 71 fő összesen : 78 fő
2,5% 6,4% 91,1%

1952. aug. 1-i összlétszám : 99 fő

ebből nő : 51 fő 51,5%
„ férfi : 48 fő 48,5%

Kor szerint : 20—30 30—40 40—50 50-en felül
23 fő 24 fő 30 fő 22 fő összesen : 99 fő
23,2% 24,3% 30,3% 22,2%

Származás szerint : munkás : paraszt : értelmiség : egyéb :
4 fő 2 fő 59 fő 34 fő összesen : 99 fő
4,3% 2,1% 59,4% 34,2%

Képzettség szerint : 4 középisk. : érettségi : egyet., főisk. :
7 fő 11 fő 81 fő összesen : 99 fő
7,9% 11,2% 81,9%

1953. jan. 1-i összlétszám : 119 fő

ebből nő : 55 fő 50%
„ férfi : 55 fő 50%

Kor szerint : 20—30 30—40 40—50 50-en felül
26 fő 27 fő 33 fő 24 fő összesen : 110 fő
23,6% 24,5% 30% 21,9%

Képzettség szerint : munkás : paraszt : értelmiség : egyéb :
7 fő 4 fő 63 fő 36 fő összesen : 110 fő
6,4% 3,6% 57,3% 32,7%

Származás szerint : 4 középisk. : érettségi : egyet., főisk. :
7 fő 12 fő 91 fő összesen : 133 fő
6,4% 10,9% 82,7%

1954. nov. 1-i összlétszám: 133 fő

ebből nő: 72 fő 54,1%
„ férfi: 61 fő 45,9%

<i>Kor szerint:</i>	20—30	30—40	40—50	50-en felül	
	38 fő	27 fő	43 fő	25 fő	összesen: 133 fő
	28,6%	20,3%	32,3%	18,8%	

<i>Származás szerint:</i>	munkás:	paraszt:	értelmiségi:	egyéb:	
	9 fő	16 fő	71 fő	49 fő	összesen: 133 fő
	6,8%	3%	53,4%	36,8%	

<i>Képzettség szerint:</i>	4 középisk.:	érettségi:	egyet., főisk.:	
	9 fő	16 fő	108 fő	összesen: 133 fő
	6,8%	2%	81,2%	

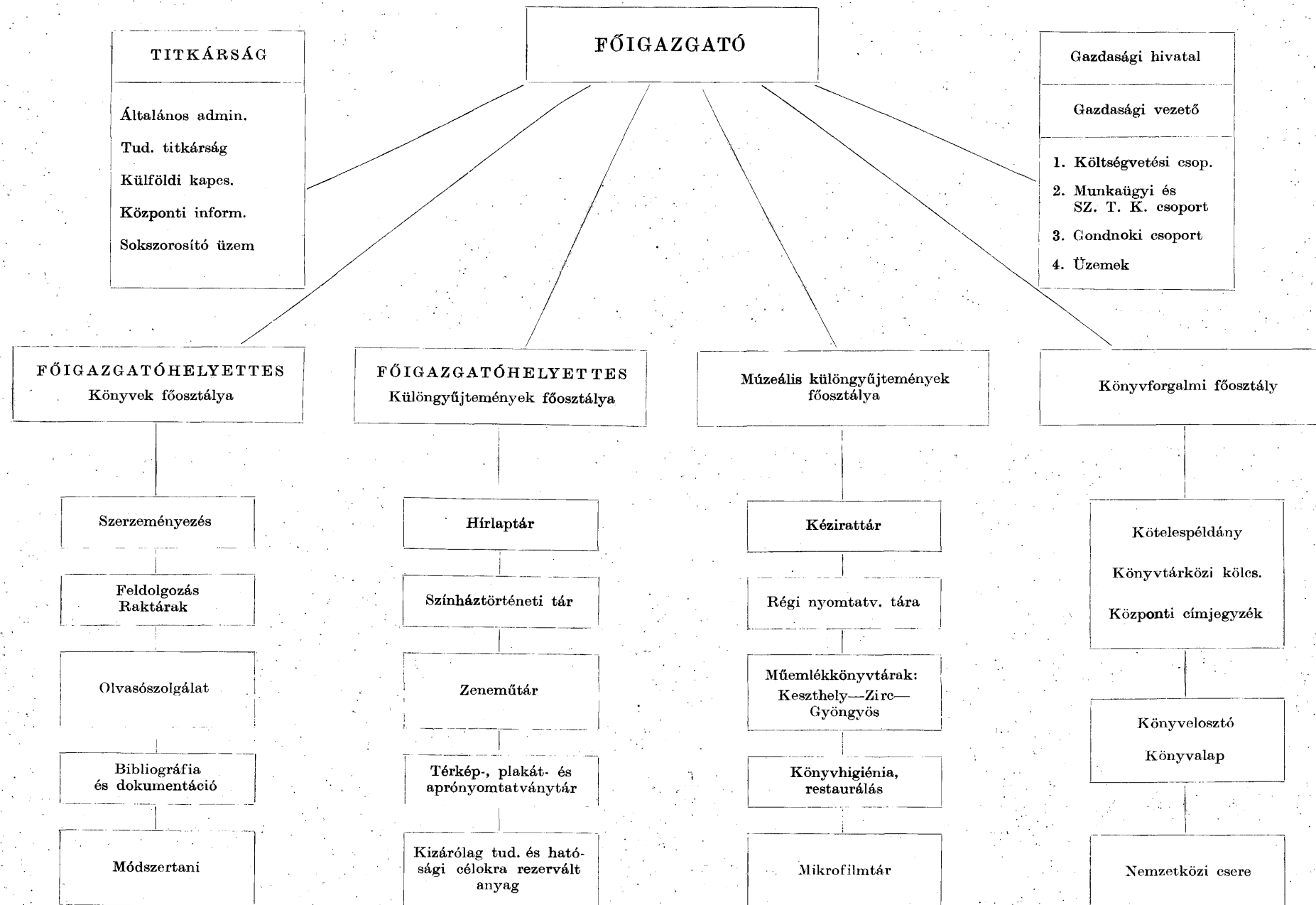
1955. június 1. összlétszám: 123 fő

ebből nő: 73 fő 60%
„ férfi: 50 fő 40%

<i>Kor szerint:</i>	20—30	30—40	40—50	50-en felül	
	39 fő	21 fő	40 fő	23 fő	összesen: 123 fő
	32%	17%	32%	19%	

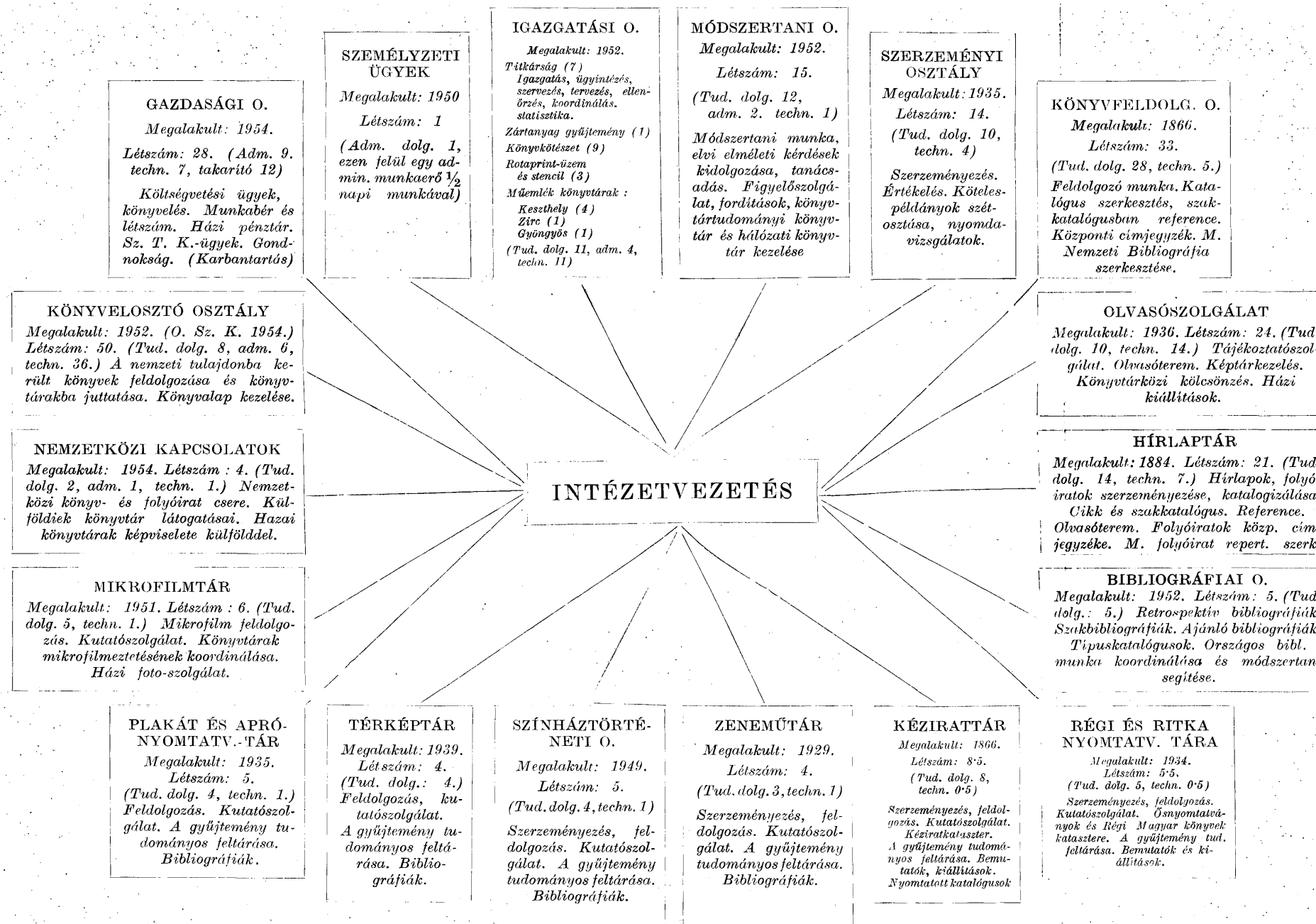
<i>Származás szerint:</i>	munkás:	paraszt:	értelmiségi:	egyéb:	
	11 fő	7 fő	52 fő	53 fő	összesen: 123 fő
	9%	5%	43%	43%	

<i>Képzettség szerint:</i>	ált. iskola:	érettségi:	egyet., főisk.:	
	6 fő	20 fő	97 fő	összesen: 123 fő
	5%	15%	80%	

ORSZÁGOS SZÉCHÉNYI KÖNYVTÁR SZERVEZETE 1953

Függelék 4.

La Bibliothèque Nationale Széchényi depuis la libération (1945—1957.)

V. WALDAPFEL ESZTER

L'histoire des années 1945—1957 de la bibliothèque peut être divisée en 4 époques correspondant au développement économique et politique du pays, à la formation de son aspect social, donc, aux époques de la république populaire hongroise édifiant le socialisme.

I. Les années 1945—1948 sont celles de la reconstruction, du commencement du travail, de l'arrangement de la matière. Voici les événements principaux de cette époque: les Corvina, les précieux manuscrits enluminés du Moyen Age, les incunables et d'autres pièces uniques, tout ce trésor emporté à l'Ouest par le fascisme, est restitué à la bibliothèque. Au début de 1946, la *Magyar Nemzeti Bibliográfia* (*Bibliographie Nationale Hongroise*) et le *Magyar Folyóiratok Repertórium* (*Répertoire des Périodiques Hongrois*) commencent à paraître. L'été de 1946, on inaugure l'exposition «Relations hungaro-russes» organisée par les musées. Cette exposition, à l'arrangement de laquelle participent presque toutes les sections de notre bibliothèque, est, de notre part, le premier pas fait pour élever les masses, pour sortir de la réserve.

1947: nouvel état du travail; 1948: à l'occasion des préparatifs du centenaire de la Révolution de 1848, un vif intérêt politique se manifeste à la bibliothèque. C'est alors que se forme notre organisation de base du Parti, en commun avec celle du Musée d'Histoire et des Sciences Naturelles, logés dans le même bâtiment. L'exposition centenaire et celle de la presse révolutionnaire, ouvertes toutes deux au mois de mars 1948, ont également une importance capitale dans la vie de la bibliothèque.

La Bibliothèque Helikon, précédemment la bibliothèque de la famille Festetich à Keszthely et confiée aux soins de notre bibliothèque par le commissariat du gouvernement aux biens abandonnés, ouvre également ses portes vers l'automne de 1948. En même temps on commence, de la part de notre bibliothèque, les préparatifs de la formation professionnelle des bibliothécaires.

En 1945, au printemps, notre institution se trouve subitement privée de son unique dépendance d'alors, le palais *Eszterházy* (où l'on va loger le Conseil de la Présidence). Ce fut un coup dur pour la bibliothèque: les bulletins scolaires, la Bibliothèque des Femmes Hongroises, le matériel de journaux étrangers, ainsi que le stock de doubles devaient être transportés dans la salle des cérémonies du bâtiment principal, et, en partie, dans des dépôts extérieurs. Jusqu'aujourd'hui, ce matériel, du moins en partie, n'est point emmagasiné convenablement, ni rendu accessible au public, faute de locaux.

La seconde époque commence par 1948, l'année du tournant, et dure jusqu'en 1952, date de la promulgation du décret gouvernemental 2043/13/1952 touchant les bibliothèques. L'année du tournant déclenche à notre bibliothèque aussi un développement considérable: on commence à s'occuper d'une manière plus efficace des tâches de la lecture publique. A cette époque de la bibliothéconomie hongroise, c'est juste, néanmoins on exagère: en imitant schématiquement l'exemple de la Bibliothèque Lénine, on néglige un peu les devoirs scientifiques spéciaux qui incombent à une bibliothèque nationale.

La troisième époque dure du mois de mai 1952 au mois d'octobre 1956. A la promulgation du décret gouvernemental mentionné plus haut, la bibliothèque a beaucoup de diffi-

cultés à surmonter: manque d'argent, d'experts, d'équipement technique, manque de locaux etc. Dès avant la réorganisation, on peut constater certaines faiblesses de la direction, non seulement pour ce qui concerne les tâches de moindre envergure de la bibliothèque nationale de plus tôt, mais aussi pour ce qui est de ses fonctions nouvelles. Dans de telles conditions, la bibliothèque ne fut pas à même de répondre aux exigences de ses nouveaux devoirs. Les principes des travaux méthodologiques et bibliographiques n'ont point été précisés, non seulement à notre bibliothèque, mais à tout le domaine de la bibliothéconomie hongroise.

Par suite de l'insuffisance matérielle et personnelle, le Département méthodologique a été contraint de restreindre ses fonctions. Non compté le service de documentation de la Bibliothèque spéciale bibliothéconomique, il dut consacrer ses efforts presque uniquement aux tâches les plus urgentes des bibliothèques publiques: à la propagande de la lecture, à l'emmagasiner et au traitement des livres. Aussi notre Département méthodologique avait-il fortement contribué au développement des bibliothèques publiques, en leur prêtant son concours à surmonter les difficultés des débuts. Bien que la portée du Département méthodologique devint plus étendue, il ne fut pas à même — faute de moyens — de se charger de la direction méthodologique de toute la bibliothéconomie hongroise, ni du développement du travail bibliothéconomique.

Les autres départements de la Bibliothèque Nationale Széchenyi ont prêté assistance au Département méthodologique dans ce travail; il a été aidé aussi par des collectives d'experts organisées des collaborateurs d'autres grandes bibliothèques. En 1957, ces collectives ont été, pour la plupart, absorbées par les commissions spéciales fonctionnant auprès du Conseil Bibliothéconomique.

C'est pour les mêmes raisons (l'insuffisance des principes et du personnel) que notre Département bibliographique, lui aussi, eut des difficultés durant les premières années. Les principes du travail bibliographique ont été partout en Hongrie bien incertains. L'activité bibliographique dépassa la gamme des capacités; les exigences et les besoins aussi bien que l'utilisation pratique des bibliographies n'ont point été examinés. Ainsi, on a fait de nombreuses bibliographies mauvaises ou peu utilisables. Le décret gouvernemental susmentionné a chargé notre bibliothèque de la coordination des différents projets bibliographiques. Mais, aux débuts, notre travail bibliographique dut se contenter de l'élimination de travaux ayant les mêmes sujets. Ce n'est par ailleurs que depuis les premiers jours de 1954 que notre Département bibliographique commença à établir des bibliographies de sa compétence, c'est-à-dire des bibliographies littéraires, et, parfois, historiques. Depuis 1954, le niveau scientifique et la présentation de ces bibliographies se sont vraiment améliorés. Mais le centre de notre activité bibliographique, c'est la rédaction de la bibliographie nationale rétrospective. Le cycle des années 1945—1954 va être publié dans la seconde moitié de 1958, celui des années 1920—1935 sera édité en 1960. Le Département des Périodiques est également en train de rédiger la bibliographie rétrospective complète de tous les journaux et périodiques hongrois, ainsi que, jusqu'à la fin de 1959, le catalogue des périodiques étrangers se trouvant dans les différentes bibliothèques du pays.

Des fonctions assumées suivant le décret gouvernemental, c'est l'échange international qui, surtout depuis 1953, se développe vigoureusement. Le service du prêt interbibliothèques, aussi bien que celui des catalogues centraux (catalogue central des livres et celui des périodiques), servant tous deux la cause de toute la bibliothéconomie hongroise, sont également assumés par notre institution depuis la réorganisation. Il en est de même pour le dépôt légal: nous nous sommes chargés d'en distribuer les exemplaires (auparavant au nombre de 12, depuis 1956 on en remet 16). En 1954, au cours de la réorganisation du Centre des Bibliothèques Publiques, il nous incombe le devoir de distribuer — partout dans le pays — le matériel de livres nationalisé ainsi que le matériel provenant des fonds de doubles des bibliothèques.

Bien que notre bibliothèque, en assumant tous ces devoirs, serve la cause de toute la bibliothéconomie hongroise, il n'en reste pas moins vrai qu'on y a commis des fautes. Pour

ce qui est du développement et du travail intérieur de la bibliothèque, ceux-ci ne sont non plus exempts de difficultés et de troubles; toutes ces tâches nouvelles n'étaient pas toujours à prendre convenablement. C'est pourquoi, peu à peu, il s'est manifesté quelque désordre: on put constater le défaut de l'esprit unifié, ce qui causa un certain mécontentement parmi les collaborateurs de la bibliothèque. Dans la dernière partie de l'époque dont nous venons de parler, la discipline de travail, si solide auparavant, commença à se détraquer. Il en résulta de graves difficultés; juste avant la contre-révolution, lentement, il se formait un petit groupe révisionniste, et même réactionnaire. Celui-ci, avec plus ou moins de succès, embri-gadait des partisans parmi nos collaborateurs, et réussit ainsi à entraver le développement politique de beaucoup d'entre eux, causant par là de graves troubles idéologiques.

Donnant l'esquisse générale de cette époque, il faut encore faire mention du développement de nos collections spéciales, le fonds desquelles s'est considérablement accru au cours des dernières années. Aussi ces collections spéciales ont-elles atteint de beaux résultats quant au traitement de leurs fonds: des catalogues les plus variés ont été établis, on commença sur le plan national les travaux de cadastre, et, quoique dans un rythme de beaucoup plus lent, on publiait le fonds des collections et les résultats de la recherche scientifique.

Toutefois, notre bibliothèque n'était pas toujours en mesure de répondre aux exigences des tâches scientifiques et bibliothéconomiques. Ses publications et ses séries ont cessé de paraître, et ce n'est que récemment qu'on cherche à y remédier.

La quatrième époque commence en 1957. Après la défaite de la contre-révolution, la consolidation intérieure se mit en marche; et va de soi que cela nécessita des changements de personnel. Au mois de mai, à l'initiative du Conseil Bibliothéconomique, un examen méthodologique eut lieu à la bibliothèque, à l'occasion duquel nombre de défauts se sont révélés. Cependant l'examen a été précoce, par conséquent, le rythme de la réorganisation en fut ralenti. Pour maints problèmes, ce ne fut pas la situation réelle, mais l'état de choses détraqué par la contre-révolution qui put être constaté. Néanmoins, les indications de l'examen ont fortement secondé la réorganisation, les bases de laquelle ont été élaborées vers la fin de 1957.